

RAPORT FINAL DE CERCETARE

Agenția PONTIC
Cercetător: Adela ȘERBAN
(Dr. și cercetător în sociologie)

În cadrul proiectului "*Integrare sustenabilă socială și educațională prin activități sportive*" (PNP001) au fost realizate trei studii pentru documentarea și analiza sistematică a aspectelor tematice de interes în raport cu obiectivele asumate ale proiectului.

Primul studiu a vizat *analiza în profunzime a mecanismelor de excluziune socială în comunitățile/arealurile vizate de proiect* și a avut ca obiective aprofundarea cunoașterii nevoilor specifice ale elevilor incluși în grupului țintă sub aspectul incluziunii sociale, evaluarea gradului acestora de excluziune socială și identificarea principalelor mecanisme de excluziune socială a elevilor aflați în diferite situații de vulnerabilitate.

Al doilea studiu a avut ca focus evaluarea și analiza *impactului sportului și a activității fizice asupra prevenirii fenomenului de părăsire timpurie a școlii și asupra integrării sociale*, în cadrul cercetării urmărindu-se aprofundarea modalităților prin care activitățile sportive pot fi utilizate la reducerea excluziunii sociale a elevilor aflați în situații de vulnerabilitate și a riscului acestora de abandon școlar.

Al treilea studiu s-a concentrat asupra aprofundării înțelegerii privind *relevanța activităților incluzive în cadrul sistemului de educație formală și cum pot fi acestea implementate*, având ca focus thematic principal cercetarea modului în care corpul profesoral experimentează și interiorizează rolul jucat de activitățile fizice și sportive în anularea sau ameliorarea consecințelor excluziunii sociale, din poziția de cadre didactice, profesori de sport sau diriginți.

Studiile au fost realizate utilizându-se o abordare metodologică combinată, calitativă și cantitativă, și un set diversificat de metode de cercetare, pentru a obține un rezultat de cercetare relevant atât sub aspectul unei înțelegeri aprofundate a aspectelor studiate, cât și sub aspectul identificării unei incidente în rândul grupului țintă a fenomenelor asociate conținuturilor tematice ale proiectului (deopotrivă din punct de vedere perceptiv și faptic).

Conform aspectelor specificate în Contractul nr. 10/ 30.09.2019 încheiat cu beneficiarul, Raportul reunește într-o formă centralizată datele și rezultatele de cercetare din etapele de implementare ale celor trei studii, cu sublinierea concluziilor de cercetare și a recomandărilor cu privire la viitoare potențiale cercetări și căi posibile de acțiune în raport cu subiectele analizate.

STUDIUL 1. ANALIZĂ ÎN PROFUNZIME A MECANISMELOR DE EXCLUZIUNE SOCIALĂ ÎN COMUNITĂȚILE/AREALURILE VIZATE DE PROIECT

ASPECTE GENERALE

Cercetarea a fost realizată cu scopul de a analiza în profunzime mecanismele de excluziune socială din comunitățile vizate de proiect și a implicat o evaluare aprofundată a mecanismelor de excluziune socială care afectează elevii proveniți din nouă categorii vulnerabile:

- ☞ aflați în risc de părăsire timpurie a școlii;
- ☞ de etnie rromă;
- ☞ cu unul sau ambii părinți aflați la muncă în străinătate;
- ☞ retromigranți, cu nevoi de sprijin pentru reintegrare școlară și socială după ce s-a întors din străinătate;
- ☞ proveniți din familii dezorganizate sau monoparentale;
- ☞ proveniți din instituții de protecție a copilului sau beneficiari de măsuri de protecție socială;
- ☞ proveniți din familii de imigranți /refugiați în România;
- ☞ încadrați ca elev cu cerințe educaționale speciale;
- ☞ persoane cu dizabilități.

Cercetarea s-a desfășurat asupra unui grupul țintă primar al cercetării care a acoperit un număr de 2.600 de elevi vulnerabili având profilul descris anterior și a unui grup țintă secundar de 760 de cadre didactice implicate în lucrul direct cu aceștia. Plecând la cele două obiective generale de cercetare (studierea nevoilor specifice ale grupului țintă sub aspectul incluziunii sociale și evaluarea gradului de excluziune socială al grupului țintă) au fost realizate trei tipuri de investigare corelată:

1. O evaluare a situației generale a grupului țintă primar prin intermediul unei anchete prin chestionar;
2. O cercetare aprofundată prin interviuri structurate cu profesori din cadrul grupului țintă secundar;
3. O cercetare prin focus-grup cu reprezentanți ai grupului țintă secundar.

IMPLEMENTAREA CERCETĂRII

A. CERCETARE CANTITATIVĂ - ANCHETĂ PRIN CHESTIONAR

Componenta cantitativă a cercetării s-a adresat studierii aspectelor asociate percepției și nevoilor de incluziune resimțite de către elevii din grupului țintă principal. Avantajele acestei abordări metodologice au constat în gradul lor ridicat de adecvare la profilul și mărimea grupului țintă. În cadrul componentei cantitative a cercetării a fost implementată o anchetă sociologică care a presupus aplicarea telefonică a 2600 de chestionare, acoperind integral grupul țintă principal al proiectului.

Instrumentul de cercetare a constat într-un chestionar semi-structurat, atasat în cadrul ANEXEI 1.

Aplicarea chestionarelor au fost aplicate de către operatori instruiți de către echipa de cercetare și de implementare pentru a îndeplini standardele profesionale ale unei activități de teren responsabilă și de calitate. Operatorii au contactat elevii minori, prin intermediul părinților, tutorilor ori aparținătorilor legali, utilizând liste nominale cu elevii incluși în eșantion, puse la dispoziție de către echipa de implementare.

Chestionarul a fost aplicat elevilor prin interviu directă, prin intermediul tehnologiilor de telecomunicații (telefon sau aplicații de comunicații prin internet), uneori incluzând și contact vizual, prin intermediul aplicațiilor de comunicare online. Chestionarul a fost completat în timp real de către operator, în timpul aplicării. Întrebările și răspunsurile predefinite au fost citite elevilor, iar răspunsurile oferite de către aceștia au fost notate de către operatori. Timpul de implementare pentru fiecare chestionar a fost de aproximativ 15-20 de minute.

Implementarea cercetărilor a fost îngreunată de contextul pandemic, marea majoritate e elevilor incluși în grupul țintă al proiectului desfășurându-și cursurile în regim exclusiv online, contactarea lor depinzând astfel de disponibilitatea părinților, tutorilor sau aparținătorilor legali de a facilita contextul aplicării chestionarelor.

Chestionarele colectate au fost introduse într-o baza de date codificată pentru prelucrare statistică și analizate utilizând softul de colectare și analiză statistică SPSS.

B. CERCETARE CALITATIVĂ PRIN INTERVIURI APROFUNDATE

Componenta calitativă a cercetării s-a adresat studierii aspectelor percepute și experimentate de către cadrele didactice, grupului țintă secundar al proiectului, în lucrul cu elevi aflați în situații de vulnerabilitate. Avantajele acestei abordări metodologice au constat în posibilitatea de a aprofunda tematica de cercetare cu subiecți calificați în identificarea și comunicarea unor aspecte de interes, într-o manieră detaliată. În cadrul componentei cantitative a cercetării a fost aplicate un număr de 760 de interviuri semi-structurate utilizând un ghid de interviu care poate fi consultat la ANEXE.

Cercetarea a acoperit integral grupul țintă secundar al proiectului. Interviuurile au fost aplicate celor 760 de cadre didactice telefonic sau prin canale on-line. Participanții la interviuri au fost selectați de către echipa de implementare a proiectului din rândul cadrelor didactice cu specializarea preponderentă Educație fizică și sport, implicate în lucrul direct cu elevii aflați în situații vulnerabile care formează target-ul proiectului. Interviuul structurat a oferit avantajul unei conversații personalizate cu profesorii, permițând posibilitatea insistării asupra acelor aspecte resimțite ca importante de către aceștia, facilitând astfel identificarea și sublinierea resurselor importante pentru înțelegerea proceselor și a factorilor de influență cu relevanță pentru tematica analizată și completând concluziile cercetărilor realizate prin focus-grup.

Interviuul cu fiecare cadru didactic au durat în medie o oră. Ideile semnificative ale răspunsurilor au fost notate de către operatorii de interviu în timp real într-un document tip fișă organizat după structura întrebărilor și dimensiunilor investigate.

C. CERCETARE CALITATIVĂ PRIN FOCUS-GRUP

Au fost realizate un număr de 16 grupuri de focus în cadrul cărora au participat în total un număr de 131 de cadre didactice provenite din rândul grupului țintă secundar al proiectului. Focus-grupurile au fost organizate on-line. Ghidul de interviu poate fi consultat la ANEXE.

Participanții la focus-grup-uri au fost selectați de către echipa de implementare a proiectului din rândul cadrelor didactice din specializarea Educație fizică și sport implicate în lucrul direct cu elevii aflați în situații vulnerabile care formează țarghetul proiectului.

În selectarea participanților la focus-grup-uri s-a urmărit o acoperire echilibrată a ambelor medii de rezidență (urban-rural) și a tuturor regiunilor de dezvoltare incluse în proiect, pentru un instantaneu echilibrat și armonios teritorial cu privire la tematica cercetării. Au participat la interviurile de grup 64 de cadre didactice din mediul rural și 67 din mediul urban, fiind acoperite șapte din cele opt regiuni de dezvoltare ale țării, în care sunt localizate școlile participante în proiect.

Din cadrul aceleași școli au participat la cercetare maxim două cadre didactice, pentru a face posibilă o cuprindere cât mai extinsă a școlilor și pentru a facilita accesul la un fond de experiență cât mai variat.

Tabelul 1: Structura și organizarea grupurilor:

Nr. crt	Data desfășurării	Mediul de rezidență al participanților
G1	8.03.2021	Urban
G2	9.03.2021	Urban
G3	10.03.2021	Urban
G4	10.03.2021	Rural
G5	11.03.2021	Rural
G6	11.03.2021	Urban
G7	12.03.2021	Rural
G8	12.03.2021	Rural
G9	15.03.2021	Urban
G10	16.03.2021	Urban
G11	17.03.2021	Rural
G12	17.03.2021	Urban
G13	18.03.2021	Rural
G14	18.03.2021	Rural
G15	22.03.2021	Urban
G16	23.03.2021	Rural

Regiunea de proveniență a participanților	Mediul de rezidență al participanților	Nr. participanți la focus-grupuri
Regiunea SV	urban	12
	rural	5
Regiunea S	urban	8
	rural	15
Regiunea SE	Urban	15
	Rural	14
Regiunea NE	urban	10
	rural	10
Regiunea Centru	Urban	5
	Rural	9
Regiunea V	urban	7
	Rural	4
Regiunea București-Ilfov	Urban	10
	Rural	7
TOTAL		131

PRINCIPALELE REZULTATE ALE CERCETĂRII

I. REZULTATE OBTINUTE PRIN INTERMEDIUL CERCETĂRII CANTITATIVE (CHESTIONAR)

PROFILUL EȘANTIONULUI REZULTAT

Structura eșantionului rezultat indică o acoperire cvasi-echilibrată a distribuției pe ani de studiu, așa cum este ea reflectată în structura grupului țintă (*Graficul 11*).

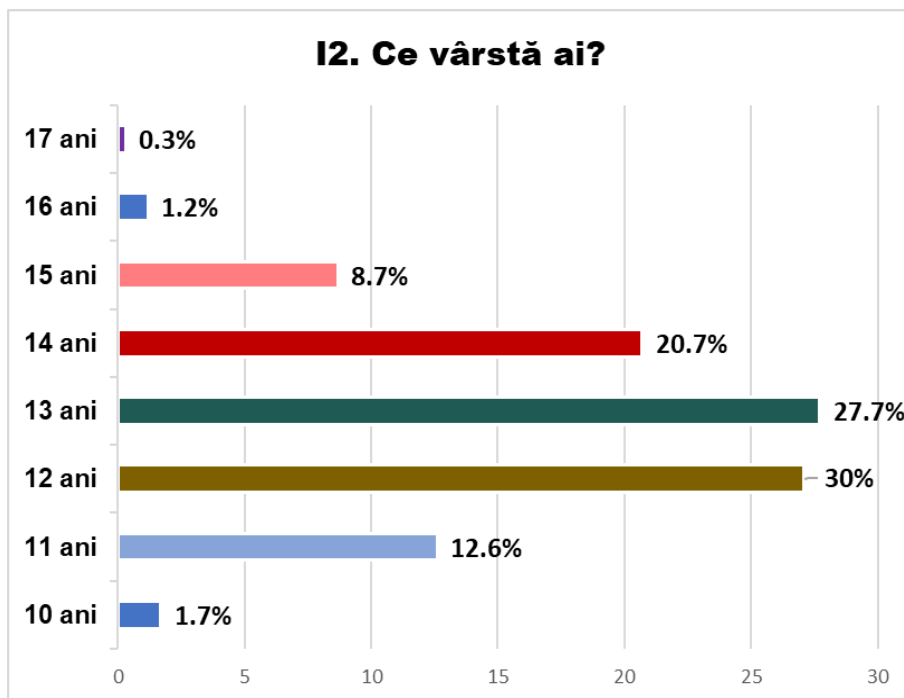
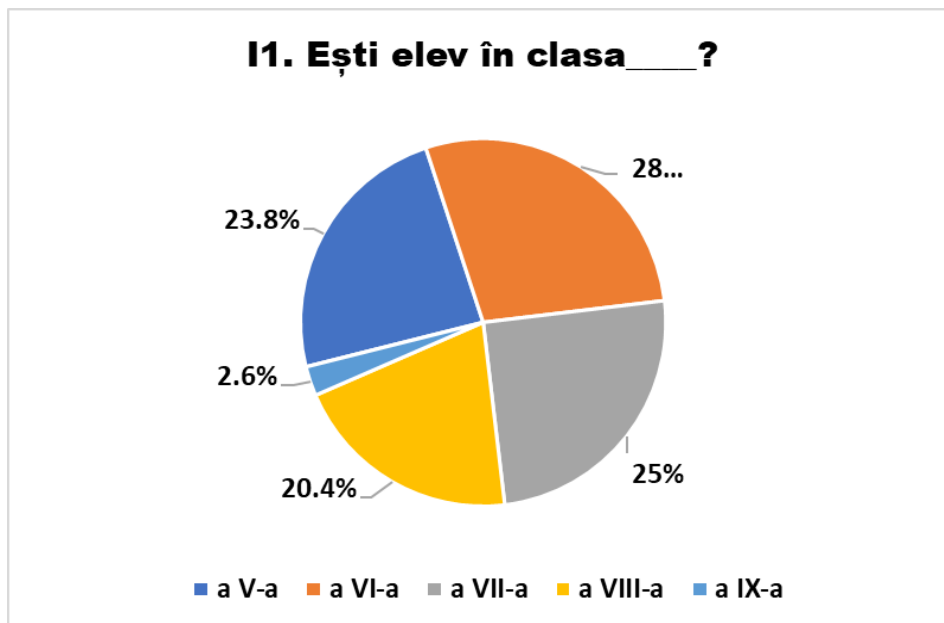
Eșantionul cuprinde în mod dominant elevi din fereastra de vârstă 11-15 ani (*Graficul 12*) și respectă distribuția de gen existentă în populația școlară de această vârstă, ușor accentuată pe segmentul masculin (*Graficul 13*).

Eșantionul include preponderent elevi din mediul rural, unde sunt concentrați în ponderi mult mai ridicate elevi cu situații de vulnerabilitate socială (*Graficul 14*).

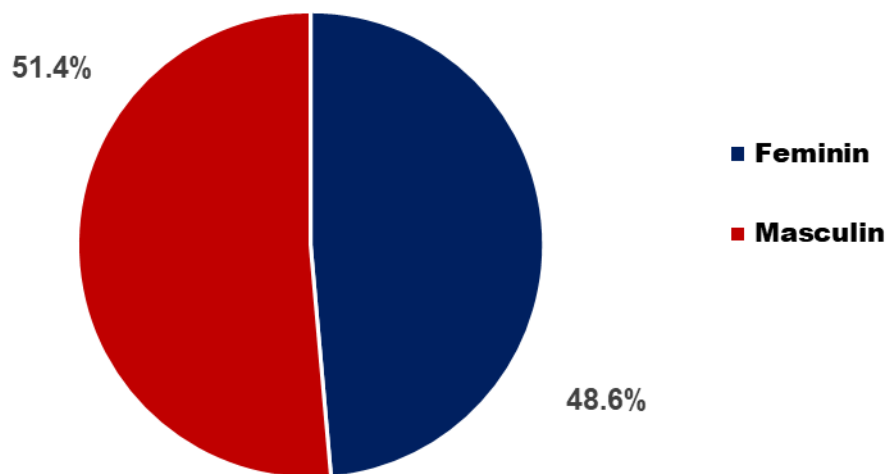
Elevii proveniți din medii familiale dezorganizate sau aflați în sistemul de protecție socială a copilului reprezintă un sfert din totalul elevilor incluși în studiu (*Graficul 15*). Cu impact asupra nivelului de

integrare socială resimțită, relația fraternală este parte din viața familială a cinci din șase elevi incluși în grupul țintă (*Graficul 16*), aproape 15% dintre aceștia trăind experiența separării de frați. (*Graficul 16.1*)

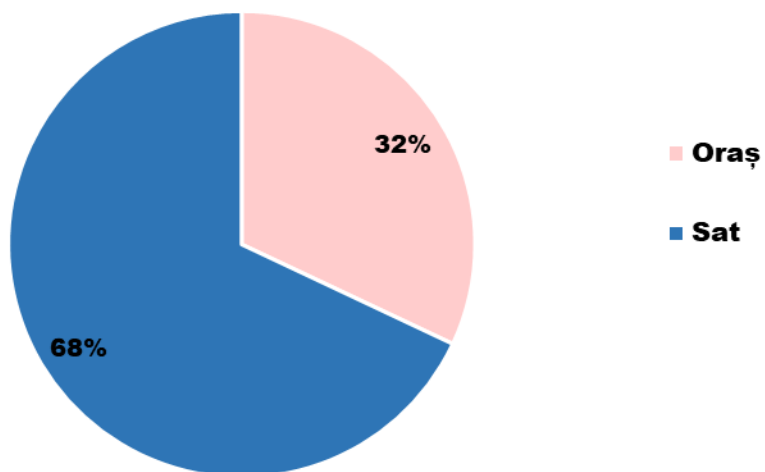
Structura grupului de elevi beneficiari ai burselor de ajutor social, care reprezintă unul din opt elevi incluși în eșantion (*Graficul 17*), cuprinde 64,8% elevi aparținând unor familii cu venituri mici, 6,7% elevi cu condiții medicale speciale și 8,8% alte situații de vulnerabilitate (elevi orfani de unul sau de ambii părinți, aflați în sistemul de protecție socială). (*Graficul 17.1*)

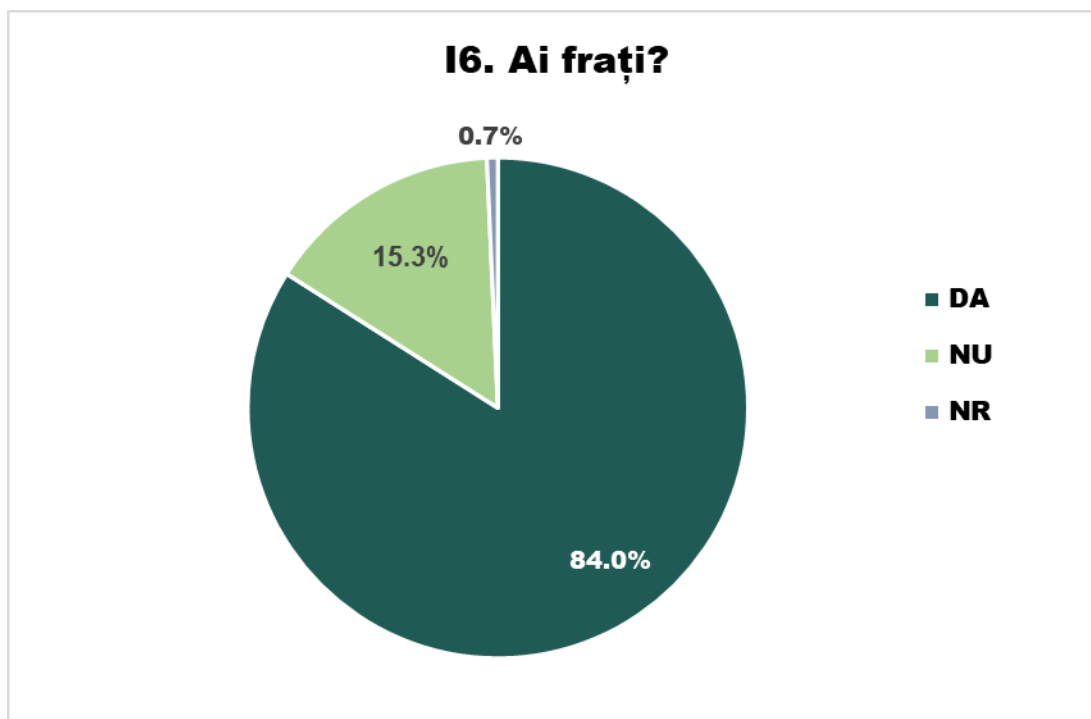
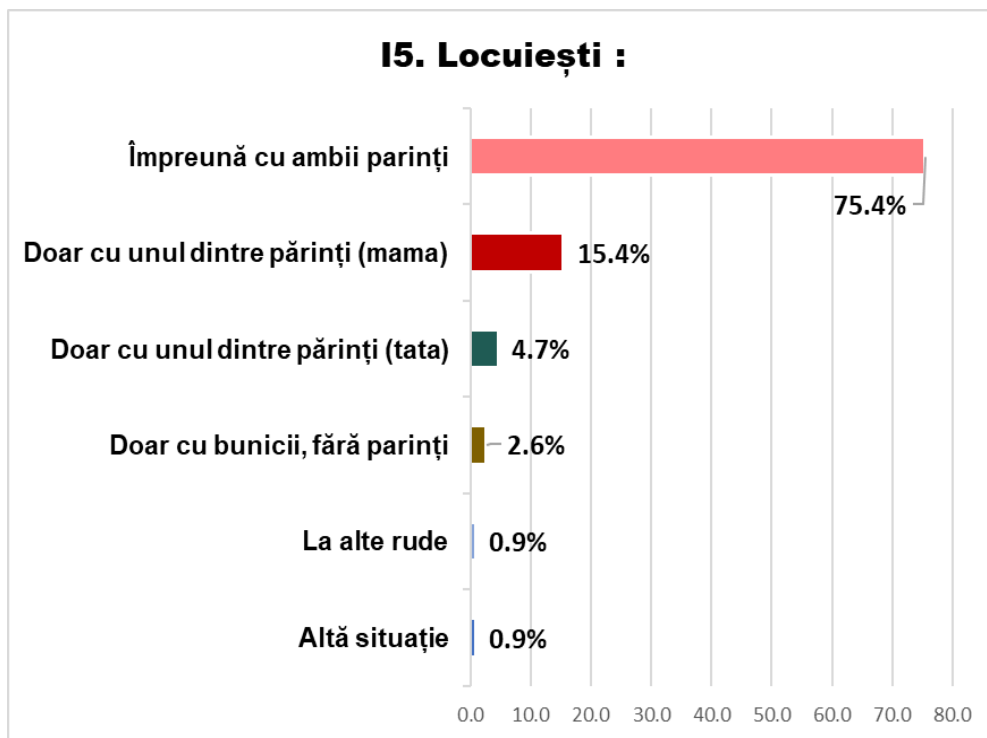

13. Gen

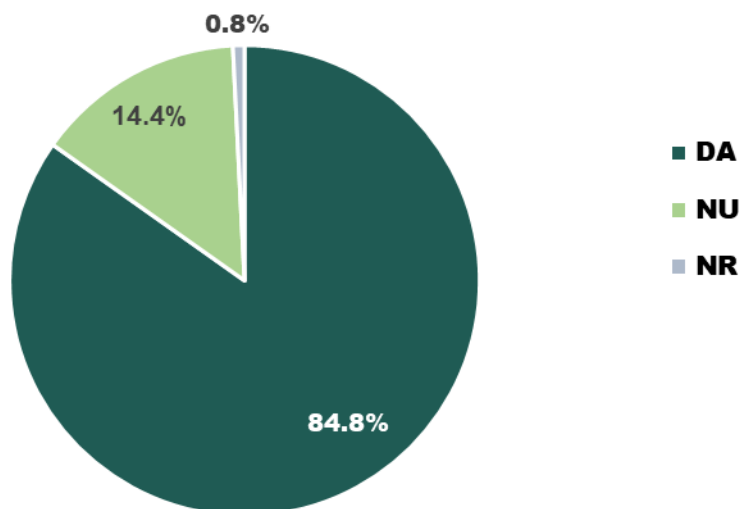

14. Mediul de rezidență

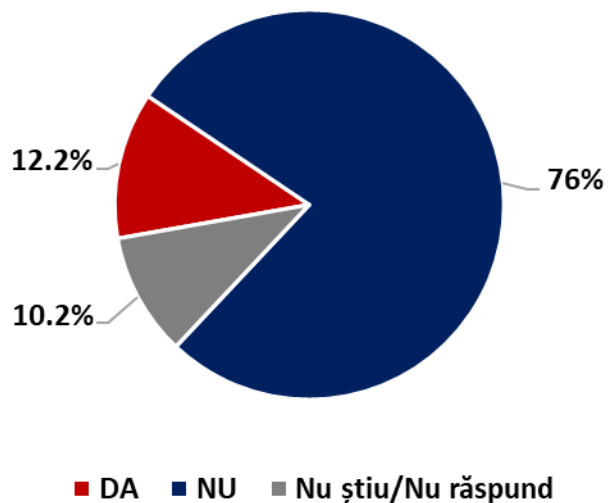

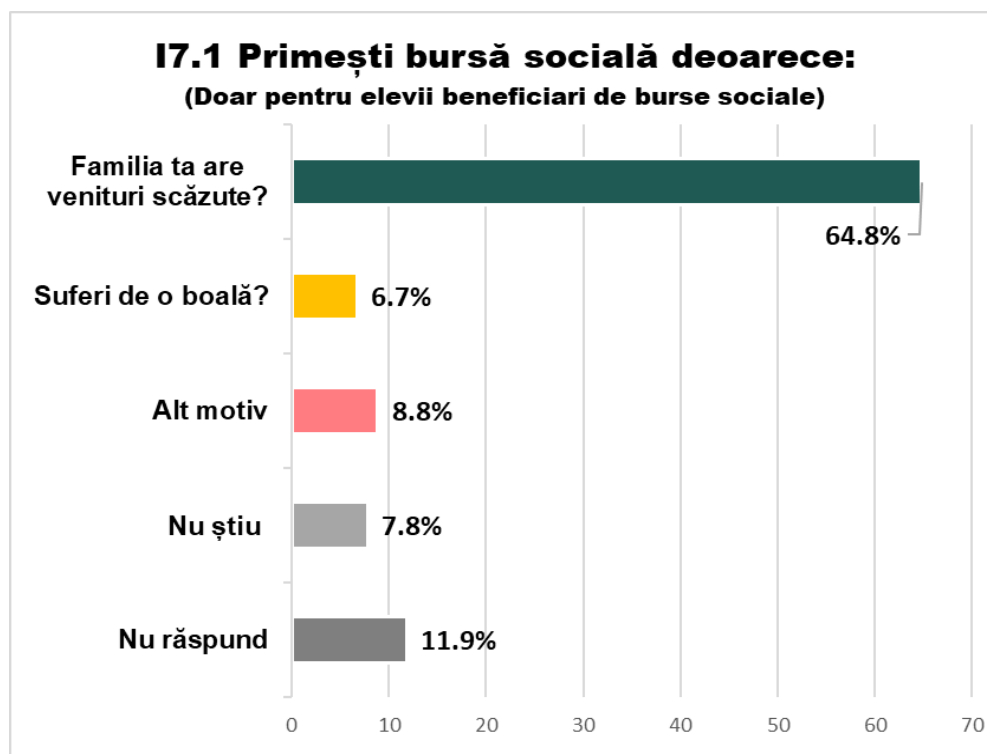

16. Frații tăi locuiesc cu tine?
(Doar pentru repondenții care au afirmat că au frați)

17. Primești bursă socială?

Prin intermediul anchetei sociologice au fost colectate informații privitoare la gradul de incluziune socială a elevilor din grupul țintă primar și la dificultățile și provocările specifice întâmpinate de către aceștia în a se integra în grupurile de vârstă.

Răspunsurile oferite de către elevi au indicat faptul că cea mai mare parte dintre aceștia sunt integrați într-un cerc social stabil de prieteni, normal sub aspectul vârstei și așteptărilor sociale.

78,7% dintre elevi au afirmat că își fac prieteni cu ușurință, prin comparație cu doar 7.7% care au recunoscut că au dificultăți în a lega prietenii în mediul social pe care îl frecventează și 13% care au manifestat prudență în a își evalua abilitățile de socializare și apropiere (A1, Grafic A1-13). Tendința este și mai accentuată când elevii sunt rugați să evalueze capacitatea lor de a relaționa în mediile colegiale școlare, indicând faptul că școala este asimilată de către aceștia drept un spațiu facilitator și de suport pentru integrarea lor socială în grupurile sociale de vârstă. 83% dintre repondenți au afirmat că se înțeleg bine cu colegii de școală, cu doar 5.2% indicând dificultăți de integrare în colectivul școlar. Suplimentar, aproape 11% dintre elevii repondenți au indicat existența unui nivel de integrare scăzut în colectivul școlar, fără a accentua asupra componentei de confruntare sau de ostilitate, semnalând existența unei categorii de elevi cu condiții centrifugale social față de colectivul școlii. (A2, Grafic A1-13)

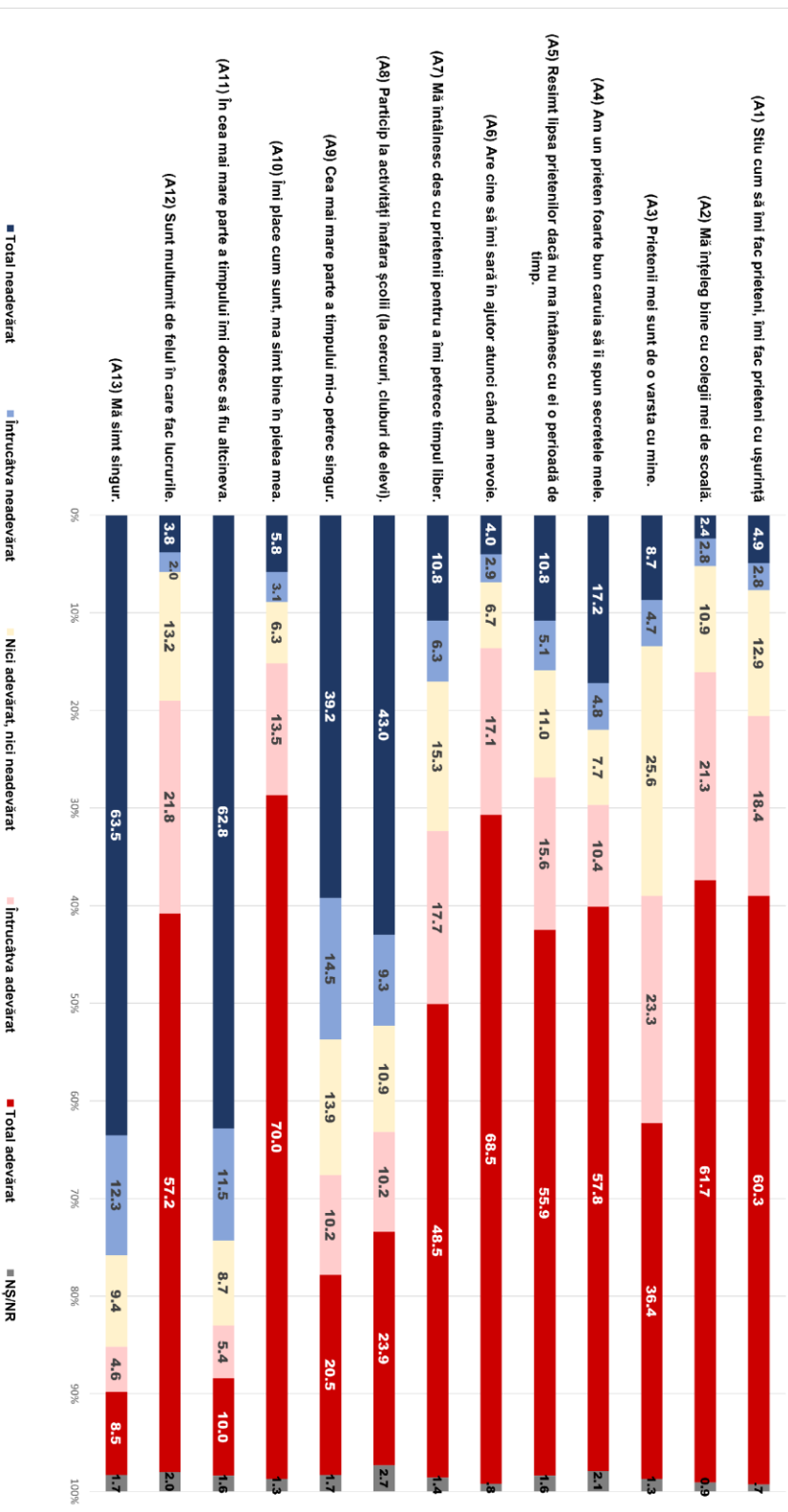
Doar în cazul a 60% dintre elevii chestionați cercul de prieteni este alcătuit în mod semnificativ din colegi de generație, 13,4% căutând compania unor persoane de alte vârste și indicând prin aceasta prezența unor condiții care au perturbat integrarea elevului în mediile lui sociale firești. Aceștia li se adaugă alți 25,6% care manifestă o dublă expunere la medii sociale de aceeași generație și de vârste diferite. Tovărășia și apropierea preponderentă de persoane din alte segmente de vârstă poate indica o deficiență în funcționarea mediului familial, responsabilă de o stare de vulnerabilitate psihologică. (A3, Grafic A1-13)

Deși mediul social în care se găsesc este resimțit în general ca fiind unul suportiv, 85,6% dintre elevi afirmând că sunt încredințați de sprijinul pe care l-ar primi într-o situație care îl reclamă (A6, *Grafic A1-13*), integrarea socială experimentată de către elevi tinde să fie mai puțin una de profunzime, care să ofere sentimentul apartenenței și să asigure o satisfacere a nevoilor psihologice adanci. Procentual, segmentul elevilor care trăiesc o stare de izolare socială este semnificativ, aproximativ 16% afirmând că nu sunt afectați de lipsa contactului social cu prietenii pentru o perioadă de timp (A5, *Grafic A1-13*), iar 17% admitând că nu își petrec timpul liber cu prietenii. (A7, *Grafic A1-13*) Ambele situații arată prezența unui nivel de integrare socială superficial, incapabil de a răspunde nevoilor psihologice de participare și împărtășire. Starea de singurătate este resimțită de asemenea în rândul a 11,6% dintre elevii repondenți, 8,5% dintre aceștia afirmând fără echivoc că să se simt singuri. (A13, *Grafic A1-13*). O treime dintre elevii chestionați au declarat că cea mai mare parte a timpului și-o petrec singuri (A9, *Grafic A1-13*), iar 22% nu au în viața lor nici un prieten suficient de apropiat încât să îi poată împărtăși lucruri personale sau intime, care nu pot fi comunicate oricui. (A4, *Grafic A1-13*) 15,4% dintre elevi au declarat că în cea mai mare parte a timpului își doresc să fie altcineva, indicând un grad scăzut de satisfacție față de experiența socială cotidiană. (A11, *Grafic A1-13*)

Datele colectate arată că starea de deconectare socială pe care o resimt o parte dintre elevii chestionați nu generează și nu alimentează sentimentul de nemulțumire personală sau de neîncredere în forțele proprii (A10, A12, *Grafic A1-13*), declanșând în principal frustrare în planul raportării la mediul social.

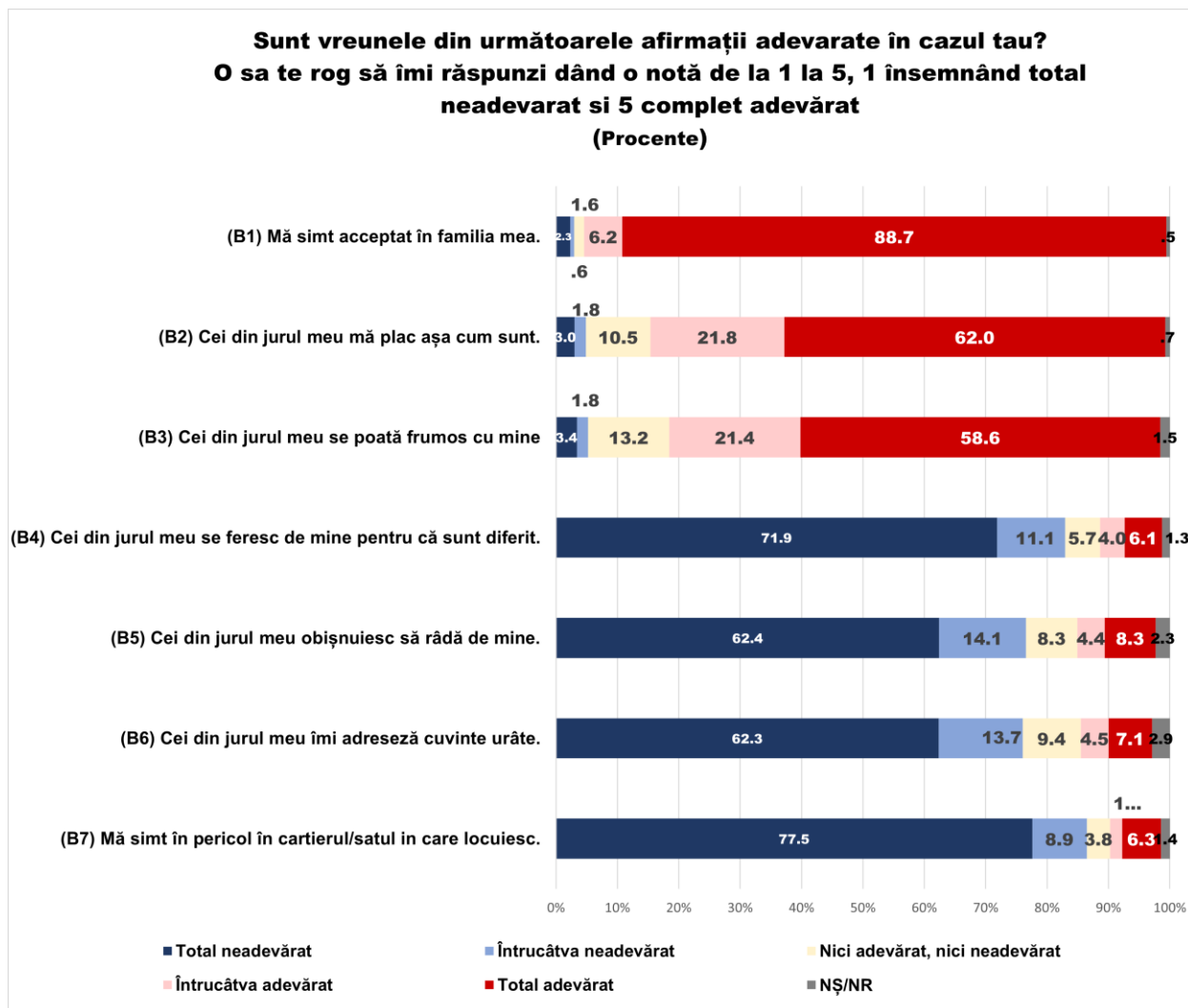
Un aspect important îl reprezintă slaba antrenare a elevilor în activități extrașcolare (cluburi ale elevilor, cercuri de abilități etc), 51.5% dintre aceștia afirmând că nu participă la acest tip de activități. Prin comparație, doar 34,1% declară că sunt implicați în activități extrașcolare (A8, *Grafic A1-13*), participarea corelând pozitiv cu un nivel mai ridicat de mulțumire personală.

**Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tău?
O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadevărat și 5 complet adevărat
(Procente)**

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

Cea mai mare parte a elevilor intervievați au indicat un nivel scăzut de expunere la discriminare și marginalizare, atât în ceea ce privește percepția subiectivă a marginalizării (B1- 4, Grafic B1-7) cât și a comportamentului discriminatoriu din partea mediului social (B5-7, Grafic B1-7). Incidența comportamentelor discriminatorii raportate de către elevii din grupul țintă este de 1 la 10, în timp ce incidența marginalizării este de aproape trei ori mai redusă.

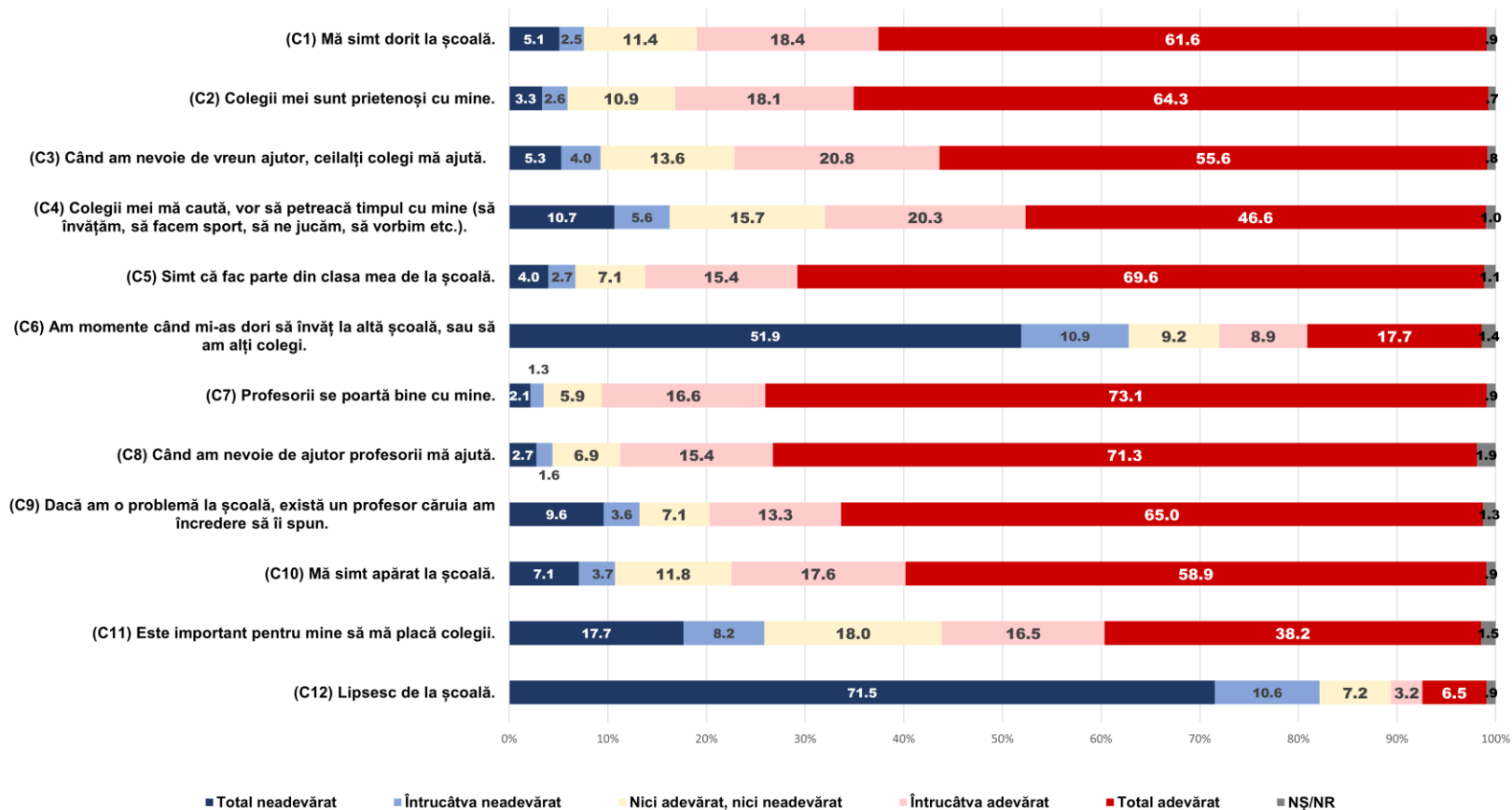
Școala este percepută de către majoritatea elevilor ca un spațiu suportiv și de integrare socială. 82,4% dintre elevi declară că mediul social din școală este unul prietenos și pozitiv, resimțind școala în mod dominant ca pe un loc de apartenență (C1-3, 5 *Graficul C1-12*) și de siguranță (C10, *Graficul C1-12*). Aproape nouă din zece elevi chestionați au confirmat comportamentul incluziv, de deschidere și de susținere manifestat de către corpul profesoral (C7-8, *Graficul C1-12*). Totdeodată însă un procent semnificativ mai mic confirmă existența unei relații personale de încredere suficient de puternică elev-profesor astfel încât elevul să i se poată confesa acestuia cu privire la problemele cu care se confruntă în școală (C9 *Graficul C1-12*), indicând faptul că potențialul școlii ca factor de incluziune pe palierele de profunzime depinde nivelul de implicare personală a profesorului în raport cu elevul vulnerabil.

26,6% dintre elevi au declarat că au momente când și-ar dori să învețe în altă școală sau să aibă alți colegi, (C6 *Graficul C1-12*) indicând faptul că aproximativ un sfert din elevi sunt expuși la situații și contexte defavorabile, cu potențial de a genera situații de marginalizare în colectivul clasei, fiind vulnerabili sub raportul integrării lor în mediul școlar. Pese șapte din zece elevi confirmă că acceptarea mediului social colegial este importantă pentru construirea stimei lor de sine (C11 *Graficul C1-12*), situațiile lor de vulnerabilitate socială putând infirma persoana în raport cu mediul colegial și constitui declanșatori ale unor procese de respingere în grup, cu consecințe în planul coerenței și integrității psihologice a copilului.

Un indicator fundamental al nivelului scăzut de integrare în colectivul școlar îl constituie tendința de auto-excludere prin absentare. 9,7% dintre elevii chestionați au confirmat că obișnuiesc să lipsească de la școală (C12 *Graficul C1-12*), indicând un rată de aproape unul din zece elevi.

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tău?
O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadevărat și 5 complet adevărat
(Procente)

II. REZULTATE OBȚINUTE PRIN INTERMEDIUL CERCETĂRII APROFUNDATE (INTERVIU)

Elementul I: Identificarea și tipologizarea experienței cadrelor didactice în lucrul cu copii proveniți din medii dezavantajate

Obiectiv: În această etapă, s-a urmărit identificarea unor subtipuri principale în cadrul grupului țintă secundar pe categorii de experiențe semnificative de lucru cu copiii aflați în situații vulnerabile sub aspectul incluziunii sociale.

Întrebările adresate în timpul interviului au fost:

A1. În clasele unde lucrați există elevi:

- încadrați ca elevi cu cerințe educative speciale (CES)?
 - de etnie rromă?
 - cu dizabilități?
 - care beneficiază de ajutor social?
 - proveniți din instituții de protecție a copilului sau beneficiari de măsuri de protecție socială?
 - cu unul sau ambii părinți aflați la muncă în străinătate?
 - retromigranți, care s-au reîntors din străinătate?
 - proveniți din familii dezorganizate sau monoparentale?
 - proveniți din familii de imigranți /refugiați în România?
- Ce probleme specifice ați identificat la acești copiii?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Cadrele didactice din grupul țintă secundar al proiectului se găsesc frecvent în situația de a lucra cu elevi aflați în situații de vulnerabilitate. Experiența celor mai multor profesori acoperă toate tipurile de elevi vulnerabili urmărite în cadrul proiectului.
- Incidența cea mai crescută o au cazurile de vulnerabilitate socială (sărăcie, nivel de trai scăzut) și de elevi cu situații familiale precare (crescuți în absența unuia sau ambilor părinți).
- Profesorii din zonele rurale se întâlnesc cu o concentrare mare de elevi aflați în situații de vulnerabilitate și cele mai dificile situații sunt cele din localitățile cu număr redus de copiii și cu clase formate din elevi de ani școlari diferiți.
- Din grupul țintă secundar fac parte și profesori din școli cu o concentrare mare de copiii de etnie rromă. Aceștia au descris vulnerabilitățile acestor elevi în primul rând ca pe unele de nivel de trai, însă au evidențiat situații în care condiționări provenite din cultura tradițională rromă au interferat cu parcursul educațional al elevilor (în special al celor de gen feminin) – forțând abandonul școlar sau situații de absentism pe durate mai lungi ca urmare a unor episoade subite de migrație a familiei sau a unuia dintre părinți.
- În mediul rural situația copiilor cu dizabilități este foarte dificilă, o parte importantă dintre aceștia neavând posibilitatea de a continua studiile din cauza lipsei accesibilității.
- Vulnerabilităților specifice cu care se confruntă elevii din subcategoriile evidențiate în proiect, li se adaugă vulnerabilități introduse de contextul social slefuit de noile tehnologii comunicative și de platformele de socializare online, agravându-se fondul de vulnerabilitate cu care se confruntă acești copii.

Elementul II: Atitudinea mediului comunitar din localitate față de copiii aflați în situații de vulnerabilitate

Obiectiv: În această etapă, s-a urmărit extragerea unor concluzii privind factorii comunitari cauzatori de atitudini discriminatorii exprimate în mediul școlar, utilizând ca bază de informații experiențele comunicate și filtrate de către cadrele didactice participante la studiu.

Întrebările adresate în timpul interviului au fost:

A2. Cum evaluați atitudinea mediului comunitar din orașul/comuna dumneavoastră față de copiii aflați în aceste situații de vulnerabilitate?

A3. Manifestă colectivul de elevi din școala dumneavoastră comportamente discriminatorii și neincluzive față de copii aflați în situații de vulnerabilitate? Cat de severă este această manifestare?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- În general, cadrele didactice au indicat medii comunitare care nu pot fi definite prin manifestări discriminatorii și neincluzive față de copiii aflați în situații vulnerabile. Comportamentele discriminatorii sau care generează excluziune socială sunt în general punctuale și sunt descrise de către profesori ca provenind din partea unor persoane (părinți, copiii) cu o conformație psihologică deficitară în empatie și solidaritate colectivă.
- Foarte puține cadre didactice au menționat situații privind comportamente de discriminare manifestate în colectivele de elevi. Situațiile de marginalizare socială a unor copiii proveniți din medii vulnerabile sau cu date și condiții de vulnerabilitate sunt însă frecvente și ele sunt deopotrivă rezultatul reverberației fondului comportamental și atitudinal deprins în mediul familial și de apartenență, dar și a impactului modelelor de succes și imaginii adolescentului care se bucură de popularitate asimilate prin experiența on-line de pe rețelele de socializare.
- Elevii tind să își construiască grupuri sociale cu o puternică componentă de identitate on-line, mutarea vieții sociale în infosferă dând naștere la forme și tipuri noi de discriminare și marginalizare socială sau adăugând noi dimensiuni fenomenelor deja existente.
- Atitudinea comunității față de copiii proveniți din familii dezorganizate și cei care beneficiază de ajutor social nu este în general diferită față de copiii fără astfel de probleme. Atitudini mai accentuate de sprijin și de acceptare se observă în special în legătură cu elevii care cresc fără mama (orfani de mamă, cu mama plecată în străinătate etc.). Atât profesorii, colegii, cât și părinții acestora încearcă să îi ajute material, moral sau prin ajutor la lecții.
- Atitudini discriminatorii sunt observate cu privire la copiii rromi în comunități, în clase și în școli unde rromii sunt o minoritate.
- Discriminarea copiilor cu tuburări din spectrul autist este menționată în special de către profesorii din mediul urban, din școli cu rezultate generale mai ridicate, care s-au confruntat cu situații de ostilitate din partea unor colective de părinți pe fondul repartizării acestor elevi în clase cu așteptări crescute de performanță. În această situație, elevii cu CES sunt receptați ca un factor de coborâre a nivelului educațional dintr-o clasă.

Elementul III: Resorturile de incluziune a copiilor aflați în situații de vulnerabilitate

Obiectiv: Identificarea, plecând de la experiența cadrelor didactice, a elementelor fundamentale de care depinde incluziunea sau excluziunea elevilor aflați în situații de vulnerabilitate în colectivele școlare.

Întrebările adresate în timpul interviului au fost:

A4. Din experiența dumneavoastră de cadru didactic, care sunt resorturile prin care se realizează incluziunea socială a elevilor în colectivele lor de clasă și care sunt cele de excludere sau de marginalizare?

A5. Care considerați că sunt factorii cei mai importanți care stau la baza dificultăților de integrare a acestor copii?

A6. Care credeți că este principala cauză pentru care unii copii aflați în situații vulnerabile sunt marginalizați sau excluși în colectivele de elevi?

A7. Care sunt vectorii de discriminare sau de marginalizare a lor?

A8. Ce rol joacă atitudinea colectivelor de părinți în acest proces?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Principalul resort al incluziunii unui copil cu situație vulnerabilă este dat de gesturile făcute pentru el de către cei din jur, de importanța acordată lui în mediul școlar. În acest context este deosebit de importantă susținerea manifestată de către profesori și solidaritatea manifestată de către colectivele de părinți, care reprezintă un motor foarte puternic de integrare socială a acestor elevi. Profesorii intervievați au prezentat situații din experiența lor ale unor elevi în cazul cărora absența părinților a fost compensată de mobilizarea voluntară a părinților colegilor (copilul au fost adus la antrenamente cu masina de către alt parinte; o familie a unui coleg de clasa îl gazduiește în weekendurile când are concursuri; colegii au plătit taxa de concurs sau pur și simplu biletul la film pentru el etc.). Atitudinea părinților alimentează atitudinea elevilor în mediul colegial și catalizază integrarea: un elev vulnerabil susținut și ajutat de către colectivul de părinți va beneficia de un resort de integrare socială în colectivul clasei și de o garanție a depășirii statutului de marginalizat. În oglindă, dezinteresul pentru un copil din partea adulților care participă la mediul social al școlii accelerează excluderea sa socială. Factorii familiali, socio-psihologici și materiali care contribuie la marginalizare și la dificultăți de integrare (de la reputația familiei, la interiorizarea copilului, lipsa socializării, slaba sa aderență la un grup, până la, în unele cazuri, absența tehnologiei, sau a hainelor, igienei, alimentației, asistenței medicale etc sau la aspectul său fizic și starea sa de sănătate) sunt elemente ușor sesizabile de către elevii dintr-un colectiv și fără o stimulare prin acțiuni de constientizare a solidarității și empatiei față de un coleg aflat într-o situație dificilă fără o vină personală, generarea unui context incluziv nu se poate produce.

- Expunerea compulsivă a copiilor la sistemele media digitale a accentuat comportamentul lor agresiv (atât în reacții fizice, cât și în limbaj), generând un mediu colegial mai dificil de gestionat decât era în generațiile anterioare. Copiii deprind din conectarea lor precoce la infosferă coduri de comportament adaptate unui mediu impersonal și anonim, cu regresii în stadii primitive ale reacției colective (marcate de doze ridicate de violență). Dependența de echipamentele electronice de tip smartphone și de serviciile platformelor de socializare (în special Tik-Tok și Instagram) au distorsionat reflexele sociale, au deteriorat valori sociale și au deturnat natura mediilor sociale către forme de socializare care scapă de sub controlul și ghidajul adulților (părinți, profesori). Elevii cu un temperament interiorizat și cu indici mai scăzuți de adaptare la medii de-normalizate și cu coduri sociale puternic ofensive sunt marginalizați în noul context digital. Copiii

cu diverse tipuri de dizabilități care îi împiedică să utilizeze performant aceste medii sunt expuși la o formă de marginalizare puternică (fiind practic anulați social prin incapacitatea dezvoltării unei identități în infosferă). Fenomenul bullying-ului în online este un fenomen din ce în ce în mai extins, cu consecințe severe pentru copiii vulnerabili, a căror stimă de sine este agresată prin hărțuire repetată, oprobriu de grup sau expunerea unor aspect personale în public. Soluțiile identificate de către profesori sunt acelea ale unei reglementări și monitorizări a socializării minorilor în online și derularea unor acțiuni de intensificare a socializării fizice, pentru reechilibrarea sinelui social al copilului și reconectarea sa la dimensiunile off-line ale experienței sociale.

- Un resort important pentru incluziune în mediul școlar este dat de stimularea colaborării între elevi, punerea lor în contexte de interacțiune capabile să le evidențieze rapid și facil asemănările dintre ei.

- Discriminarea și excluderea au ca sursă frica de celălalt sau de efectele sociale pe care le atrage asocierea cu celălalt. Punerea elevilor în contexte de colaborare le crește pe de o parte nivelul de conștientizare cu privire la asemănări și poate destructura prejudecăți înainte ca acestea să se osifice în scheme atitudinale automate.

Elementul IV: Soluțiile pentru creșterea incluziunii sociale a elevilor aflați în situații de vulnerabilitate

Obiectiv: În această etapă, s-a urmărit identificarea soluțiilor verificate de către profesori pentru creșterea incluziunii sociale a elevilor vulnerabili

Întrebările adresate în timpul interviului au fost:

A9. Ce soluții credeți că sunt cele mai indicate pentru creșterea incluziunii sociale a elevilor aflați în situații de vulnerabilitate?

A10. Cât de importantă considerați că este colaborarea școlii cu familiile copiilor cu situații vulnerabile și care sunt modalitățile cele mai eficiente pe care le-ați identificat pentru a co-interesa familia?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Colaborarea școală-familie este esențială în procesul de formare și educare a copilului. Modalitățile cele mai eficiente de co-interesare a familiei copilului aflat în situații vulnerabile vizează constientizarea existenței vulnerabilității prin comunicarea cu adulții implicați.

- Cadrele didactice au evidențiat importanța în procesul de integrare socială a elevilor vulnerabili a oferirii unor soluții reale de ajutorare: includerea copiilor în activități de grup: corul școlii/echipa sportivă a școlii etc., asigurarea de ore de pregătire pentru examene fără costuri, implicarea copilului în acțiuni extracurriculare, includerea sa în proiecte de mobilități etc.

- Un aspect important în procesul de integrare a elevilor vulnerabili în colectivul clasei ține de capacitatea cadrelor didactice de a își planifica lecțiile astfel încât să poată consolida prin intermediul lor solidaritatea la nivelul clasei de elevi. Prin planificarea activităților de pregătire, prin încurajarea în timpul lecțiilor a elevilor să lucreze împreună și să vorbească despre modul în care învață în timpul activităților din cadrul lecțiilor, prin adaptarea lecțiilor în funcție de reacțiile elevilor, profesorii pot contribui activ la creșterea nivelului de integrare a elevilor aflați în condiții de vulnerabilitate. Profesorii care au o experiență bogată în viața personală și socială folosesc relația cu părinții și cu alți membri ai comunității pentru a-și îmbunătăți metodele folosite în predarea-învățarea la clasă. Profesorul este cel care organizează situațiile de învățare

în care implică toți elevii și el poate valoriza potențialul fiecăruia, într-o manieră pozitivă și flexibilă. Dezvoltarea de către școală a unor activități extracurriculare care implică deopotrivă copiii și părinții poate ajuta de asemenea la sprijinirea integrării.

- Un aspect deloc de neglijat îl constituie vigilența școlii în identificarea situațiilor de discriminare și marginalizare și corectarea acestora fără întârziere, inclusiv prin utilizarea de sancțiuni în cazul elevilor cu derapaje. Asigurarea copiilor vulnerabili de faptul că școala este un mediu incluziv este esențială.

III. REZULTATE OBȚINUTE PRIN INTERMEDIUL CERCETĂRII CALITATIVE (FOCUS GRUP)

Etapa I: Nevoile de incluziune socială ale elevilor

Obiectiv: În această etapă, s-a urmărit identificarea nevoilor specifice ale elevilor aflați în situații vulnerabile sub aspectul incluziunii sociale.

Nevoile elevilor vulnerabili au fost abordate diferentiat pentru cele nouă categorii de elevi vulnerabili care fac obiectul proiectului, în funcție de structurarea grupului.

Rezultatul 1: Școala poate deveni un mediu incluziv pentru elevii vulnerabili în măsura în care reușește să integreze funcțiuni comunitare și să susțină instalarea unui climat social bazat pe solidaritate, suport reciproc și apropiere în interiorul colectivelor de elevi și în sfera socială a relațiilor dintre școală-părinți-elevi.

Rezultatul 2: Există o deosebire între starea de vulnerabilitate resimțită de către elevi și încadrarea automată a acestora într-o categorie de vulnerabilitate ca urmare a unor date, situații sau contexte identificate la sau în relație cu acesta. Starea de vulnerabilitate este în mare măsură o realitate care ține de modul în care persoana își interiorizează problemele sau condiția și de felul în care reușește sau nu să le depășească.

Rezultatul 3: Mediul școlar ajută în mod substantial la creșterea calității vieții (personale și sociale) a elevilor cu condiție vulnerabilă (în special a celor cu CES). Cea mai mare parte dintre aceștia ajung, cu sprijinul școlii și al profesorilor, să gestioneze în mod eficient emoțional și psihic presiunile și aspectele problematice derivate din situațiile de vulnerabilitate în care se găsesc.

Întrebările adresate în timpul focus grupului au fost:

Q1. Care este profilul elevilor vulnerabili cu care lucrați? Cu ce dificultăți semnificative se confruntă aceștia? Ce experiență ați avut cu mediul de apartenență al elevului?

Q2. Ce nevoi specifice de incluziune socială au acești copii? Cum se raportează colectivele de elevi la aceștia? Dar colectivele de părinți? Cum evaluați starea lor, gradului lor de excluziune/incluziune socială în acest prezent? Există cazuri de hărțuire a elevilor aflați în situații vulnerabile cunoscute de către școală?

Q3. Există ameliorări ale stării de vulnerabilitate a copiilor în urma integrării lor școlare în unitatea școlară respectivă sau din contră? Cum evaluează starea emoțională sau psihică a elevilor vulnerabili?

Rezultatele din grupurile de focus:

În cadrul focus-grupurilor, au luat parte cadre didactice încadrate la clase care au în componența lor elevi din categoriile vulnerabile de interes pentru proiect: elevi cu părinți plecați în străinătate, elevi orfani de unul sau de ambii părinți, elevi cu situații familiale dificile, elevi instituționalizați, elevi cu situație materială

precară, elevi rromi, elevi cu dizabilități sau cu diferite condiții medicale de natură să facă dificilă îndeplinirea cerințelor școlare. Unii dintre profesori au putut cunoaște situația acestor elevi și din postura de diriginți sau de directori de școală, completând experiența profesorală cu elemente la care au avut acces la urmare a acestor atribuții.

Cadrele didactice au evidențiat în cadrul discuțiilor diversele situații cu care s-au confruntat în efortul lor de a susține integrarea elevilor cu diferite condiții de vulnerabilitate și au indicat concluziile la care au ajuns în urma acestor experiențe. Aspectele recurente menționate de către profesori au fost:

- În mediile școlare unde diferențele de statut material între elevi este marcant, este întâlnit un fenomen general de discriminare și marginalizare a elevilor cu situații materiale precare.
- Colectivele de părinți sunt principalul factor de generare al unor atitudini de discriminare și marginalizare în cazul elevilor cu cerințe educaționale speciale încadrați în școli fără profil special. Atitudinea elevilor în colectivele școlare este un rezultat și un ecou al opiniilor, atitudinilor și comportamentelor sociale exprimate de către părinți în relația cu școala pe această temă.
- Elevii rromi reușesc de regulă să se integreze bine în colectivele claselor. Problemele cu care se confruntă acești elevi țin în special de conservatorismul mediului comunitar cărora le aparțin, absenteismul și abandonul școlar (în special în rândul fetelor) fiind în mare măsură un rezultat al deciziilor și opțiunilor părinților: căsătoria timpurie, temerea de a lăsa fata adolescent în medii sociale lipsite de control parental, mobilitatea crescută a familiilor în afara țării, adesea survenită brusc, neîncrederea generală în soluțiile de viață facilitate prin educație.
- Elevii cu situații materiale precare (inclusiv elevi de naționalitate romă) au nevoie de sprijin din partea autorităților pentru a putea să participe și să implice în mod adecvat la școală. Situația generată de contextul pandemic a agravat și mai mult condiția de vulnerabilitate a acestor copii, care au fost cei mai expuși la absenteism în cadrul școlii online.
- Copiii cu situații familiale dificile (orfani de unul sau de ambii părinți, cu părinți despărțiți, crescuți de bunici sau de alte rude, cu părinți aflați în străinătate etc.) tind să dezvolte în principal două tipuri de tipare reactive: fie să se impună în colectivul școlar prin rezultate sau prin calități de leadership exprimate în contexte sociale informale, fie să dezvolte comportamente de neputință și de teamă, retrăgându-se în atitudini sociale defensive. Nevoile psihologice de încredere și suport ale acestora sunt acute și, spre deosebire de cazul elevilor din alte categorii vulnerabile, ele pot foarte puțin să fie ameliorate prin implicarea curentă a cadrului didactic, deoarece cele mai multe dintre situațiile care adâncesc vulnerabilitatea acestor copii se consumă înafara cadrului școlii.
- În cazul copiilor cu dizabilități locomotorii și senzoriale, nevoia cea mai importantă pentru incluziune este asigurarea accesibilității, pentru a putea participa alături de colegii de generație la aceleași activități și a nu resimți limitări sau îngrădiri care să îi extragă din colectivele de elevi.
- Unii dintre copiii cu dizabilități sau cei cu probleme din spectrul autism dezvoltă în medii școlare ostile un comportament agresiv sau temperamental de răspuns.
- Cel mai adesea, elevii cu condiție socială precară sau elevii de origine rromă nu se percep pe sine ca având o situație vulnerabilă, în special în colectivele din mediul rural sau în clasele unde sunt reușiți mai mulți elevi cu situații similare.
- Comportamentul diferențiat al profesorilor și atenția mult mai susținută acordată elevilor cu situații de vulnerabilitate socială fără ca aceștia să prezinte probleme evidente de integrare în mediile școlare (elevi instituționalizați, cu situații materiale precare, cu situații familiale dificile sau proveniți din etnia rromă) afectează procesul de incluziune socială. Sprijinul puternic al profesorului (pregătire gratuită după programul școlii, facilitarea accesului la suport material și la contexte de socializare școlară etc.) poate adânci percepția unei diferențe între copilul cu condiție vulnerabilă și colectivul de elevi, dăunând scopului pentru care aceste gesturi și acțiuni sunt făcute.

- Copiii cu cerințe educaționale speciale au nevoie de multă răbdare din partea cadrelor didactice și de sentimentul acceptării în colectivul de elevi. Participarea la aceleași activități cu alți colegi de generație, în aceleași condiții, îi ajută să se simtă parte dintr-un colectiv.
- Mediul școlar suportiv este un catalizator puternic pentru elevii cu CES pentru a se dezvolta emoțional și psihic și a depăși o parte însemnată dintre factorii blocați.
- Toți elevii aflați în situații vulnerabile au nevoie de contexte pentru a construi legături strânse cu colegii lor.
- Părinții sunt foarte adesea parte din problemele cu care se confruntă elevul. Părinții sau aparținătorii legali ai elevilor cu situații vulnerabile ar trebui să fie ajutați de către servicii de consiliere dedicate (care ar fi necesar să fie dezvoltate) pentru ca apoi, la rândul lor, aceștia să poată ajuta copilul.
- Cazurile de hărțuire a elevilor aflați în situații de vulnerabilitate sunt foarte rare în școlile incluse în proiect și atunci când sunt prezente ele se reduc la comportamente punctuale ale unor elevi cu fond comportamental problematic, nedevenind fenomene colective. Corpul profesoral reușește eficient să rezolve și să gestioneze comportamentele sau atitudinile discriminatorii atunci când apar, prin comunicare directă cu elevii.

Etapă II: Cauzele atitudinii discriminatorii și soluțiile pentru reducerea efectelor de marginalizare a elevilor aflați în situații vulnerabile

Obiectiv: În această etapă, s-a urmărit extragerea unor concluzii privind factorii cauzatori de atitudini discriminatorii exprimate în mediul școlar, utilizând ca bază de informații experiențele comunicate și filtrate de către cadrele didactice participante la studiu.

Rezultatul 4: Principalul factor care determină comportamente discriminatorii sunt prejudecățile sociale, transmise elevilor și (uneori, chiar) cadrelor didactice de către mediul social de apartenență și de climatul social general.

Rezultatul 5: Atitudinea implicită a autorităților cu privire la unele categorii vulnerabile, vădită în actele și comportamentul instituțional, alimentează atitudinea discriminatorie și condiția de marginalitate a acestora, reprezentând un factor semnificativ de perpetuare a unor probleme sociale care reverberează în mediul școlar. Categoriile sociale cele mai dezavatajate în raport cu mediul instituțional sunt populația rurală, familiile cu nivel de venituri scăzut, care trăiesc în precaritate material și socială, comunitățile de romi și persoanele cu dizabilități.

Întrebările adresate în timpul focus grupului au fost:

Q1. Care sunt factorii care determină atitudinile discriminatorii la adresa elevilor aflați în situații de vulnerabilitate? Se regăsesc în mediile școlare mai accentuat sau mai atenuat decât în comunități? Ce forme îmbracă discriminarea și marginalizarea? Are școala resorturi pentru a împiedica propagarea acestui mediu atitudinal?

Q2. Este potențată discriminarea și marginalizarea socială la adresa elevilor aflați în situații de vulnerabilitate de raportarea autorităților la categoriile sociale cărora acești elevi le aparțin? Există și cauze instituționale? Care credeți că este ponderea lor în cadrul factorilor generatori de discriminare și marginalizare socială față de acești elevi?

Rezultatele din grupurile de focus:

În cadrul discuțiilor de grup, cadrele didactice au indicat faptul că:

- Atitudinile și comportamentele discriminatorii manifestate de către elevi sunt un rezultat al mentalităților pregnante din mediul social de apartenență al acestora. Gestionarea fondului atitudinal nociv al elevilor s-ar face mult mai simplu în condițiile unei intervenții sistemice a autorităților (prin campanii de conștientizare și informare).
- Comportamentele discriminatorii manifestate de către părinți au la bază în principal sentimentul de teamă și nu pe cel de ură. În general aceștia se tem de două situații majore care conduc la apariția unor atitudini discriminatorii: 1. de influența pe care o pot avea asupra copiilor lor colegi proveniți din anumite categorii sociale percepute de către aceștia prin filtrul unor reprezentări sociale negative (ex.: rromi, familii dezorganizate) sau 2. de franarea sau afectarea actului de educație a copiilor lor ca urmare a includerii în clasă a unui copil cu cerințe educaționale speciale.
- Formele cele mai agresive de discriminare în școală îmbracă forma presiunilor din partea colectivului de părinți pentru mutarea din clasă a unui elev. Formele cele mai des întâlnite de marginalizare constă în excluderea elevului de la viața socială informală a clasei și în evitarea sau refuzul de a lucra în echipă cu acesta.
- Atitudinile discriminatorii exprimate de către părinți și de către copiii acestora sunt gestionate mai eficient în școală decât în alte medii sociale, profesorii având autoritatea și modalitățile de a interveni formator asupra elevilor pentru atenuarea acestor tendințe negative.
- Cea mai eficientă metodă de intervenție a profesorilor este comunicarea directă cu elevii și cu părinții și încercarea de a persuadea. A doua modalitate este modul de organizare a lecției, astfel încât să stimuleze interactivitatea între elevi și lucrul în echipă, pentru a crea contexte de cunoaștere și de construire a unor legături personale între elevi, capabile să dizolve preconcepțiile negative.
- Atitudinea instituțională (a autorităților centrale și locale, a școlii, a fondului instituțional implicat în gestionarea problemelor comunitare) joacă un rol determinant în alimentarea unor stereotipii și a unor tipare de reprezentare socială discriminatorie.
- Zonele rurale, în care s-a investit cel mai puțin în ultimele decenii, sărăcite de populație și de posibilități de dezvoltare, sunt reprezentate în mentalul colectiv al unor categorii urbane cu posibilități materiale mai reduse drept un spațiu retrograd, al eșecului social și al inferiorității. Opțiunea statului de a limita sprijinul acordat acestor zone și de a se concentra asupra centrelor urbane dezvoltate, a alimentat această reprezentare socială care la rândul său a stimulat atitudinile discriminatorii. Elevii proveniți din zone rurale sunt considerați adesea apriori ca având un nivel de educație mult mai scăzut decât colegii lor de generație din mediul urban. Atitudinea discriminatorie generalizată alimentează fenomenul autopercepției negative, care afectează mobilizarea educațională a elevilor din scolile rurale, depășirea interiorizării unei etichete discriminatorii la nivel social.
- Un fenomen similar este întâlnit în cazul categoriilor sociale sărace, cu precaritate materială.
- Un fenomen diferit se petrece în situația elevilor rromi sau a elevilor cu dizabilități, unde un rol important în perpetuarea unui fond de marginalizare îl constituie superficialitatea abordării problemelor acestora de către instituțiile de asistență socială sau de către consilierii educaționali, prin interiorizarea unor stereotipuri sociale legate de limitele intervenției operate.

STUDIUL 2. IMPACTUL SPORTULUI ȘI A ACTIVITĂȚII FIZICE ASUPRA PREVENIRII FENOMENULUI DE PĂRĂSIRE TIMPURIE A ȘCOLII ȘI ASUPRA INTEGRĂRII SOCIALE

ASPECTE GENERALE

Cercetarea a fost implementată și a reprezentat o evaluare aprofundată a formelor în care activitățile sportive pot constitui modalități de creștere a incluziunii sociale și școlare a elevilor proveniți din nouă categorii vulnerabile:

- ☞ aflați în risc de părăsire timpurie a școlii;
- ☞ de etnie rromă;
- ☞ cu unul sau ambii părinți aflați la muncă în străinătate;
- ☞ retromigranți, cu nevoi de sprijin pentru reintegrare școlară și socială după ce s-a întors din străinătate;
- ☞ proveniți din familii dezorganizate sau monoparentale;
- ☞ proveniți din instituții de protecție a copilului sau beneficiari de măsuri de protecție socială;
- ☞ proveniți din familii de imigranți /refugiați în România;
- ☞ încadrați ca elev cu cerințe educaționale speciale;
- ☞ persoane cu dizabilități.

Studiul a fost realizat asupra unui grup țintă primar de 2.600 de elevi vulnerabili având profilul descris anterior și a unui grup țintă secundar de 760 de cadre didactice care lucrează în mod direct cu aceștia și a fost organizată în baza a două obiective generale de cercetare:

1. studierea modalităților prin care activitățile sportive pot fi utilizate la reducerea excluziunii sociale a elevilor aflați în situații de vulnerabilitate;
2. studierea modalităților prin care activitățile sportive pot fi utilizate pentru reducerea abandonului școlar în rândul elevilor aflați în situații de vulnerabilitate.

Pentru realizarea obiectivelor de cercetare au fost realizate trei tipuri de investigare corelată:

4. O evaluare a situației generale a grupului țintă primar prin intermediul unei anchete prin chestionar;
5. O cercetare aprofundată prin interviuri structurate cu profesori din cadrul grupului țintă secundar;
6. O cercetare prin focus-grup cu reprezentanți ai grupului țintă secundar.

IMPLEMENTAREA CERCETĂRII

A. CERCETARE CANTITATIVĂ - ANCHETĂ PRIN CHESTIONAR

A fost implementată ancheta sociologică, în cadrul căreia au fost aplicate telefonic 2600 de chestionare, acoperind 100% din volumul eșantionului. Chestionarul poate fi consultat la ANEXE.

Chestionarele au fost aplicate de către operatori instruiți de către echipa de cercetare și de implementare pentru a îndeplini standardele profesionale ale unei activități de teren responsabilă și de calitate.

Operatorii au contactat elevii minori, prin intermediul părinților, tutorilor ori aparținătorilor legali, utilizând liste nominale cu elevii incluși în eșantion, puse la dispoziție de către echipa de implementare.

Chestionarul a fost aplicat elevilor prin interviu directă, prin intermediul tehnologiilor de telecomunicații (telefon sau aplicații de comunicații prin internet), uneori incluzând și contact vizual, prin intermediul aplicațiilor de comunicare online. Chestionarul a fost completat în timp real de către operator, în timpul aplicării. Întrebările și răspunsurile predefinite au fost citite elevilor, iar răspunsurile oferite de către aceștia au fost notate de către operatori. Timpul de implementare pentru fiecare chestionar a fost de aproximativ 15-20 de minute.

Implementarea cercetărilor a fost îngreunată de contextul pandemic, marea majoritate e elevilor incluși în grupul țintă al proiectului desfășurându-și cursurile în regim exclusiv online, contactarea lor depinzând astfel de disponibilitatea părinților, tutorilor sau aparținătorilor legali de a facilita contextul aplicării chestionarelor.

Chestionarele colectate au fost introduse într-o baza de date codificată pentru prelucrare statistică și analizate utilizând softul de colectare și analiză statistică SPSS.

B. CERCETARE CALITATIVĂ PRIN INTERVIURI APROFUNDATE

Au fost aplicate un număr de 760 de interviuri semi-structurate utilizând un ghid de interviu care poate fi consultat la ANEXE.

Cercetarea a acoperit integral grupul țintă secundar al proiectului. Interviuurile au fost aplicate celor 760 de cadre didactice telefonic sau prin canale on-line. Participanții la interviuri au fost selectați de către echipa de implementare a proiectului din rândul cadrelor didactice cu specializarea preponderentă Educație fizică și sport, implicate în lucrul direct cu elevii aflați în situații vulnerabile care formează target-ul proiectului. Interviuul structurat a oferit avantajul unei conversații personalizate cu profesorii, permițând posibilitatea insistării asupra acelor aspecte resimțite ca importante de către aceștia, facilitând astfel identificarea și sublinierea resurselor importante pentru înțelegerea proceselor și a factorilor de influență cu relevanță pentru tematica analizată și completând concluziile cercetărilor realizate prin focus-grup.

Interviuul cu fiecare cadru didactic au durat în medie o oră. Ideile semnificative ale răspunsurilor au fost notate de către operatorii de interviu în timp real într-un document tip fisă organizat după structura întrebărilor și dimensiunilor investigate.

B. CERCETARE CALITATIVĂ PRIN FOCUS-GRUP

Au fost realizate un număr de 16 grupuri de focus în cadrul cărora au participat în total un număr de 131 de cadre didactice provenite din rândul grupului țintă secundar al proiectului. Focus-grupurile au fost organizate on-line. Ghidul de interviu poate fi consultat la ANEXE.

Participanții la focus-grup-uri au fost selectați de către echipa de implementare a proiectului din rândul cadrelor didactice din specializarea Educație fizică și sport implicate în lucrul direct cu elevii aflați în situații vulnerabile care formează targetul proiectului.

În selectarea participanților la focus-grup-uri s-a urmărit o acoperire echilibrată a ambelor medii de rezidență (urban-rural) și a tuturor regiunilor de dezvoltare incluse în proiect, pentru un instantaneu echilibrat și armonios teritorial cu privire la tematica cercetării. Au participat la interviurile de grup 64 de cadre didactice din mediul rural și 67 din mediul urban, fiind acoperite șapte din cele opt regiuni de dezvoltare ale țării, în care sunt localizate școlile participante în proiect.

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

Din cadrul aceleași școli au participat la cercetare maxim două cadre didactice, pentru a face posibilă o cuprindere cât mai extinsă a școlilor și pentru a facilita accesul la un fond de experiență cât mai variat.

Tabelul 1: Structura și organizarea grupurilor:

Nr. crt	Data desfășurării	Mediul de rezidență al participanților
G1	8.03.2021	Urban
G2	9.03.2021	Urban
G3	10.03.2021	Urban
G4	10.03.2021	Rural
G5	11.03.2021	Rural
G6	11.03.2021	Urban
G7	12.03.2021	Rural
G8	12.03.2021	Rural
G9	15.03.2021	Urban
G10	16.03.2021	Urban
G11	17.03.2021	Rural
G12	17.03.2021	Urban
G13	18.03.2021	Rural
G14	18.03.2021	Rural
G15	22.03.2021	Urban
G16	23.03.2021	Rural

Regiunea de proveniență a participanților	Mediul de rezidență al participanților	Nr. participanți la focus-grupuri
Regiunea SV	urban	12
	rural	5
Regiunea S	urban	8
	rural	15
Regiunea SE	Urban	15
	Rural	14
Regiunea NE	urban	10
	rural	10
Regiunea Centru	Urban	5
	Rural	9
Regiunea V	urban	7
	Rural	4
Regiunea București-Ilfov	Urban	10
	Rural	7
TOTAL		131

PRINCIPALELE REZULTATE ALE CERCETĂRII

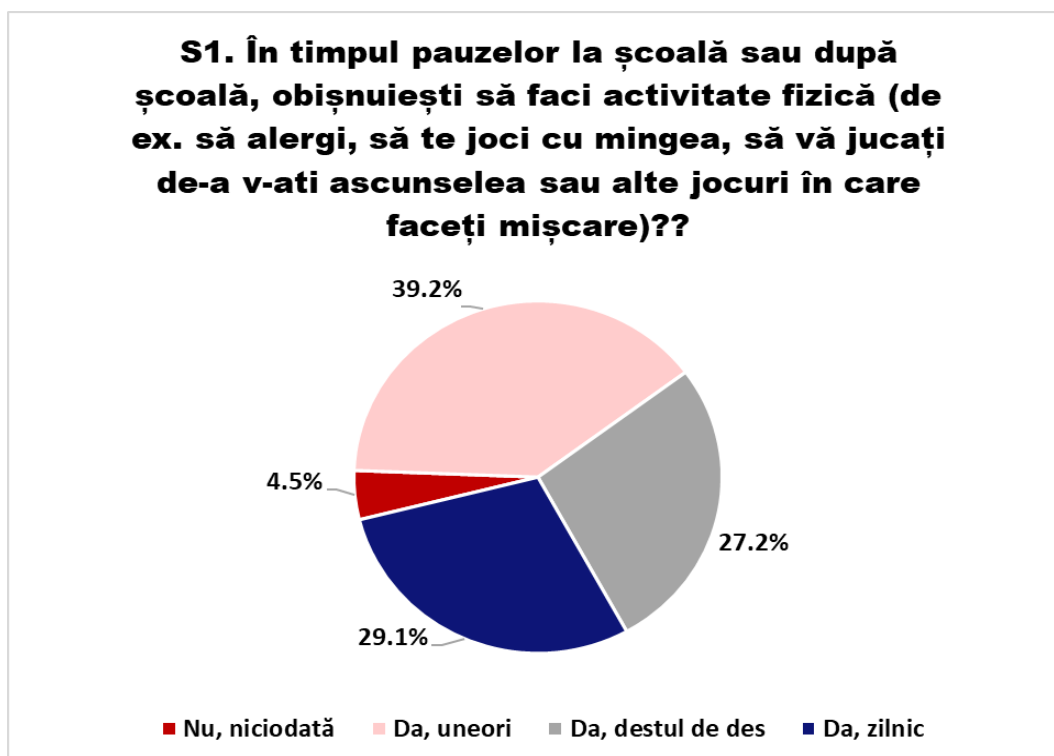
I. REZULTATE OBTINUTE PRIN INTERMEDIUL CERCETĂRII CANTITATIVE (CHESTIONAR)

Prin intermediul anchetei sociologice au fost colectate informații privitoare la disponibilitatea elevilor spre activități fizice și motrice și modalitatea prin care activitățile sportive pot juca un rol în facilitarea unui context de integrare socială durabilă pentru elevii cu dificultăți de integrare în grupurile lor de vârstă ca urmare a unei situații specifice de vulnerabilitate.

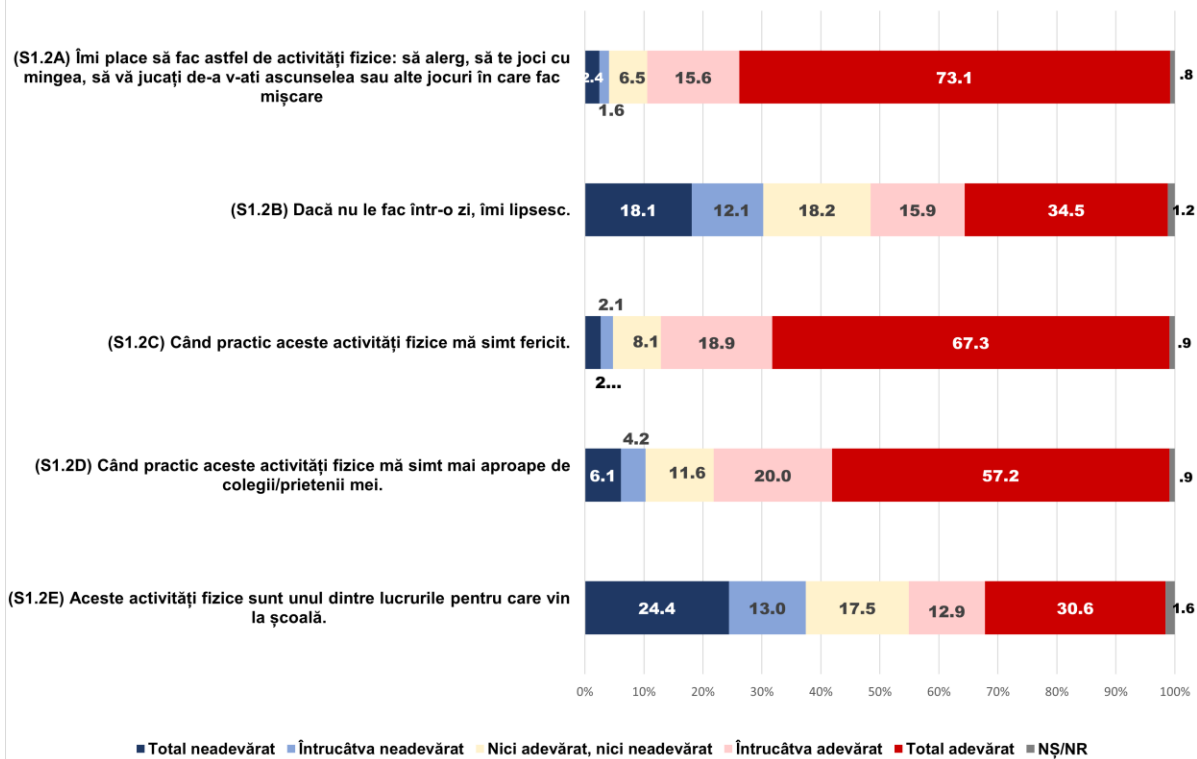
Datele colectate au indicat la nivelul elevilor din grupul țintă o incidență ridicată a activităților fizice în contexte recreative (*Grafice S1, S1.2A, S2*), însă o mai slabă integrare a lor în modul de viață. Deși 29,1% dintre elevi au declarat că obișnuiesc zilnic în timpul pauzelor să alerge, să se joace cu mingea sau să facă alte tipuri de mișcare, iar 95,5% au confirmat că măcar uneori sunt angajați în acest tip de activități, o treime dintre aceștia au afirmat că nu le resimt lipsa atunci când nu le fac (*Grafic S1.2B*), indicând un comportament impulsiv de către factori sociali, exteriori și mai puțin emanat dintr-o aplecare internă.

Satisfacția pe care o generează implicarea în aceste activități este un fapt confirmat de către respondenți și ea poate reprezenta un factor motivant semnificativ în canalizarea elevilor către motricitate și activitate fizică. (*Grafice S1.2C, S2.2C*)

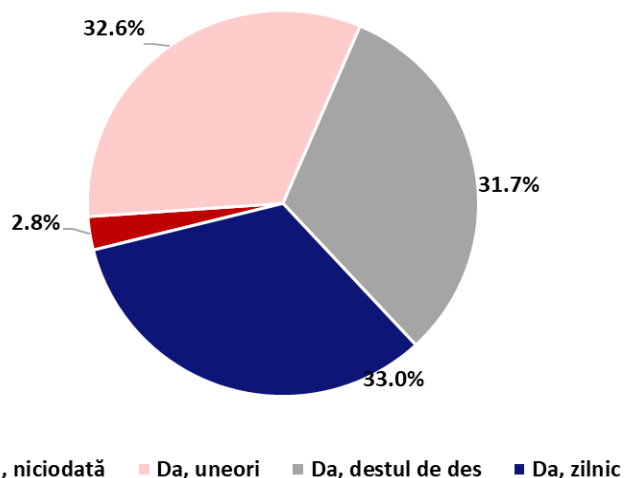
37,4% dintre elevii intervievați au afirmat că unul dintre motivele pentru care vin la școală este și această activitate fizică pe care o fac în contextul școlii (în pauzele recreative, în timpul orelor de educație fizică). (*Grafic S1.2E*), confirmând faptul că mișcarea și jocul pot constitui elemente dintr-o strategie de combatere a absenteismului la școală.

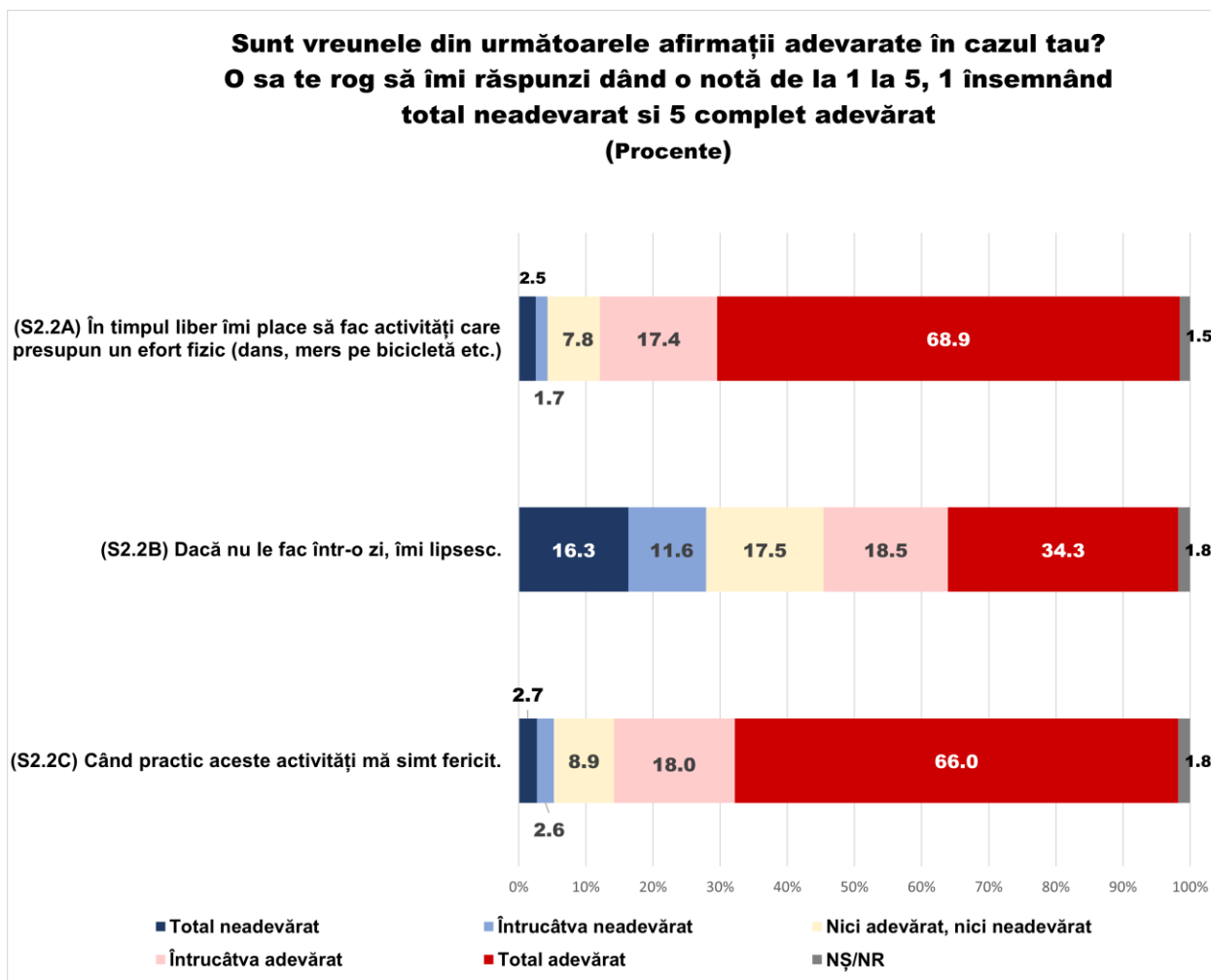

**Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tău?
O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total
neadevarat si 5 complet adevărat
(Procente)**

S2. În timpul liber obișnuiești să dansezi, să mergi cu bicicleta, să faci activități care presupun efort fizic?

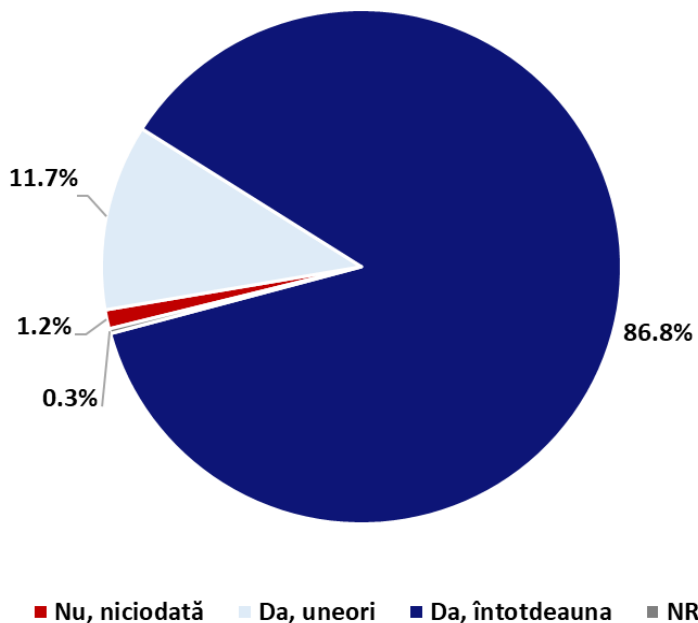

Ora de educație fizică și sport este frecventată permanent de către 86,8% dintre elevii cupriși în grupul țintă al proiectului, peste unul din zece elevi fie participând ocazional, fie absentând. (Grafic S3) Profilul acestui segment include doar parțial elevii cu probleme medicale, marea majoritate fiind alcătuit din copiii cu vulnerabilități sociale pentru care nu există restricții sau precauții de a se angaja în activități fizice și sportive.

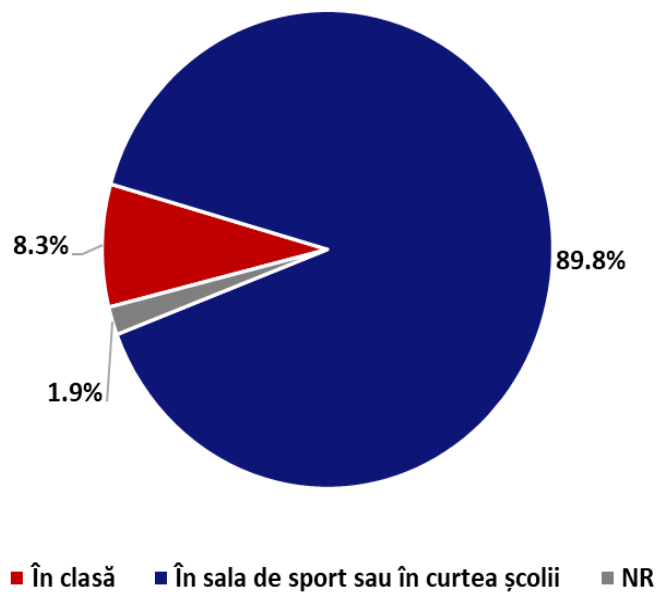
Datele colectate prin anchetă confirm faptul că ora de educație fizică și sport are impact în planul creșterii incluziunii elevilor și a întăririi solidarității colectivelor de elevi. 72,8% dintre elevi au confirmat faptul că la ora de educație fizică se simt mai aproape de colegii lor, cu 52,5% afirmând fără echivoc acest lucru. (Grafic S3D)

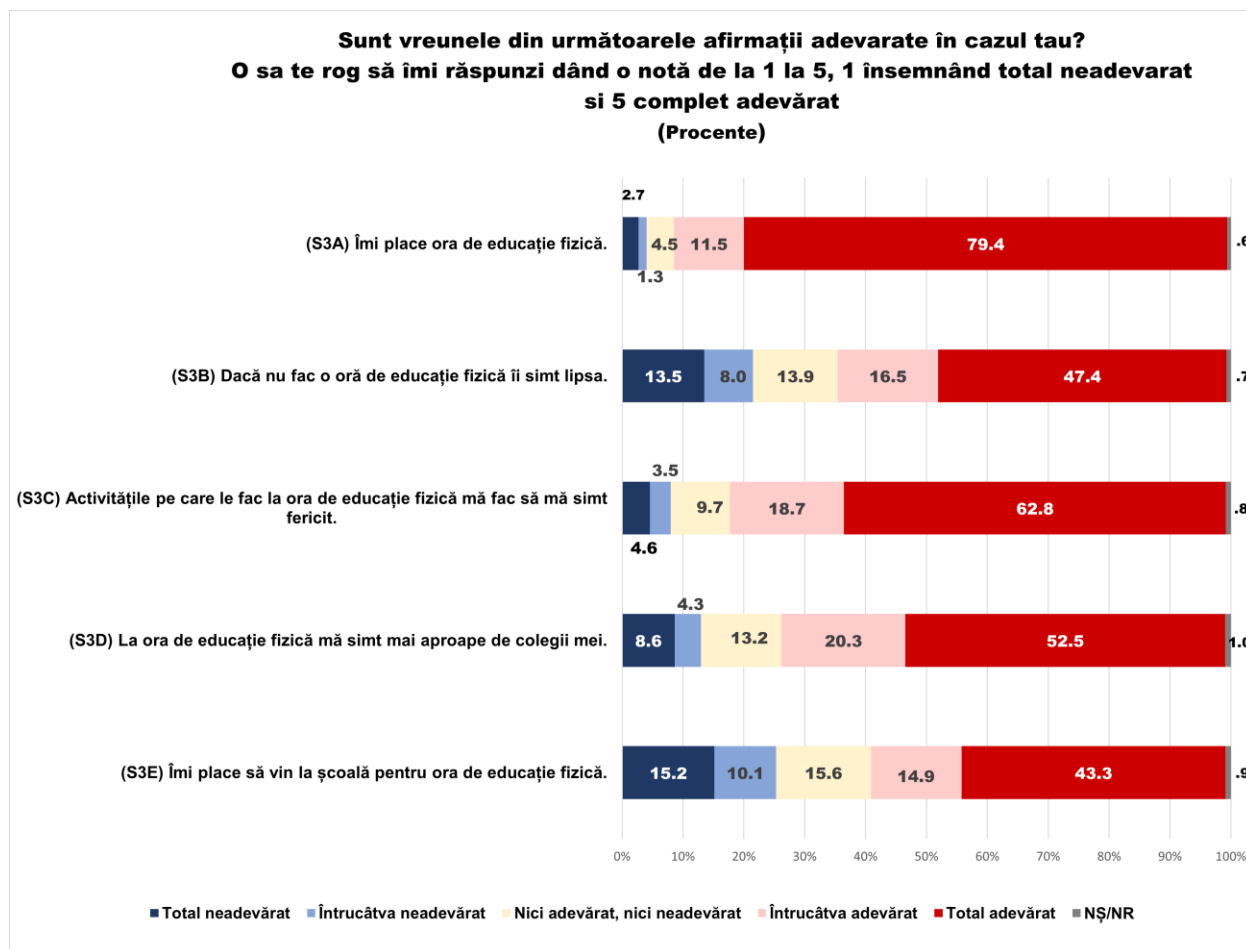
În cea mai mare parte a școlilor incluse în proiect ora de educație fizică și sport se realizează în spații special amenajate (sali de sport, teren amenajat în curtea școlii), aproape 9 din 10 elevi confirmând că ora are loc în condiții adecvate. 8,3% dintre elevi au declarat că fac de orice ora în sala cu curs, între aceștia o pondere semnificativ mai ridicată reprezentând-o elevii din mediul urban. (Grafic S3.1)

S3. Participi la ora de educație fizică?

S3.1 De regulă, ora de educație fizică se face:

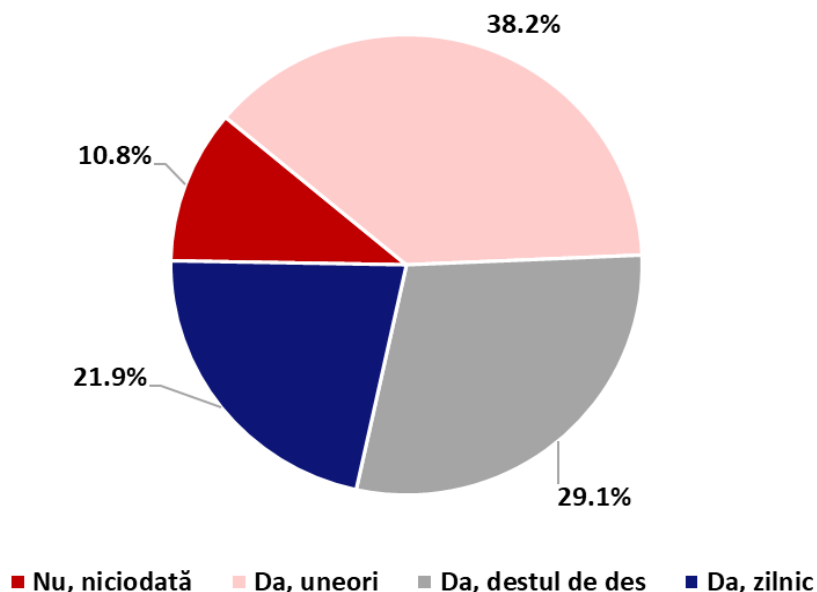

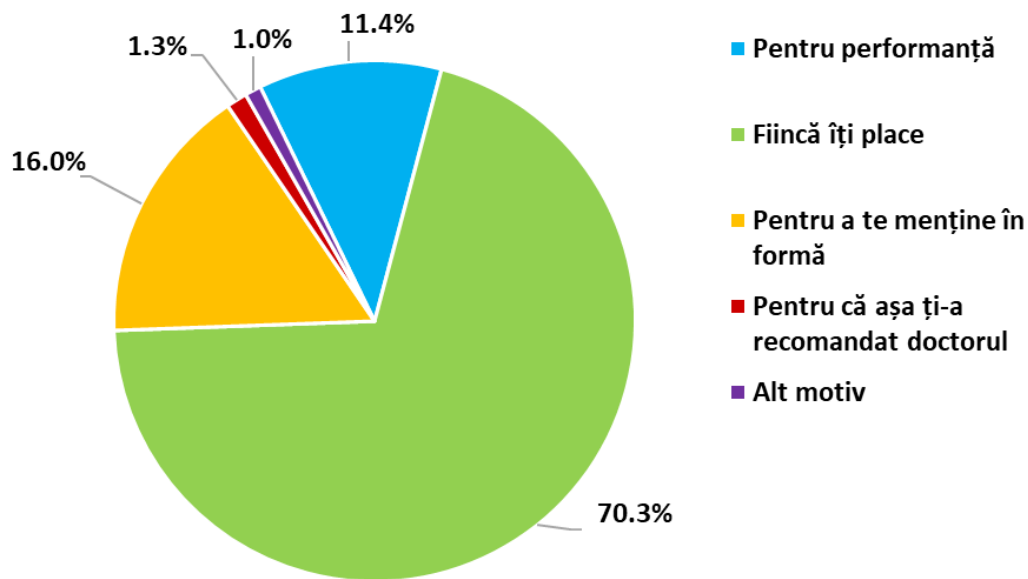
Un procent ridicat dintre elevii care au participat la studiu (89.2%) a afirmat că practică activități sportive înafara programului de școală, dintre care 29% zilnic. (Grafic S4) Datele arată că disponibilitatea și deschiderea elevilor către sport poate transforma activitatea fizică și sportivă într-o poartă de acces pentru implementarea unor programe incluzive prin sport.

70,3% dintre elevii care practică activități sportive (reprezentând 64% din totalul elevilor care au răspuns la chestionar) au declarat că practică sportul de plăcere, în timp ce 11,4% fac sport de performanță. (Grafic S4.2) Aproape trei sferturi dintre elevii care practică activități sportive înafara programului de școală practică sporturi de echipă (Grafic S4.3) și 55.6% sporturi de contact (Grafic S4.4), rezultând o mai mare popularitate a sporturilor care implică relaționare socială. Deși doar 22% sunt membri ai unor cluburi sportive (Grafic S4.5), 57,3% dintre elevi au declarat că au participat la concursuri sportive (Grafic S4.6), indicând o activitate a școlii de mobilizare a elevilor către evenimente competiționale.

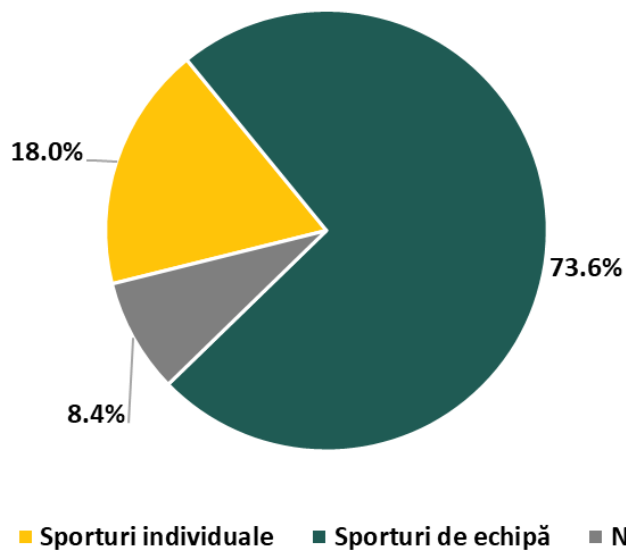
S4. După școală, obișnuiești să practici sporturi care presupun activitate fizică (fotbal, basket, înot, gimnastică etc...)?

S4.2 Practici sport:
(Doar elevii care au afirmat că practică activități sportive)

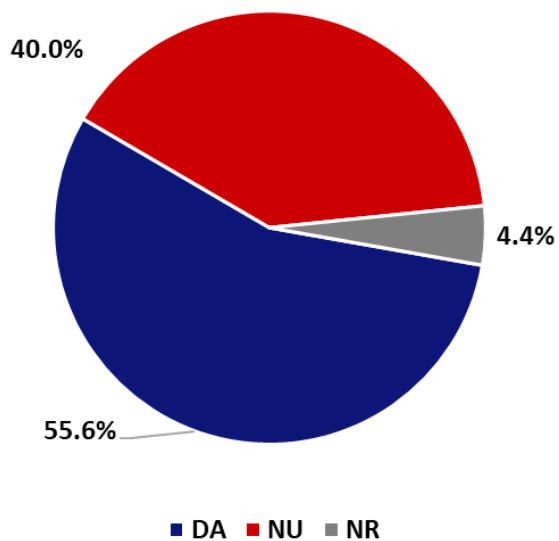

S4.3 Practici în principal:
(Doar elevii care au afirmat că practică activități sportive)

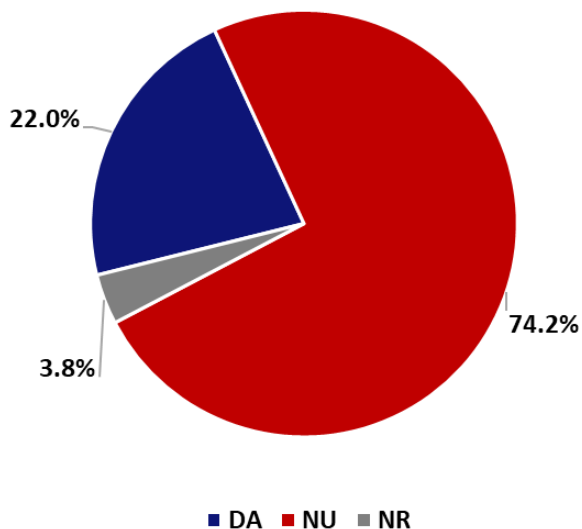

S4.4 Practici sporturi în care ai contact fizic cu adversarul?

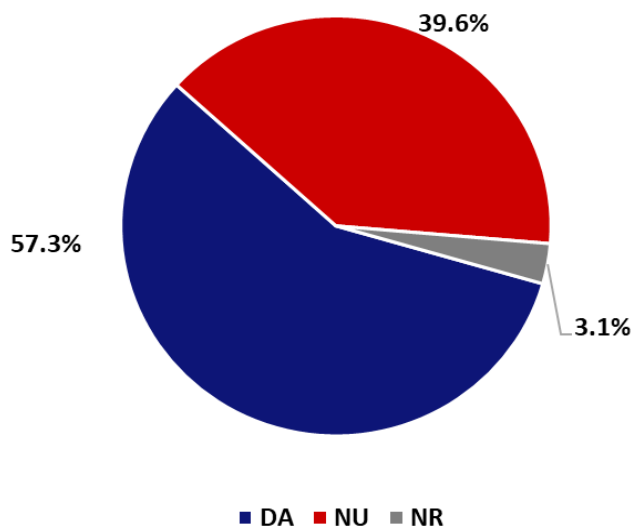
(Doar elevii care au afirmat că practică activități sportive)

S4.5 Ești membru unui club sportiv?
 (Doar elevii care au afirmat că practică activități sportive)

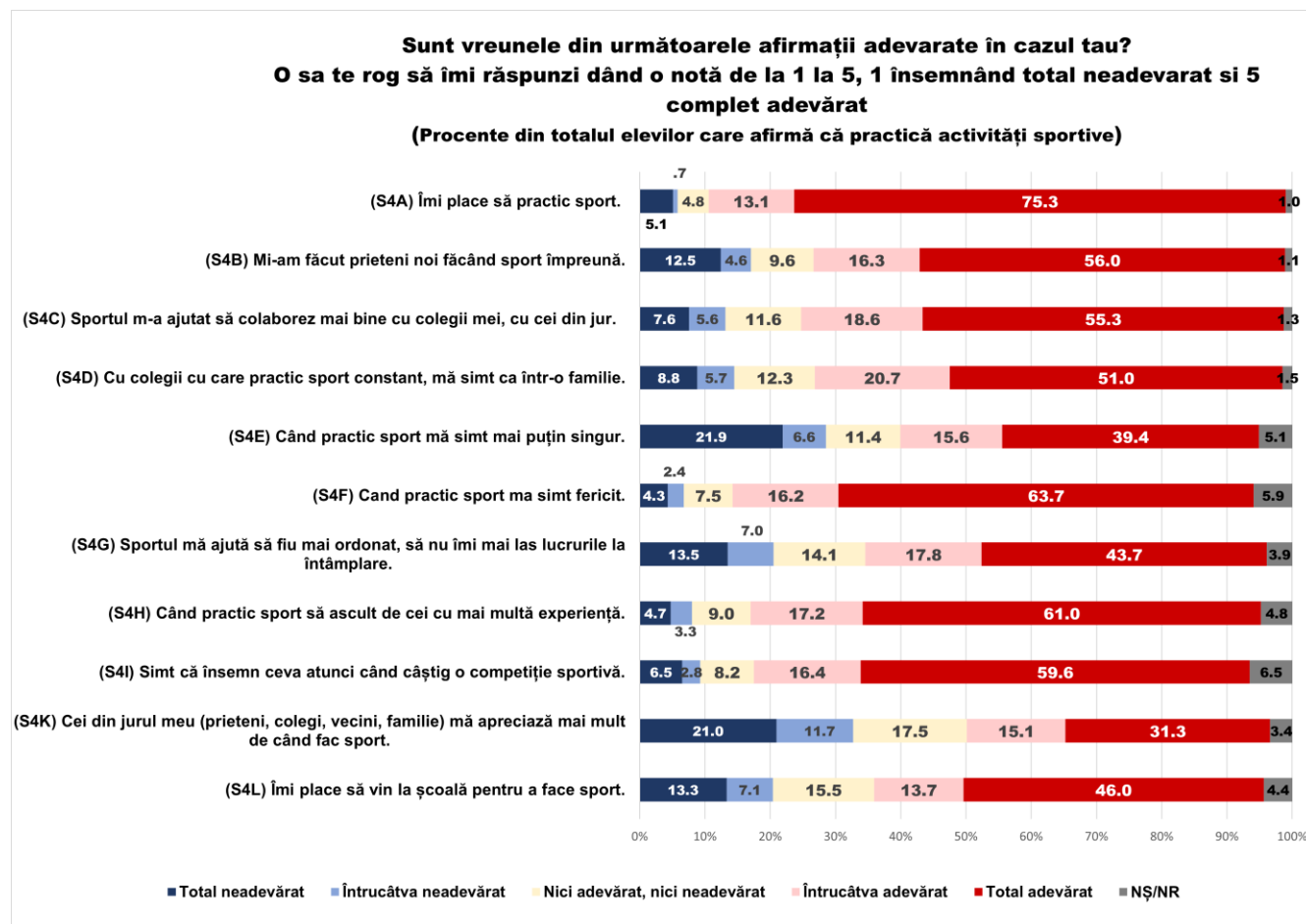

S4.6 Ai participat la concursuri sportive?
 (Doar elevii care au afirmat că practică activități sportive)

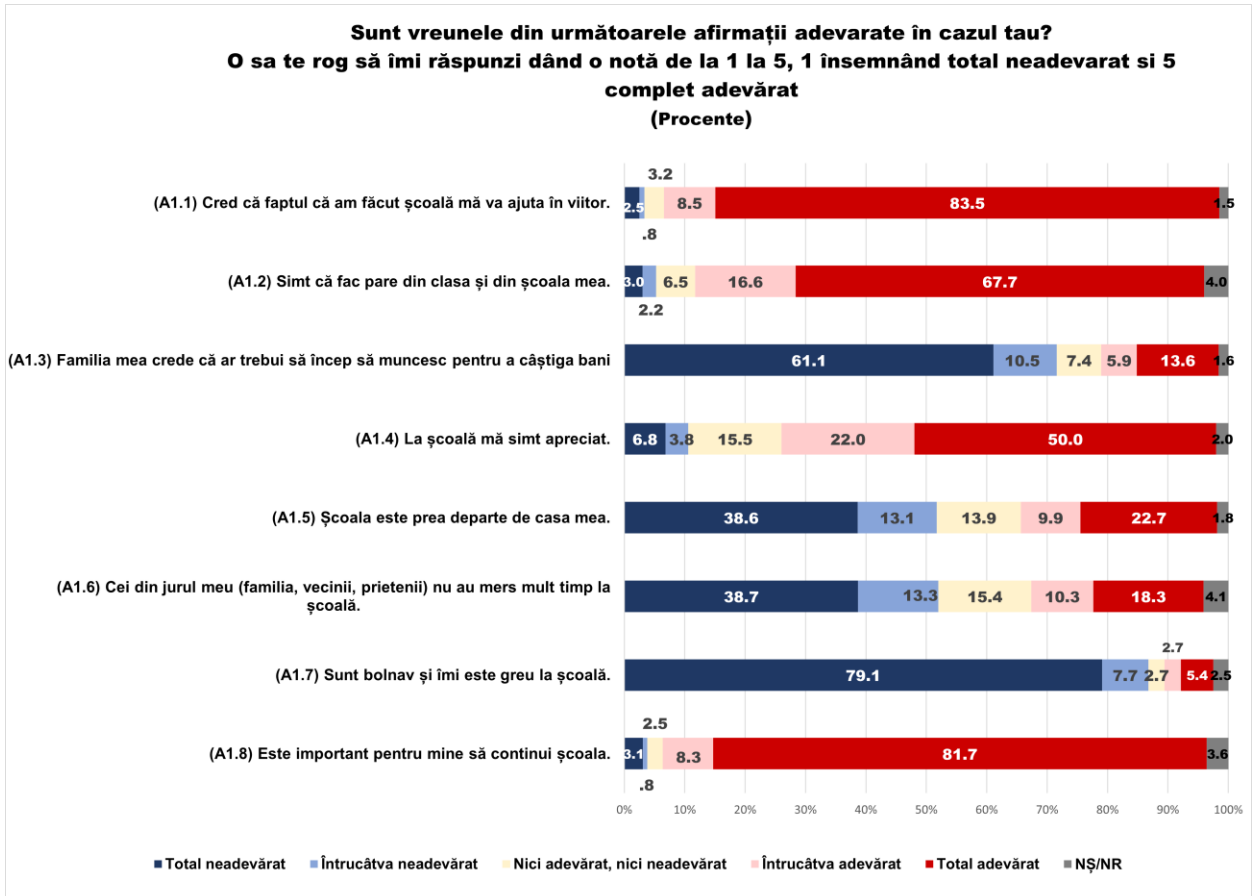
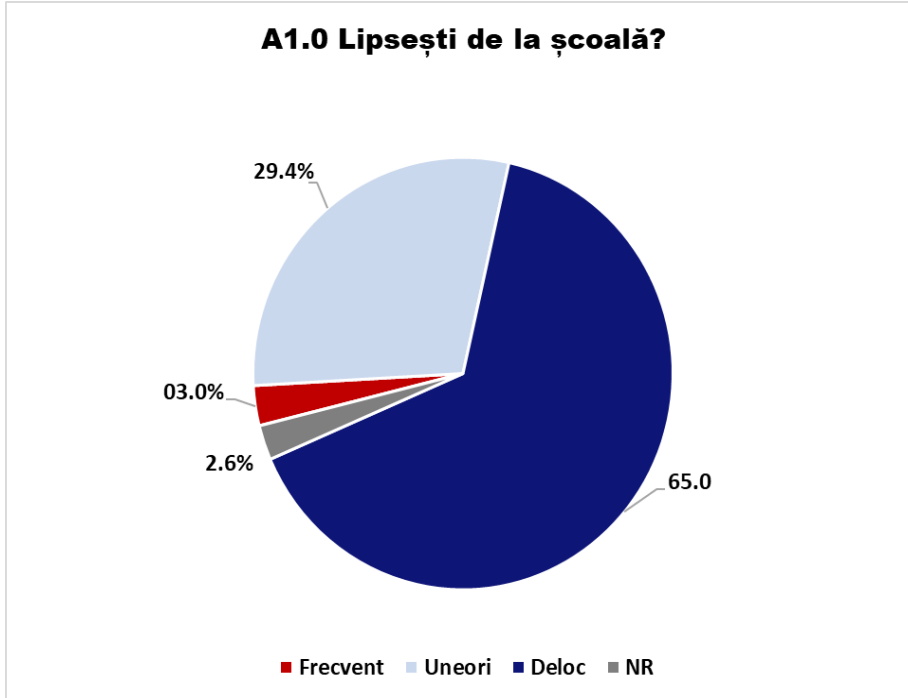
Indicatorii incluși în chestionar pentru evaluarea rolului jucat de sport în diverse aspecte care pot susține procesele de incluziune arată rolul activ al acestuia în consolidarea interioară a elevului și a relației sale cu mediul său social. Trei sferturi dintre repondenți au confirmat că făcând sport împreună cu colegi de generație au construit prietenii, și-au largit sfera de prieteni și au dezvoltat sentimentul de apartenență la

grup. 76% dintre elevi au declarat că participarea la o competiție sportivă finalizată cu câștig le-a întărit stima de sine, aproape jumătate afirmând că respectul față de ei în comunitatea de apartenență a crescut de când fac sport. Impactul sportului în planul ordonării vieții personale, a reducerii singurătății și autoizolării, precum și a dezvoltării unor valori sociale constructive este de asemenea confirmat. (Grafic S4A-L)

O componentă distinctă a cercetării a reprezentat-o evaluarea impactului implicării elevilor în activități sportive în reducerea nivelului de absenteism școlar. 59,7% dintre elevii chestionați au declarat că sportul reprezintă o motivație suficient de puternică pentru a rămâne conectați cu școala (Grafic S4L), confirmând un rol activ al activităților sportive în detensionarea situațiilor de vulnerabilitate în raport cu mediul social școlar.

Aproape o treime dintre elevii incluși în grupul țintă au declarat că absentează uneori de la ore, (Grafic A1.0) principalele cauze ale riscului de abandon școlar fiind exemplul mediului de apartenență și condițiile sociale vulnerabile în special în mediul rural. O treime dintre elevi au declarat că școala se află prea departe de casa lor și au confirmat că în mediul lor social (familie, vecini, prieteni) există un istoric de abandonare timpurie a școlii, unul din cinci copiii afirmând că familia consideră că ar trebui deja să muncească pentru a câștiga bani. (Grafice A1.3,5-6), Elevii au reconfirmat cu răspunsurile date înțelegerea importanței școlii și educației (Grafice A1.1 – A 1.8), indicând pentru absenteism și abandonare timpurie a școlii factori exteriori opțiunilor proprii.

II. REZULTATE OBȚINUTE PRIN INTERMEDIUL CERCETĂRII APROFUNDATE (INTERVIU)

Elementul I: Impactul implicării elevilor din grupuri vulnerabile în activități sportive asupra absenteismului școlar

Obiectiv: S-a urmărit aprofundarea înțelegerii, prin apel la experiența cadrelor didactice, a impactului asupra reducerii absenteismului școlar prin implicarea elevilor vulnerabili în programe și activități sportive.

Întrebările adresate în timpul interviului au fost:

B2. În școala în care lucrați vă confrunțați cu riscul de părăsire timpurie a școlii?

B3. Ați constatat o incidență mai crescută a interesului pentru sport la copiii aflați în situații vulnerabile?

Există categoria elevilor care absentează la ore dar pot fi găsiți în spațiile școlii amenajate pentru activități sportive?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Riscul de părăsire timpurie a școlii este prezent acut în special în școlile din mediul rural și în grupurile școlare cu performanțe generale mai modeste sub aspectul rezultatelor actului educațional. Punctual, fenomenul este prezent în toate școlile, "elevii problemă", afectați de procesul unei adolescențe dificile, care scapă de sub controlul familiei și intră sub influența unor modele incompatibile cu disciplina școlară și cu implicarea într-un efort instituționalizat de educație sunt un fenomen general. Profesorii au punctat faptul că managementul situațiilor acestor copii implică construirea și valorificarea unei relații de autoritate reală profesor-elev (pe fondul disfuncționalităților și ineficienței autorității parentale), bazată pe încrederea că un cadru didactic poate furniza *ordine* și poate inspira *încredere* fără a judeca și a respinge. Prin specificul disciplinei, profesorii de Educație fizică și spor pot îndeplini în mod facil și eficient acest rol, oferind contexte de conectare cu colectivul de elevi, de afirmare și de consum a emoțiilor.

- Cadrele didactice au evidențiat faptul că elevii aflați în situații de vulnerabilitate socială (orfani, cu părinți migranți, proveniți din familii cu un nivel redus de venituri, rromi etc.) au interes crescut pentru activități sportive în special pentru prilejurile oferite de acestea pentru a participa la viața de grup în contexte lipsite de constrângerile prezente în alte contexte de socializare. Activitățile sportive le permit acestora să lege prietenii care nu s-ar concretiza în alte contexte și totdeauna le permit prin intermediul întrecerilor să descarce într-un mod constructiv tensiuni sociale care altfel ar alimenta situații de agresivitate. Valorificarea potențialului sportiv al acestor copii depinde de implicarea școlii și a cadrelor didactice, profesorii constatând că mulți astfel de elevi talentați se pierd deoarece situația financiară a familiilor nu le permite achiziționarea de materiale performante sau susținerea unor cheltuieli specifice practicării sportului de înaltă performanță (deplasări la competiții, alimentație specifică, medicație de efort, procedee de recuperare).

- Copiii vulnerabili ca urmare a unor condiții fizice sau medicale deosebite sunt în general rezervați în a se implica în mod spontan în activități sportive, fiindu-le teamă de respingerea celorlalți. Profesorii au în cazul lor rolul de facilitator pentru implicarea în activități fizice și sport. Experiența cadrelor didactice intervievate a indicat un entuziasm crescut al copiilor cu dizabilități sau cu diverse condiții medicale precare pentru implicarea în activități sportive, contactul fizic cu alți copii, sentimentul de "normalitate" relațională, bucuria unei activități pe care o percepeau prin experiența lor personală ca fiindu-le restricționată constituie factori puternici în construirea unei vieți de calitate pentru acești copii. În mod special, în cazul acestor copii, implicarea în activități fizice și sportive constituie o motivație pentru prezența la școală, în condițiile în care excepțiile medicale pot fi interpretate și utilizate ca un pretext pentru un absenteism prelungit.

- Cei mai mulți profesori au evidențiat faptul că în toate școlile există elevi (în special băieți) care absentează de la cursuri, însă care pot fi întâlniți în curtea școlii pentru a juca fotbal, basket sau tenis de picior, acest lucru nearătând neapărat un interes pentru sport (asa cum este el înțeles de către oamenii din domeniul), ci o nevoie a elevului de a participa la contexte de socializare care includ componente de întrecere, efort și contact fizic. Capitalizarea acestui interes de către corpul profesoral și transformarea lui în resort pentru reducerea absenteismului școlar implică o mobilizare a cadrelor didactice de a atrage acești copii spre școală prin evenimente sportive și prin reputația cursurilor lor (obținută prin integrarea nevoilor acestor copii în modul de desfășurare a orei).

Elementul II: Impactul implicării elevilor din grupuri vulnerabile în activități sportive asupra integrării lor sociale

Obiectiv: S-a urmărit aprofundarea înțelegerii, prin apel la experiența cadrelor didactice, a impactului asupra integrării sociale a elevilor proveniți din grupuri vulnerabile a implicării acestora în programe și activități sportive

Întrebările adresate în timpul interviurilor au fost:

B4. În școala dvs. s-au implementat programe de creștere a integrării elevilor aflați în situații vulnerabile prin stimularea participării la activități sportive? Dacă da, ce efecte ați observat? Dacă nu, cum evaluați posibilitatea implementării unei astfel de soluții?

B5. Credeți că prin stimularea activității fizice și sportive pot fi dezvoltate trăsături de caracter și resorturi motivaționale care să îl ajute pe copilul vulnerabil să își depășească problemele?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Cele mai multe școli nu au implementat programe de creștere a integrării elevilor aflați în situații vulnerabile prin stimularea participării la activități sportive, dar au dezvoltat la nivel intuitiv modalități de încurajare a integrării acestor elevi prin educație fizică și sport. Profesorii s-au implicat constant în susținerea elevilor talentați și interesați în sport proveniți din categorii cu vulnerabilitate socială de a participa la competiții sportive, au organizat acolo unde nu existau concursuri și competiții locale, au făcut investiții în echipamente și au identificat surse pentru acoperirea costurilor conexe, pentru a le permite copiilor o implicare activă și constantă în domeniul sportiv. Un format asumat și organizat la nivel de școală sau inspectorat ar fi însă de dorit, pentru a oferi garanția unei implicări continue și a unor surse logistice și financiare de suport sigure, dar și pentru a putea asigura o acoperire mai largă a inițiativei.

- În cadrul grupului țintă au fost evidențiate acțiuni ale școlilor și ale cadrelor didactice care lucrează la clasă cu copii cu dizabilități de stimulare a integrării acestora în grupuri de vârstă prin participarea la competiții sportive sau la tabere cu accent pe activitate fizică dedicate acestor categorii de elevi, derulate de diverse ONG-uri prin programe și proiecte cu acest scop.

- Cadrele didactice au detaliat în cadrul interviurilor beneficiile fizice și sociale ale practicării de către copii a activităților fizice și sportive, subliniind faptul că beneficiile practicării acestor activități depășesc cu mult sfera fiziologicului, punctând beneficiile psihice, morale și sociale constatate, pe care le-au descris la fel de semnificative ca cele fizice. Elevii care practică o formă de activitate fizică dobândesc, pe langa o stare

psihică bună, o simț crescut al disciplinei și o motivație în plus de a se autodepăși și de a cunoaște lucruri noi.

Elementul III: Soluții de integrare pentru elevii din grupuri vulnerabile prin activități sportive

Obiectiv: S-a urmărit, prin apel la experiența profesorilor, identificarea tipurilor principale de soluții de integrare a elevilor din grupuri vulnerabile prin programe și activități sportive

Întrebările adresate în timpul interviurilor au fost:

B6. Care considerați că ar fi importanța următoarelor aspecte pentru sprijinirea integrării copiilor aflați în situații de vulnerabilitate: participarea la competiții sportive, implicarea în jocuri de echipă, petrecerea unui timp mai ridicat în aer liber, exersarea unui control mai ridicat asupra propriilor mișcări, creșterea gradului de conștientă asupra propriului corp, ghidarea unor elevi mai tineri decât ei. Puteți identifica și alte elemente?

B7. Ce soluții credeți că sunt cele mai indicate pentru creșterea incluziunii sociale a elevilor din grupuri de vulnerabilitate prin utilizarea programelor sportive?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Toate formele indicate de către echipa de proiect (participarea la competiții sportive, implicarea în jocuri de echipă, petrecerea unui timp mai ridicat în aer liber, exersarea unui control mai ridicat asupra propriilor mișcări, creșterea gradului de conștientă asupra propriului corp, ghidarea unor elevi mai tineri decât ei) au fost confirmate de către cadrele didactice ca având un rol important în procesul de integrare socială a elevului în colectivele de vârstă. Ponderea importanței lor este însă diferită pe categorii de grupuri vulnerabile. Dacă pentru copiii proveniți din grupuri de vulnerabilitate socială (orfani, cu părinți plecați în străinătate, cu condiție material precară, romi etc.) direcția principală de integrare este legată de nevoia confirmării lor sociale în grup și a creșterii stimei de sine prin recunoașterea propriei valori și prin construirea unor relații sociale de acceptare și valorizante, pentru copiii cu dizabilități nucleul central al procesului de integrare socială îl constituie dobândirea sentimentului de normalitate, facilitarea acelor experiențe sociale care să îi apropie de modurile de manifestare și de exprimare a celorlalți copii. Pentru prima categorie este importantă și are impact puternic în procesul de integrare socială participarea la un mediu competițional, relaționarea în cadrul unei echipe, acordarea de responsabilități în echipă, în timp ce pentru a doua categorie este esențială accesibilitatea către activități fizice și sportive, simpla facilitare a participării la activități specifice educației fizice împreună cu grupul de elevi din clasă.

- Unele aspecte ale activității fizice și sportive sunt transversale, de interes și cu impact pozitiv pentru orice copil, indiferent de condiția sa de vulnerabilitate: cum este cazul stimulării motricității, petrecerea unui timp cât mai lung în aer liber, creșterea gradului de cunoaștere și de conștientă asupra propriului corp, controlarea și dozarea puterii fizice în contact cu alți copii, deprinderea unui nivel ridicat de control și precizie lucrând cu propriul corp.

- În majoritatea școlilor, elevii din echipele școlii, din orice categorie ar face parte, beneficiază de spațiu de antrenament gratuit, deplasări asigurate la competiții naționale, acces la echipament gratuit, pentru a le facilita accesul și participarea la activități sportive de grup.

III. REZULTATE OBTINUTE PRIN INTERMEDIUL CERCETĂRII CALITATIVE (FOCUS GRUP)

Etapa I: Implicarea elevilor din grupuri vulnerabile în activități sportive

Obiectiv: În această etapă, s-a urmărit identificarea profilului elevilor sub aspectul implicării în programe și activități sportive și a modalităților prin care aceștia pot fi motivați să participe la activități sportive.

Rezultatul 1: Elevii din toate categoriile vulnerabile incluse în proiect sunt integrați cu succes în cadrul orelor de educație fizică și sport.

Rezultatul 2: În moduri diferite, participarea la programe sportive constituie o creștere a calității vieții (personale și sociale) pentru majoritatea elevilor aflați în situații de vulnerabilitate.

Întrebările adresate în timpul focus grupului au fost:

Q1. *Cu ce dificultăți semnificative se confruntă elevii vulnerabili cu care lucrați în cadrul orelor de educație fizică și sport?*

Q2. *Pot constitui programele sportive o soluție pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă acești copii? Poate contribui implicarea în activități sportive la creșterea integrării acestor copii sau la dezvoltarea unui atasament față de școală?*

Rezultatele din grupurile de focus:

Profesorii participanți la cercetare au evidențiat faptul că:

- Ora de educație fizică și sport oferă elevilor un context de a face activități împreună, contribuind la creșterea solidarității interne a claselor de elevi.
- Cel mai eficient moment din cadrul orelor de educație fizică și sport îl reprezintă lucrul în grupe.
- Dificultățile întâmpinate în lucrul cu unii elevi cu CES provin din lipsa unui ghidaj din partea CJRAE cu privire la corespondența dintre anumite activități fizice și sportive recomandate și nivelele de gravitate ale unor condiții medicale. În absența acestor informații, profesorul tinde să fie excesiv de protectiv cu elevul (și să proiecteze ineficient sau gresit programa individualizată), coborând uneori mult prea mult nivelul de mobilizare fizică a copilului în cadrul orei pentru a evita situații posibile de risc.
- Unii dintre elevii cu condiții medicale primesc mult prea ușor recomandarea de scutire la efort. În special în mediul urban, mulți dintre copiii cu afecțiuni din sfera autismului, cu dizabilități sau cu diverse afecțiuni medicale comune (ex. scolioză) au scutire eliberată pentru ora de educație fizică și sport, fără a exista posibilitatea de a îi integra într-o formă de activitate sportivă.
- Elevii din familii cu posibilități materiale precare întâmpină dificultatea de a nu putea să își achiziționeze echipamentul necesar efectuării în condiții optime a orei de educație fizică și sport. Acesta este unul dintre motivele pentru care unii dintre acești elevi absentează de la oră.
- Activitatea fizică și sportul mută elevul într-un alt registru de relaționare, favorzând colaborarea între persoane din categorii sociale diferite sau având condiție fizică sau psiho-emotională diferită. Prin calitatea sa de pod relational, sportul poate constitui o soluție de integrare socială pentru elevi din medii defavorizate, și poate oferi copiilor cu condiții medicale nefavorabile o formă de participare la viața de grup la o intensitate care le este mai dificil de accesat în condiții normale.

Rezultatul 3: Cea mai eficientă modalitate de a stimula elevii pentru a participa la programe sportive este organizarea de competiții între diverse echipe școlare.

Rezultatul 4: Practicarea activităților sportive a la susținerea

Întrebările adresate în timpul focus grupului au fost:

Q3. Cum pot fi capacitați părinții și copiii pentru a participa la programe sportive? Cum pot fi stimulați/motivați în mod eficient copiii din categorii vulnerabile să ia în considerare o astfel de soluție?

Q4. Cadrele didactice care au inițiat acțiuni de integrare socială prin sport, au constatat ameliorări ale stării de vulnerabilitate a copiilor care au participat la acestea? Cum evaluează evoluția stării fizice, emoționale sau psihice a elevilor vulnerabili care au luat parte la aceste acțiuni integrative?

Rezultatele din grupurile de focus:

Cadrele didactice prezente la focus-grup au expus soluțiile pe care le-au identificat pentru atragerea elevilor către activități sportive. Locurile comune ale acestor expuneri sunt următoarele:

- Organizarea de competiții sportive între școli diferite s-a dovedit cea mai stimulantă metodă de a îi atrage pe elevi către practicarea sportului. Soluția a avut un succes notabil în special în mediul rural, unde funcționează un număr extrem de redus de cluburi sportive. În lipsa unor finanțări locale, profesorii au suportat costurile achiziționării de echipament (tricouri imprimate, pantofi de sport, mingii etc.), fapt apreciat în mod deosebit de către elevii fără posibilități materiale.

- Selecția și orientarea celor mai talentați elevi cu condiție socială vulnerabilă către cluburile sportive și încurajarea unei cariere în sport. Nevoia de afirmare și de recunoaștere reprezintă o pârghie psihologică importantă pentru majoritatea dintre aceștia, sportul fiind o oportunitate de a se confirma pe sine și de a depăși condiția socială a grupului de apartenență.

- Pentru atragerea către activități sportive a copiilor cu dizabilități sau a celor cu diverse condiții medicale, cea mai de succes metodă identificată de către participanți a constituit-o organizarea de tabere. În aceste tabere copiii pot practica într-un program zilnic ordonat activități de motricitate și pot fi inițiați în sporturi compatibile cu nivelul și tipul de efort fizic permis lor. De asemenea pot socializa prin sport cu colegi de generație, având ocazia să constate nivelul de apropiere și de solidaritate de grup pe care îl poate genera practicarea activităților sportive împreună.

- Cadrele didactice care au inițiat acțiuni de integrare prin sport au constatat o creștere vizibilă a nivelului de acceptare între elevii participanți, de colaborare și de interacțiune pozitivă. În plan emoțional și psihologic, elevii participanți au căpătat o mai mare relaxare în interacțiunea socială de grup, un nivel mai ridicat de stimă de sine și o stare generală de bine. Copiii cu dizabilități au dobândit un control mai ridicat asupra mișcărilor, o mai bună coordonare a corpului. Elevii cu afecțiuni din spectrul autist au dezvoltat în timp o integrare a activităților de motricitate în rutina lor zilnică și au dezvoltat în plan emoțional și psihic o relaxare în raport cu acest tip de activități, permițând astfel deschiderea unor canale de interacțiune cu grupul.

Etapa II: Soluții privind combaterii excluziunii sociale și abandonului școlar prin activități sportive

Obiectiv: În această etapă s-a urmărit identificarea unor tipare de experiență și a unor soluții privind modul în care programele sportive pot contribui la reducerea excluziunii sociale și a riscului de abandon școlar pentru categoriile de elevi vulnerabili.

Rezultatul 5: Construirea unor programe sportive cu profil interscolar reprezintă soluția integrativă optimă, deoarece permite concentrarea pe dezvoltarea în școală a activităților de solidaritate, colaborare și suport, lăsând deschis contextul competițional în planul întâlnirii interscolare. Acest tip de programe ajută la dezvoltarea identității școlii și transformarea ei într-un motor de atracție pentru antrenarea elevilor în activități sportive.

Întrebările adresate în timpul focus grupului au fost:

Q1. Cum considerați că ar trebui organizate programele sportive în școala dvs. pentru a răspunde eficient problemelor elevilor vulnerabili? Ce tip de soluții de incluziune socială prin sport sunt implementate de către școală? Ce tip de soluții de incluziune socială prin sport ar putea fi implementate de către școală? Cine ar putea fi partenerii școlii pentru implementarea soluțiilor? Ar fi aceste soluții eficiente? Cum poate fi îmbunătățită integrarea socială a elevilor prin activități fizice și sport în contextul de școlii dumneavoastră?

Q2. Cum pot fi lăzalizați elevii față de școală și față de colectivele de elevi ale școlii prin implicarea lor în echipe sportive? Participarea la competiții sportive pot constitui în resorturi de motivare pentru creșterea stimei de sine și a încrederii în soluții de viitor facilitate de către școală?

Rezultatele din grupurile de focus:

Cadrele didactice participante la cercetare au optat pentru soluții sistemice de organizare a programelor sportive care să implice școala, indicând problemele materiale și logistice care ar împiedica școala să implementeze eficient un program pe cont propriu. Unele dintre școlile incluse în proiect (în special din mediul rural) întâmpină dificultăți în asigurarea bazei logistice desfășurării optime a orelor de educație fizică și sport (lipsa amenajării unei sali de sport dotată adecvat, de ex.). În ciuda acestui impediment, școlile au organizat competiții sportive între ele, profesorii de educație fizică și sport au asigurat pe cheltuiala lor materialele și echipamentele sportive necesare, iar unele școli au participat în calitate de partener în proiecte de stimulare a unui mediu incluziv prin sport pentru elevi.

Cadrele didactice au indicat următoarele soluții privind organizarea de programe sportive incluzive:

- Dezvoltarea unui sistem de concursuri și competiții sportive școlare similar olimpiadelor școlare.
- Dezvoltarea unor pachete de demonstrații și ateliere de lucru sportiv la nivelul școlii sau interscolar, pentru a învăța elevii proceele specifice unui anumit sport.
- Organizarea de tabere cu profil sportiv.
- Organizarea de concursuri tip exathlon, cu diferite trasee aplicative.

Au fost identificați ca parteneri necesari ai școlilor pentru organizarea acestor activități autoritățile locale, cluburile sportive, ONG-uri specializate în programe de integrare socială a copiilor din diverse categorii vulnerabile, Inspectoratul Școlar.

STUDIUL 3. RELEVANȚA ACTIVITĂȚILOR INCLUZIVE ÎN SISTEMUL DE EDUCAȚIE FORMALĂ ȘI CUM POT FI ACESTEA IMPLEMENTATE

ASPECTE GENERALE ALE CERCETĂRII

Cercetarea a fost implementată și a reprezentat o evaluare aprofundată privind eficiența activităților incluzive în sistemul de educație formală, identificarea unor modele de bună practică și colectarea unor informații și recomandări de la cadrele didactice privind modul optim de implementare a acțiunilor generatoare de incluziune socială pentru elevii proveniți din nouă categorii vulnerabile:

- ☞ aflați în risc de părăsire timpurie a școlii;
- ☞ de etnie rromă;
- ☞ cu unul sau ambii părinți aflați la muncă în străinătate;
- ☞ retromigranți, cu nevoi de sprijin pentru reintegrare școlară și socială după ce s-a întors din străinătate;
- ☞ proveniți din familii dezorganizate sau monoparentale;
- ☞ proveniți din instituții de protecție a copilului sau beneficiari de măsuri de protecție socială;
- ☞ proveniți din familii de imigranți /refugiați în România;
- ☞ încadrați ca elev cu cerințe educaționale speciale;
- ☞ persoane cu dizabilități.

Studiul a fost realizat asupra unui grup țintă secundar de 760 de cadre didactice care lucrează în mod direct cu elevii vulnerabili și a fost organizată în baza a două obiective generale de cercetare:

1. identificarea modelelor de acțiuni de succes privind incluziunea socială a elevilor aflați în situații vulnerabile;
2. cercetarea modului în care pot fi proiectate și implementate la scară națională a unor activități incluzive în cadrul sistemului de educație formală.

Pentru realizarea obiectivelor de cercetare au fost realizate două tipuri de investigare corelate:

- C. O cercetare aprofundată prin interviuri structurate cu profesori din cadrul grupului țintă secundar;
- D. O cercetare prin focus-grup cu reprezentanți ai grupului țintă secundar.

IMPLEMENTAREA CERCETĂRII

E. CERCETARE CALITATIVĂ PRIN INTERVIURI APROFUNDATE

Au fost aplicate un număr de 760 de interviuri semi-structurate utilizând un ghid de interviu care poate fi consultat la ANEXE.

Cercetarea a acoperit integral grupul țintă secundar al proiectului. Intervipurile au fost aplicate celor 760 de cadre didactice telefonic sau prin canale on-line. Participanții la interviuri au fost selectați de către echipa de implementare a proiectului din rândul cadrelor didactice cu specializarea preponderentă Educație fizică și sport, implicate în lucrul direct cu elevii aflați în situații vulnerabile care formează target-ul

proiectului. Interviu structurat a oferit avantajul unei conversații personalizate cu profesorii, permițând posibilitatea insistării asupra acelor aspecte resimțite ca importante de către aceștia, facilitând astfel identificarea și sublinierea resurselor importante pentru înțelegerea proceselor și a factorilor de influență cu relevanță pentru tematica analizată și completând concluziile cercetărilor realizate prin focus-grup.

Interviu cu fiecare cadru didactic au durat în medie o oră. Ideile semnificative ale răspunsurilor au fost notate de către operatorii de interviu în timp real într-un document tip fisă organizat după structura întrebărilor și dimensiunilor investigate.

F. CERCETARE CALITATIVĂ PRIN FOCUS-GRUP

Au fost realizate un număr de 16 grupuri de focus în cadrul cărora au participat în total un număr de 131 de cadre didactice provenite din rândul grupului țintă secundar al proiectului. Focus-grupurile au fost organizate on-line. Ghidul de interviu poate fi consultat la ANEXE.

Participanții la focus-grup-uri au fost selectați de către echipa de implementare a proiectului din rândul cadrelor didactice din specializarea Educație fizică și sport implicate în lucrul direct cu elevii aflați în situații vulnerabile care formează țarghetul proiectului.

În selectarea participanților la focus-grup-uri s-a urmărit o acoperire echilibrată a ambelor medii de rezidență (urban-rural) și a tuturor regiunilor de dezvoltare incluse în proiect, pentru un instantaneu echilibrat și armonios teritorial cu privire la tematica cercetării. Au participat la interviurile de grup 64 de cadre didactice din mediul rural și 67 din mediul urban, fiind acoperite șapte din cele opt regiuni de dezvoltare ale țării, în care sunt localizate școlile participante în proiect.

Din cadrul aceleași școli au participat la cercetare maxim două cadre didactice, pentru a face posibilă o cuprindere cât mai extinsă a școlilor și pentru a facilita accesul la un fond de experiență cât mai variat.

Tabelul 1: Structura și organizarea grupurilor:

Nr. crt	Data desfășurării	Mediul de rezidență al participanților
G1	8.03.2021	Urban
G2	9.03.2021	Urban
G3	10.03.2021	Urban
G4	10.03.2021	Rural
G5	11.03.2021	Rural
G6	11.03.2021	Urban
G7	12.03.2021	Rural
G8	12.03.2021	Rural
G9	15.03.2021	Urban
G10	16.03.2021	Urban
G11	17.03.2021	Rural
G12	17.03.2021	Urban
G13	18.03.2021	Rural
G14	18.03.2021	Rural

Regiunea de proveniență a participanților	Mediul de rezidență al participanților	Nr. participanți la focus-grupuri
Regiunea SV	urban	12
	rural	5
Regiunea S	urban	8
	rural	15
Regiunea SE	Urban	15
	Rural	14
Regiunea NE	urban	10
	rural	10
Regiunea Centru	Urban	5
	Rural	9
Regiunea V	urban	7
	Rural	4
Regiunea București-Ilfov	Urban	10
	Rural	7
TOTAL		131

G15	22.03.2021	Urban
G16	23.03.2021	Rural

I. REZULTATE OBTINUTE PRIN INTERMEDIUL CERCETĂRII APROFUNDATE PRIN INTERVIU

Elementul I: Nivelul de operare al cadrelor didactice și al școlilor cu principiile educației incluzive

Obiectiv: S-a urmărit determinarea nivelului de cunoaștere și utilizare funcțională de către cadrele didactice și de către unitățile școlare a principiilor și conținurilor educației incluzive

Întrebările adresate în timpul interviului au fost:

- C1. Ce înțelegeți prin noțiunea de educație incluzivă? Vă este familiar acest concept?
- C2. În școala în care lucrați se pune accent pe o abordare de tip incluziv? Considerați că incluziunea socială a elevilor aflați în situații vulnerabile este o prioritate pentru școala în care profesati?
- C3. Considerați că școala depune un efort suficient pentru incluziunea tuturor tipurilor de elevi care învață aici?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

-Cadrele didactice incluse în grupul țintă secundar al proiectului au dovedit în cadrul discuțiilor că dețin competențele necesare pentru operarea cu exigențele educației incluzive și că stăpânesc noțiunile fundamentale ale acestui tip de abordare a actului educațional. Descrierea cea mai succintă a modului în care a fost definită și înțeleasă de către cadrele didactice educația incluzivă este aceea că educația incluzivă presupune valorizarea tuturor elevilor și adaptarea la cerințele acestora.

- Școlile în care predau profesorii intervievați abordează educația din punct de vedere incluziv, însă arareori fac din acest lucru o prioritate. Cazurile de elevi care necesită sprijin pentru integrarea lor socială sunt abordate punctual, cu mobilizarea personală a cadrelor didactice, fără existența unor pachete de suport gata dezvoltate și standardizate pentru astfel de situații.

- Partea de obligații formale îndeplinite pentru integrarea în colectivul școlar al elevilor cu CES (curricula personalizată, monitorizare etc.) nu este conectată în mod funcțional la dificultățile cu care cadrul didactic se confruntă practic, gestionarea unei părți considerabile dintre aceste obstacole căzând în sarcina informală a profesorilor și fiind lăsată în seama priceperii lor.

- Profesorii au punctat în cadrul interviurilor faptul că majoritatea școlilor nu pot furniza cu succes condiții de accesibilitate pentru copiii cu dizabilități sau cu diverse condiții medicale speciale. La unele dintre școli, cele cu profil vocațional (sportiv sau tehnic) specificul școlii fiind extrem de restrictive pentru înmatricularea acestor copii.

Elementul II: Soluțiile de incluziune în școală

Obiectiv: În această etapă, s-a urmărit, făcând apel la experiența cadrelor didactice, evidențierea soluțiilor de integrare socială implementate la nivelul școlii și determinarea nivelului de implicare al instituțiilor de învățământ în soluționarea nevoilor elevilor aflați în situații de vulnerabilitate.

Întrebările adresate în cadrul interviurilor au fost:

C4. Credeti ca elevii cu backgroud cultural și social diferit au dificultăți în a se integra în școala dvs.? Dar elevii cu situație materială precară ori cei proveniți din medii familiale dezorganizate? Elevii cu dizabilități ar putea fi integrați în școala în care profesati?

C5. Ce soluții de incluziune ați identificat în instituția de învățământ in care lucrați pentru integrarea socială a elevilor cu situație vulnerabilă?

C6. Există obstacole fizice care îngreuneaza accesul la școala în care profesati (lipsa transportului public pentru elevii navetiști, lipsa rampelor de acces pentru persoane cu dizabilitati etc.)? Dacă da, ce soluții a implementat școala în care lucrați pentru creșterea accesibilității școlii pentru acele categorii de elevi care au nevoie de suport? Ce tip de soluții a implementat?

C7. Au fost soluțiile de incluziune implementate de către școală eficiente? Care au fost punctele slabe și punctele tari ale acestor soluții în viziunea dumneavoastră?

C10. Care sunt soluțiile identificate de catre dumneavoastră pentru a implica mediul social al copilului în acțiunile integrative?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Cadrele didactice au indicat în general un mediu școlar pregătit să răspundă nevoilor de integrare a copiilor cu background cultural și social diferit, menționând că nu s-au confruntat cu dificultăți de integrare a acestora.

- Pentru copiii din familii dezorganizate sau cu situație financiară precară în aproape toate școlile se fac eforturi de integrare, foarte multe cu succes prin oferirea de sprijin material și moral și a unui context de exprimare și de afirmare.

- Cadrele didactice din școlile vocaționale cu profil sportiv au evidențiat faptul că elevii cu dizabilitati fizice nu pot face față programului aferent acestor clase vocaționale, neexistând în condițiile date posibilitatea efectivă a integrării acestor elevi. A fost menționat de către un cadru didactic intervievat un caz reprezentativ al unui elev, sportiv de performanță, cu un picior amputate, care a încercat să obțină de la Inspectoratul Școlar un set specific de baremuri pentru admiterea la clasa IX vocațional, fără succes.

- În majoritatea școlilor există probleme în asigurarea accesibilității elevilor cu dizabilități, școlile neputând efectua în regie proprie lucrări de amenajare, ci doar autoritățile locale. Aceste soluții sunt adesea întârziate de circuite birocratice greoaie sau blocate de statutul de monument istoric al clădirilor în care funcționează școlile sau de imposibilitatea identificării unor soluții tehnice arhitecturale. În mediul rural problema accesibilității elevilor cu dizabilități este una dramatică, starea drumurilor, lipsa unor mijloace de transport a elevilor adaptate nevoilor acestor copii, precum și lipsa sistemelor de canalizare (toaleta din curte) făcând practic imposibilă integrarea școlară a acestor copii.

- Soluțiile de incluziune prin stimularea participării elevilor cu vulnerabilități sociale la activități și competiții sportive au fost evaluate de către cadrele didactice ca eficiente, aceștia declarând că unii dintre sportivii cei mai buni ai școlii sunt elevi beneficiari de ajutor social sau cu situații familiale dificile. Punctul slab al soluției de a se oferi gratuit acces la practicarea sportului și la activități competitionale este acela ca elevul aflat în

situația vulnerabilă să nu mai poată continua activitatea sportivă dacă încetează ajutorul oferit. Punctul forte este acela de a descoperi talente și de a le promova.

- Soluțiile cele mai eficiente dedicate copiilor cu dizabilități sau cu condiții medicale pentru participarea lor la activități sportive presupun implicarea familiilor elevilor în activitățile competiționale. Acestea oferă un sprijin moral și pot chiar ajuta la arbitrarea competițiilor, unii profesori indicând această soluție de implicare a părinților, prezentând situații în care mamele elevilor cu probleme financiare au efectuat un curs de arbitraj gratuit, ajungând să arbitreze competiții de nivel municipal, unde sunt remunerate.

Elementul III: Obstacolele și resursele de sprijin instituțional în implementarea soluțiilor integrative pentru elevii aflați în situații vulnerabile

Obiectiv: Aprofundarea înțelegerii obstacolelor de tip instituțional în implementarea soluțiilor integrative pentru elevii aflați în situații vulnerabile.

Întrebările adresate în timpul interviului au fost:

C8. Care credeți că sunt principalele obstacole pentru educația incluzivă în școala în care lucrați?

C9. Care este atitudinea părinților vis-à-vis de elevii aflați în situații de vulnerabilitate, colegi cu copiii lor?

Constituie un sprijin pentru incluziunea acestora sau contribuie la marginalizarea acestor elevi?

C11. Au fost implementate la nivelul școlii acțiuni educative cu elevii care nu se află în situații de vulnerabilitate pentru creșterea gradului de conștientizare a nevoilor colegilor lor vulnerabili? Dar pentru mobilizarea fondului lor de empatie și suport față de aceștia?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Cele mai importante obstacole pentru educația incluzivă identificate de către profesorii intervievați au fost identificate ca fiind: curriculumul inadecvat, lipsa cursurilor specifice de formare a tuturor cadrelor didactice pentru a lucra cu copiii cu CES (aspect care poate fi asigurat prin proiecte finanțate de MEC).

- Principalul obstacol pentru educația incluzivă prin educație fizică și sport este lipsa posibilității ca elevii cu dizabilități fizice să poată practica sport adaptat datorită lipsei cadrului legal. Niciun elev cu probleme fizice nu poate practica sport într-un club sportiv școlar, neexistând grupe speciale, profesori-antrenori și cadre medicale specializate.

- Comunitățile de părinți sunt în general evaluate ca fiind principalul factor de marginalizare și discriminare a elevilor aflați în situații de vulnerabilitate, dar și un factor important de sprijin a integrării acestor copii în colectivele claselor. Lucrul activ cu colectivele de părinți și abilitatea profesorilor diriginți de a-i mobiliza în acțiuni integrative sau de a deconstrui micile ostilități înainte de față de coagularea lor sunt deosebit de productive pentru educația incluzivă.

- În cadrul orelor de dirigenție se lucrează în mod sistematic la creșterea nivelului de conștientizare a nevoilor colegilor vulnerabili, în special în clasele cu astfel de elevi. De asemenea, participarea elevilor care nu se află în situații de vulnerabilitate la proiecte europene de suport pentru elevii vulnerabili a fost menționată ca fiind o soluție cu impact.

Elementul IV: Viziunea privind adaptarea sistemului de educație pentru un învățământ eficient sub aspect incluziv

Obiectiv: Sistematizarea propunerilor cadrelor didactice de îmbunătățire a sistemului de învățământ sub aspect incluziv

Întrebările adresate în timpul interviului au fost:

C12. Cum credeți că ar trebui gândit sistemul de educație pentru a putea răspunde optim nevoilor de incluziune ale elevilor aflați în situații vulnerabile?

C13. Care considerați că ar fi importanța următoarelor aspecte pentru sprijinirea integrării copiilor aflați în situații de vulnerabilitate: adaptarea personalizată a curriculei, activități și evaluare diferențiată pe tipuri de copii, încurajarea relațiilor socio-afective stabilite între elevi și între elev și cadru didactic, o implicare mai puternică a personalului specializat din școală? Puteți identifica și alte modalități?

În cadrul interviurilor au fost evidențiate următoarele aspecte:

- Importanța adaptării curriculei și a evaluării este primordială în cazul categoriilor elevilor cu CES și cu dizabilități. Implicarea personalului și încurajarea relațiilor socio-afective este extrem de importantă pentru toate categoriile de elevi. Alte aspecte importante menționate țin de adaptările legislative, adaptările cladirilor și mijloacelor de transport, adaptarea terenurilor și aparatelor de sport la nevoile și condiția acestor copii.

- Încurajarea relațiilor socio-afective stabilite între elev și cadrele didactice este un element indispensabil pentru parcursul de integrare socială a elevilor vulnerabili, pentru construirea unui mediu de suport și de încredere.

- Procesul de integrare socială a elevilor vulnerabili necesită un curriculum cât mai flexibil, cât mai aproape de posibilitățile reale de învățare și de dezvoltare ale tuturor copiilor și asigurarea unor materiale didactice de calitate pentru toate tipurile de situații.

II. REZULTATE OBȚINUTE PRIN INTERMEDIUL CERCETĂRII CALITATIVE (FOCUS-GRUP)

Etapa I: Importanța activităților incluzive în școală

Obiectiv: În această etapă, s-a urmărit determinarea nivelului de implicare al instituțiilor de învățământ în soluționarea nevoilor elevilor aflați în situații de vulnerabilitate.

Rezultatul 1: În lipsa unui sistem unitar de intervenție pentru sprijinirea elevilor din categoriile vulnerabile, școlile s-au orientat către soluțiile cele mai accesibile: implementarea de proiecte finanțate, organizarea de evenimente, de competiții, de ateliere și tabere școlare.

Rezultatul 2: În general, școlile au acordat în mica măsură statut de prioritate incluziunii sociale a elevilor aflați în situații vulnerabile, acțiunile de suport pentru aceștia fiind în general rezultatul implicării spontane a diriginților și cadrelor didactice în mod individual.

Întrebările adresate în timpul focus grupului au fost:

Q1. Ce tip de soluții a dezvoltat instituția/instituțiile de învățământ în care profesai pentru incluziunea socială a elevilor aflați în risc de marginalizare sau de discriminare? Ce tipuri de activități au fost proiectate pentru creșterea gradului de incluziune al elevilor aflați în situații de vulnerabilitate și a gradului de conștientizare și suport prin partea elevilor care nu se află în această situație? Cine au fost partenerii școlii pentru implementarea soluțiilor?

Q2. Cum evaluezi eficiența acestor activități? În ce mod pot fi îmbunătățite?

Q3. Putem vorbi despre incluziunea socială a elevilor aflați în situații vulnerabile ca fiind o prioritate în instituția de învățământ pe care o reprezentați? Dar despre creșterea accesibilității pentru elevii cu dizabilități?

Rezultatele din grupurile de focus:

Cadrele didactice au indicat faptul că:

- Accesibilitatea în școală pentru elevii cu dizabilități locomotorii este o problemă cvasi-generală, multe dintre cladirile in care funcționează școli fiind cladiri vechi, de patrimoniu, în care nu pot fi făcute intervenții de amenajare care să faciliteze copiilor cu dizabilități accesul liber al orice nivel al clădirii și în orice incintă.
- Școlile au integrat copii cu CES in clasele normale, însă circuitul profesor de suport - profesor de la clasă – consilier educational nu funcționează optim, profesorul de la clasă ajungând de cele mai multe ori să preia cea mai mare parte din efortul de integrare a elevului cu CES, fără să beneficieze de sprijin adecvat din partea unei părți cu experiență în lucrul cu elevi de acest tip.
- De regulă, școlile au organizat activități pentru elevi în general, de care au beneficiat și elevii aflați în situații de vulnerabilitate. Situațiile în care au fost dezvoltate programe dedicate pentru integrarea copiilor vulnerabili sunt mai restrânse procentual.
- Au fost implementate proiecte, organizate evenimente, competiții, ateliere și tabere școlare, organizate cu autorități locale și ONG-uri.
- Cele mai multe dintre acțiunile implementate au inclus copiii cu diverse tipuri de vulnerabilitate, reușind să ofere contexte de integrare socială în grup prin participarea la activități comune cu alți elevi din aceeași școală.

Etapa II: Obstacolele de tip instituțional în implementarea soluțiilor integrative pentru elevii aflați în situații vulnerabile

Obiectiv: În această etapa s-a urmărit identificarea obstacolelor de tip instituțional în implementarea soluțiilor integrative pentru elevii aflați în situații vulnerabile.

Rezultatul 4: Principalele obstacole de tip instituțional întâmpinate in implementarea unor soluții integrative prin sport pentru elevi sunt financiare și logistice.

Întrebările adresate în timpul focus grupului au fost:

Q1. Cum sunt abordate instituțional problemele elevilor vulnerabili? Ce tip de soluții de incluziune socială sunt implementate de către școală? Cine sunt partenerii școlii pentru implementarea soluțiilor? Sunt aceste soluții eficiente? Cat de mult au frânat aceste obstacole eficacitatea activităților integrative?

Rezultatele din grupurile de focus:

Cadrele didactice au indicat cauze sistemice care au blocat o implicare mai susținută a școlii în dezvoltarea de programe incluzive pentru elevi:

- Cadrele didactice sunt epuizate de încarcatura birocratică asociată activităților didactice, rămânându-le prea puțin timp pentru dezvoltarea unor aplicații de proiecte sau pentru organizarea unor acțiuni pentru elevi.
 - Fondurile necesare organizării unor acțiuni (tabere, evenimente, competiții etc.) sunt dificil de accesat, autoritățile locale (acolo unde există această posibilitate) având sisteme destul de greoaie de acordare a acestui tip de sprijin.
 - Școlile, în special cele din mediul rural și din mediul urban mic, nu se bucură de dotări suficiente pentru a putea implementa activități integrative prin sport.
- Aceste cauze au zădărnicit în multe locuri posibilitatea de a dezvolta și de a implementa programe incluzive dedicate elevilor, această sarcină rămânând adesea în seama profesorilor în timpul orelor lor curente de activitate.

Etapa III: Soluții pentru asigurarea unui sistem educațional incluziv

Obiectiv: În această etapă s-a urmărit identificarea unui set de propuneri de completare a cadrului educațional existent în scopul de a crește capacitatea acestuia de a asigura incluziunea elevilor aflați în situații vulnerabile. (Au fost avute în vedere toate categoriile de vulnerabilitate menționate în caietul metodologic și care fac parte din focus-ul proiectului).

Rezultatul 6: Pentru a putea răspunde în mod eficient nevoilor de incluziune socială ale elevilor cu condiții vulnerabile, sistemul învățământului formal ar trebui să integreze soluții de optimizare a relației/circuitului inspectorat școlar - școală – profesori – elevi – părinți.

Întrebarea adresată în timpul focus grupului a fost:

Q1. *Cum credeți că ar trebui să fie organizat învățământul formal pentru a răspunde nevoilor de incluziune ale elevilor aflați în situații de vulnerabilitate?*

Q2. *Ce ar trebui completat la actualul cadru de reglementare pentru a putea crește implicarea școlii și a cadrelor didactice în sprijinul incluziunii sociale a elevilor vulnerabili și pentru a face această implicare eficientă?*

Rezultatele din grupurile de focus:

Cadrele didactice au indicat următoarele soluții de optimizare a sistemului de învățământ formal pentru a îl eficientiza în raport cu nevoile de integrare socială ale elevilor:

- Reducerea la jumătate a numărului de elevi în clasă, pentru a putea crește posibilitatea dirigintei și profesorilor de a lucra într-un mod personal cu toți elevii și părinții și a permite construirea unui mediu colegial unitar, suficient de mic pentru identificarea rapidă, în timp real a oricărei probleme de integrare socială a elevilor.
- Dezvoltarea unui sistem de cursuri de perfecționare pentru profesori pentru a putea dobândi competențele de a integra în activitatea lor didactică și extra-curriculară a acțiunilor integrative adresate elevilor și cunoașterea instrumentelor prin care aceasta poate fi făcută.
- Implementarea unui sistem de consiliere adresat părinților pentru a îi co-implica în acțiunile incluzive adresate elevilor.
- Dezvoltarea prin intermediul CJRAE a unor grupuri permanente de schimb de experiență între profesori pe tema lucrului cu copiii cu CES (de diferite tipuri și grade de intensitate a problemelor).

- Inființarea unei linii de finanțare dedicate școlilor pentru a implementa acțiuni incluzive.
- Dotarea adecvată a școlilor pentru ora de educație fizică și sport, cu permiterea implicării în cat mai multe tipuri de activități sportive.
- Dezvoltarea pentru elevi a unui sistem inter-scolar de activități extracuriculare cu funcțiuni incluzive, adaptat categoriilor principale de elevi vulnerabili.

CONCLUZIILE GENERALE ALE CERCETĂRII ȘI RECOMANDĂRI PRIVIND ACȚIUNI VIITOARE ALE BENEFICIARILOR

Studiul a arătat că fenomenul marginalizării și excluderii sociale în arealul școlar acoperit de proiect este unul complex, cu multe fațete și elemente care necesită în viitor o abordare poli-acțională.

Cercetarea calitativă a indicat faptul că incidența cea mai crescută de vulnerabilitate se află în mediul rural, cazurile sociale prevalând altor tipuri de situații vulnerabile. Discriminarea copiilor cu tuburări din spectrul autist este menționată în special de către profesorii din mediul urban, din școli cu rezultate generale mai ridicate, care s-au confruntat cu situații de ostilitate din partea unor colective de părinți pe fondul repartizării acestor elevi în clase cu așteptări crescute de performanță. În această situație, elevii cu CES sunt receptați ca un factor de coborâre a nivelului educațional dintr-o clasă.

Cercetarea prin anchetă a reflectat faptul că cea mai mare parte dintre elevii aflați în situații de vulnerabilitate sunt integrați într-un cerc social stabil de prieteni, normal sub aspectul vârstei și așteptărilor sociale, școala fiind asimilată de către aceștia drept un spațiu facilitator și de suport. Tendința elevilor aflați în situații de vulnerabilitate este aceea de a se conecta la mediul social în care se simt acceptați, profilul acestui mediu diferențiindu-se față de cel al masei generale a elevilor. Ancheta a arătat faptul că doar în cazul a 60% dintre elevii chestionați cercul de prieteni este alcătuit în mod semnificativ din colegi de generație, 13,4% căutând compania unor persoane de alte vârste și indicând prin aceasta prezența unor condiții care au perturbat integrarea elevului în mediile lui sociale firești. Aceștia li se adaugă alți 25,6% care manifestă o dublă expunere la medii sociale de aceeași generație și de vârste diferite. Tovărășia și apropierea preponderentă de persoane din alte segmente de vârstă poate indica o deficiență în funcționarea mediului familial, responsabilă de o stare de vulnerabilitate psihologică. Deși mediul social în care se găsesc este resimțit de unul din opt elevi aflați în situații de vulnerabilitate ca fiind unul suportiv, integrarea socială experimentată de către elevi este mai puțin eficace și de profunzime în cazul acestora, nereușind să furnizeze elevilor sentimentul apartenenței și să le asigure o satisfacere a nevoilor psihologice adanci, un procent semnificativ dintre aceștia experimentând o stare de izolare socială (lipsa contactului social cu prietenii în mod regulat sau suficient). Cercetarea a reflectat faptul că o treime dintre elevii cu un profil de vulnerabilitate își petrec cea mai mare parte a timpului singuri, unul din cinci neavând în viața lor nici un prieten suficient de apropiat încât să îi poată împărtăși lucruri personale sau intime, unul din șase elevi aflați în condiții de vulnerabilitate dorindu-și în cea mai mare parte a timpului să fie altcineva, indicând un grad scăzut de satisfacție față de experiența socială cotidiană. Toate aceste aspecte indică un nivel scăzut de integrare socială sustenabilă și reală a elevilor din grupul țintă și reclamă nevoia unei mobilizări suplimentare a mediului școlar și comunitar pentru compensarea acestui deficit.

Ancheta a evidențiat faptul că percepția subiectivă a elevilor privind receptarea marginalizării, cât și a comportamentului discriminatoriu din partea mediului social a fost una pozitivă, indicând o atitudine socio-

psihologică optimistă și de deschidere. Nouă din zece elevi chestionați au confirmat comportamentul de deschidere și de susținere din partea corpului profesoral, indicând mediul școlar și suportul cadrelor didactice ca principala cale de unde așteaptă ajutor, îndrumare și sprijin.

Principalul resort al incluziunii unui copil cu situație vulnerabilă este dat de gesturile făcute pentru el de către cei din jur, de importanța acordată lui în mediul școlar. În acest context este deosebit de importantă susținerea manifestată de către profesori și solidaritatea manifestată de către colectivele de părinți, care reprezintă un motor foarte puternic de integrare socială a acestor elevi. Atitudinea părinților alimentează atitudinea elevilor în mediul colegial și catalizază integrarea: un elev vulnerabil susținut și ajutat de către colectivul de părinți va beneficia de un resort de integrare socială în colectivul clasei și de o garanție a depășirii statutului de marginalizat.

Riscul de abandon școlar identificat este unul ridicat în arealul școlar sprijinit prin proiect, unul din zece elevi chestionați confirmând că obișnuiesc să lipsească de la școală. Cadrele didactice au indicat o concentrare mare a riscului de abandon școlar în rândul copiilor de etnie rromă, evidențiind situații în care condiționări provenite din cultura tradițională rromă au interferat cu parcursul educațional al elevilor (în special al celor de gen feminin) – forțând abandonul școlar sau situații de absenteism pe durate mai lungi ca urmare a unor episoade subite de migrație a familiei sau a unuia dintre părinți. În mediul rural situația copiilor cu dizabilități este foarte dificilă, o parte importantă dintre aceștia neavând posibilitatea de a continua studiile din cauza lipsei accesibilității. Susținerea prin suportul oferit de instituțiile statului, provenit din recunoașterea statutului de vulnerabilitate (certificare CES) este unul crucial și principala modalitate prin care poate fi obținută o integrare reală și o reducere a riscului de abandon școlar. Vulnerabilităților specifice cu care se confruntă elevii din subcategoriile evidențiate în proiect, li se adaugă vulnerabilități introduse de contextul social slefuit de noile tehnologii comunicative și de platformele de socializare online, agravându-se fondul de vulnerabilitate cu care se confruntă acești copii. Cadrele didactice au evidențiat faptul că situația de marginalizare socială a copiilor proveniți din medii vulnerabile sau cu date și condiții de vulnerabilitate sunt deopotrivă rezultatul reverberației fondului comportamental și atitudinal deprins în mediul familial și de apartenență, și a impactului modelelor de succes și imaginii adolescentului care se bucură de popularitate asimilate prin experiența on-line de pe rețelele de socializare. Dezvoltarea unor campanii de suport cu integrarea acestor concluzii sunt necesare, deoarece identitatea noilor generații de elevi tinde să asimileze componente construite prin raportare la mediile on-line.

Expunerea compulsivă a copiilor la sistemele media digitale a accentuat comportamentul lor agresiv (atât în reacții fizice, cât și în limbaj), generând un mediu colegial mai dificil de gestionat decât era în generațiile anterioare. Dependența de echipamentele electronice de tip smartphone și de serviciile platformelor de socializare (în special Tik-Tok și Instagram) au distorsionat reflexele sociale, au deteriorat valori sociale și au deturnat natura mediilor sociale către forme de socializare care scapă de sub controlul și ghidajul adulților (părinți, profesori). Elevii cu un temperament interiorizat și cu indici mai scăzuți de adaptare la medii de-normalizate și cu coduri sociale puternic ofensive sunt marginalizați în noul context digital. Fenomenul bullying-ului în online este un fenomen din ce în ce în mai extins, cu consecințe severe pentru copiii vulnerabili, a căror stimă de sine este agresată prin hărțuire repetată, oprobriu de grup sau expunerea unor aspect personale în public. Colaborarea școală-familie este esențială în procesul de formare și educare a copilului. Modalitățile cele mai eficiente de co-interesare a familiei copilului aflat în situații vulnerabile vizează constientizarea existenței vulnerabilității prin comunicarea cu adulții implicați. Cadrele didactice au evidențiat importanța în procesul de integrare socială a elevilor vulnerabili a oferirii unor soluții reale de ajutorare: includerea copiilor în activități de grup: corul școlii/echipa sportivă a școlii etc., asigurarea de ore de pregătire pentru examene fără costuri, implicarea copilului în acțiuni extracurriculare, includerea sa în proiecte de mobilități etc.

Explorarea posibilității de creștere a integrării elevilor vulnerabili prin susținerea de activități sportive extracurriculare a arătat o slabă antrenare a elevilor în activități extrașcolare (cluburi ale elevilor, cercuri de abilități etc),

Datele colectate au indicat la nivelul elevilor din grupul țintă o incidență ridicată a activităților fizice în contexte recreative, însă o mai slabă integrare a lor în modul de viață. Deși o treime dintre elevi au declarat că obișnuiesc zilnic în timpul pauzelor să alerge, să se joace cu mingea sau să facă alte tipuri de mișcare, doar unul din trei dintre aceștia resimt lipsa acestor activități atunci când nu le fac, indicând un comportament impulsiv de către factori sociali, exteriori și mai puțin emanat dintr-o aplecare internă. Ancheta a arătat că peste o treime dintre elevii vin la școală și pentru activitatea fizică pe care o fac în contextul școlii (în pauzele recreative, în timpul orelor de educație fizică), confirmând faptul că mișcarea și jocul pot constitui elemente dintr-o strategie de combatere a absenteismului la școală. Ancheta a relevat faptul că ora de educație fizică și sport este frecventată permanent de aproximativ 9 din 10 dintre elevii cuprinși în grupul țintă al proiectului, având un impact în planul creșterii incluziunii elevilor și a întăririi solidarității colectivelor de elevi pentru opt din zece elevi aflați în situații de vulnerabilitate. Concluzia de cercetare a întărit ideea necesității construirii unor formule de suport și intervenție în comunitate pentru reducerea marginalizării sociale prin incurajarea de activități sportive și sport.

Unul din șapte elevi au declarat că practică de plăcere activități sportive înafara programului de școală, cu o mai mare popularitate a sporturilor care implică relaționare socială. Deși doar 22% dintre elevii intervievați prin chestionar au declarat că sunt membri ai unor cluburi sportive, maim ult de jumătate dintre elevi au declarat că au participat la concursuri sportive, indicând o activitate a școlii de mobilizare a elevilor către evenimente competiționale. Trei sferturi dintre elevi au confirmat în acdrul anchetei că și-au construit prietenii făcând sport împreună cu colegi de generație, și-au largit sfera de prieteni și au dezvoltat sentimentul de apartenență la grup, iar trei pătrimi dintre ei au declarat că participarea la o competiție sportivă finalizată cu câștig le-a întărit stima de sine și respectul față de ei în comunitatea de apartenență. Aceștia au confirmat ca practicarea sportului a avut în cazul lor impact în planul ordonării vieții personale, a reducerii singurătății și autoizolării, dar și a dezvoltării unor valori sociale constructive. Mai mult de jumătate dintre elevii chestionați au afirmat că sportul reprezintă o motivație suficient de puternică pentru a rămâne conectați cu școala, confirmând un rol activ al activităților sportive în detensionarea situațiilor de vulnerabilitate în raport cu mediul social școlar.

Cercetarea realizată cu implicarea cadrelor didactice a confirmat faptul că riscul de părăsire timpurie a școlii este prezent acut în special în școlile din mediul rural și în grupurile școlare cu performanțe generale mai modeste sub aspectul rezultatelor actului educational, indicând faptul că managementul situațiilor "copiilor-problemă" implică construirea și valorificarea unei relații de autoritate reală profesor-elev (pe fondul disfuncționalităților și ineficienței autorității parentale), bazată pe încrederea că un cadru didactic poate furniza *ordine* și poate inspira *încredere* fără a judeca și a respinge. Prin specificul disciplinei, profesorii de Educație fizică și sport pot îndeplini în mod facil și eficient acest rol, oferind contexte de conectare cu colectivul de elevi, de afirmare și de consum a emoțiilor. Profesorii au evidențiat faptul că elevii aflați în situații de vulnerabilitate socială au interes crescut pentru activități sportive în special pentru prilejurile oferite de acestea pentru a participa la viața de grup în contexte lipsite de constrângerile prezente în alte contexte de socializare, activitățile sportive facilitând prietena și integrarea socială care nu s-ar concretiza în alte contexte. Valorificarea potențialului sportiv al copiilor vulnerabili depinde de implicarea școlii și a cadrelor didactice, profesorii constatând că mulți astfel de elevi talentați se pierd deoarece situația financiară a familiilor nu le permite achiziționarea de materiale performante sau susținerea unor cheltuieli specifice practicării sportului de înaltă performanță (deplasări la competiții, alimentație specifică, medicație de efort, procedee de recuperare).

Copiii vulnerabili ca urmare a unor condiții fizice sau medicale deosebite sunt în general rezervați în a se implica în mod spontan în activități sportive, fiindu-le teamă de respingerea celorlalți. Cadrele didactice au subliniat faptul cele mai multe școli nu au implementat programe de creștere a integrării elevilor aflați în situații vulnerabile prin stimularea participării la activități sportive, dar au dezvoltat la nivel intuitiv modalități de încurajare a integrării acestor elevi prin educație fizică și sport, arătând că elevii care practică o formă de activitate fizică dobândesc, pe langa o stare psihică bună, o simț crescut al disciplinei și o motivație în plus de a se autodepăși și de a cunoaște lucruri noi.

Cercetarea a confirmat faptul că ora de educație fizică și sport oferă elevilor un context de a face activități împreună, contribuind la creșterea solidarității interne a claselor de elevi, activitatea fizică și sportul mutând elevul într-un alt registru de relaționare și favorzând colaborarea între persoane din categorii sociale diferite sau având condiție fizică sau psiho-emotională diferită. Prin calitatea sa de pod relational, sportul poate constitui o soluție de integrare socială pentru elevi din medii defavorizate, și poate oferi copiilor cu condiții medicale nefavorabile o formă de participare la viața de grup la o intensitate care le este mai dificil de accesat în condiții normale. Recomandările pentru dezvoltarea prin activități sportive a unei integrări sociale superioare a elevilor extrase în urma cercetării sunt:

1. organizarea de competiții sportive între școli diferite, metodă care s-a dovedit cea mai stimulantă în a îi atrage pe elevi către practicarea sportului, cu un succes notabil în special în mediul rural, unde funcționează un număr extrem de redus de cluburi sportive.
2. selecția și orientarea celor mai talentați elevi cu condiție socială vulnerabilă către cluburile sportive și încurajarea unei cariere în sport, nevoia de afirmare și de recunoaștere reprezentând o pârghie psihologică importantă pentru majoritatea dintre aceștia, sportul fiind o oportunitate de a se confirma pe sine și de a depăși condiția socială a grupului de apartenență.
3. atragerea către activități sportive a copiilor cu dizabilități sau a celor cu diverse condiții medicale, cea mai de succes metodă identificată de către participanți a constituit-o organizarea de tabere cu program zilnic ordonat activități de motricitate.

Cadrele didactice care au inițiat acțiuni de integrare prin sport au constatat o creștere vizibilă a nivelului de acceptare între elevii participanți, de colaborare și de interacțiune pozitivă și au indicat următoarele soluții privind organizarea de programe sportive incluzive:

- Dezvoltarea unui sistem de concursuri și competiții sportive școlare similar olimpiadelor școlare.
- Dezvoltarea unor pachete de demonstrații și ateliere de lucru sportiv la nivelul școlii sau interșcolar, pentru a învăța elevii proceele specifice unui anumit sport.
- Organizarea de tabere cu profil sportiv.
- Organizarea de concursuri tip exathlon, cu diferite trasee aplicative.

Cercetarea a evidențiat faptul că școlile din arealul inclus în proiect abordează educația din punct de vedere incluziv, însă arareori fac din acest lucru o prioritate. Cazurile de elevi care necesită sprijin pentru integrarea lor socială sunt abordate punctual, cu mobilizarea personală a cadrelor didactice, fără existența unor pachete de suport gata dezvoltate și standardizate pentru astfel de situații. Partea de obligații formale îndeplinite pentru integrarea în colectivul școlar al elevilor cu CES (curricula personalizată, monitorizare etc.) nu este conectată în mod funcțional la dificultățile cu care cadrul didactic se confruntă practic, gestionarea unei părți considerabile dintre aceste obstacole căzând în sarcina informală a profesorilor și fiind lăsată în seama priceperii lor. Profesorii au punctat în cadrul interviurilor faptul că majoritatea școlilor nu pot furniza cu succes condiții de accesibilitate pentru copiii cu dizabilități sau cu diverse condiții medicale speciale. La unele dintre școli, cele cu profil vocațional (sportiv sau tehnic) specificul școlii fiind extrem de restrictive pentru înmatricularea acestor copii. Pentru copiii din familii

dezorganizate sau cu situație financiară precară în aproape toate școlile se fac eforturi de integrare, foarte multe cu succes prin oferirea de sprijin material și moral și a unui context de exprimare și de afirmare.

Cadrele didactice din școlile vocaționale cu profil sportiv au evidențiat faptul că elevii cu dizabilități fizice nu pot face față programului aferent acestor clase vocaționale, neexistând în condițiile date posibilitatea efectivă a integrării acestor elevi. În majoritatea școlilor există probleme în asigurarea accesibilității elevilor cu dizabilități, școlile neputând efectua în regie proprie lucrări de amenajare, ci doar autoritățile locale. Aceste soluții sunt adesea întârziate de circuite birocratice greoaie sau blocate de statutul de monument istoric al clădirilor în care funcționează școlile sau de imposibilitatea identificării unor soluții tehnice arhitecturale. În mediul rural problema accesibilității elevilor cu dizabilități este una dramatică, starea drumurilor, lipsa unor mijloace de transport a elevilor adaptate nevoilor acestor copii, precum și lipsa sistemelor de canalizare (toaleta din curte) făcând practic imposibilă integrarea școlară a acestor copii.

Soluțiile de incluziune prin stimularea participării elevilor cu vulnerabilități sociale la activități și competiții sportive funcționează, cadrele didactice indicând faptul că unii dintre sportivii cei mai buni ai școlilor sunt elevi beneficiari de ajutor social sau cu situații familiale dificile. Punctul slab al soluției de a se oferi gratuit acces la practicarea sportului și la activități competiționale este acela ca elevul aflat în situația vulnerabilă să nu mai poată continua activitatea sportivă dacă încetează ajutorul oferit. Punctul forte este acela de a descoperi talente și de a le promova.

Soluțiile cele mai eficiente dedicate copiilor cu dizabilități sau cu condiții medicale pentru participarea lor la activități sportive presupun implicarea familiilor elevilor în activitățile competiționale. Acestea oferă un sprijin moral și pot chiar ajuta la arbitrarea competițiilor, unii profesori indicând această soluție de implicare a părinților, prezentând situații în care mamele elevilor cu probleme financiare au efectuat un curs de arbitraj gratuit, ajungând să arbitreze competiții de nivel municipal, unde sunt remunerate. Cadrele didactice au identificat cele mai importante obstacole pentru educația incluzivă ca fiind: curriculumul inadecvat, lipsa cursurilor specifice de formare a tuturor cadrelor didactice pentru a lucra cu copiii cu CES (aspect care poate fi asigurat prin proiecte finanțate de MEC) Principalul obstacol pentru educația incluzivă prin educație fizică și sport este lipsa posibilității ca elevii cu dizabilități fizice să poată practica sport adaptat datorită lipsei cadrului legal. Niciun elev cu probleme fizice nu poate practica sport într-un club sportiv școlar, neexistând grupe speciale, profesori-antrenori și cadre medicale specializate. Comunitățile de părinți sunt în general evaluate ca fiind principalul factor de marginalizare și discriminare a elevilor aflați în situații de vulnerabilitate, dar și un factor important de sprijin a integrării acestor copii în colectivele claselor. Lucrul activ cu colectivele de părinți și abilitatea profesorilor diriginți de a-i mobiliza în acțiuni integrative sau de a deconstrui micile ostilități înainte de fața de coagulare a lor sunt deosebit de productive pentru educația incluzivă.

Cadrele didactice au indicat următoarele soluții de optimizare a sistemului de învățământ formal pentru a îl eficientiza în raport cu nevoile de integrare socială ale elevilor:

- Reducerea la jumătate a numărului de elevi în clasă, pentru a putea crește posibilitatea dirigintei și profesorilor de a lucra într-un mod personal cu toți elevii și părinții și a permite construirea unui mediu colegial unitar, suficient de mic pentru identificarea rapidă, în timp real a oricărei probleme de integrare socială a elevilor.
- Dezvoltarea unui sistem de cursuri de perfecționare pentru profesori pentru a putea dobândi competențele de a integra în activitatea lor didactică și extra-curriculară a acțiunilor integrative adresate elevilor și cunoașterea instrumentelor prin care aceasta poate fi făcută.
- Implementarea unui sistem de consiliere adresat părinților pentru a îi co-implica în acțiunile incluzive adresate elevilor.

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

- Dezvoltarea prin intermediul CJRAE a unor grupuri permanente de schimb de experiență între profesori pe tema lucrului cu copiii cu CES (de diferite tipuri și grade de intensitate a problemelor).
- Inițierea unei linii de finanțare dedicate școlilor pentru a implementa acțiuni incluzive.
- Dotarea adecvată a școlilor pentru ora de educație fizică și sport, cu permiterea implicării în cât mai multe tipuri de activități sportive.
- Dezvoltarea pentru elevi a unui sistem inter-scolar de activități extracuriculare cu funcțiuni incluzive, adaptat categoriilor principale de elevi vulnerabili.

ANEXE:

CHESTIONAR

Analiză în profunzime a mecanismelor de excluziune socială în comunitățile/arealurile vizate de proiect

Cod chestionar _____

Cod operator _____

Data și ora completării interviului _____

Locația: _____

Q1. Încadrare CES (*Va fi completat de către operator înaintea chestionarii elevului cu consultarea cadrelor didactice avizate*):

DA NU

Q2. Dizabilitate: (*Va fi completat de către operator înaintea chestionarii elevului cu consultarea cadrelor didactice avizate*):

0. Fără dizabilități

1. Deficiențe locomotorii;

2. Deficiențe senzitive;

3. Deficiențe neurologice;

4. Deficiențe mintale;

5. Alte deficiențe;

CHESTIONAR

Bună, numele meu este Studiem felul în care se comportă elevii unii față de alții și cum se simt în școală și în grupurile de o vârstă cu ei. Te rog să-mi acorzi câteva minute din timpul tău pentru a răspunde la câteva întrebări. Răspunsurile pe care le vom obține nu le vom comunica nimănui în această formă. Ne interesează doar numărarea persoanelor care au o părere sau alta.

PROFILUL RESPONDENTULUI

Înainte de a începe aș dori să aflu câte ceva despre tine:

11. Ești elev în clasa _____

12. Ce vârstă ai? _____ ani.

13. Gen (*va fi completat direct de către operator*): 1. Masculin 2. Feminin

14. Locuiești în: 1. Oraș 2. Sat

15. Locuiești:

1. Împreună cu ambii părinți;

2. Doar cu unul dintre părinți 15.1. Care: 1. Mama; 2. Tata.)

3. Doar cu bunicii, fără părinți;

4. La alte rude

5. Singur

6. La cămin

7. Altă situație. Care _____ ?

16. Ai frați? 1. Da 2. Nu 99 NR

Nu numai pentru cei care dau la întrebarea 17 au răspuns 1. și la 16 nu au răspuns 5.:

16.1. Frații tăi locuiesc împreună cu tine: 1. Da 2. Nu 99. NR.

17. Primești bursă socială? 1. Da 2. Nu 99. NR.

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

Numai pentru cei care răspund 1:

7.1 Primești bursa socială deoarece:

1. Familia ta are venituri scăzute?
2. Suferi de o boală? Îmi poți spune care? _____
3. Alt motiv. Care? _____

98. NS

99. NR

GRADUL DE INTEGRARE SOCIALĂ

	Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tau? O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadevarat si 5 complet adevarat. (Operatorul va bifa un X in dreptul raspunsului indicat.)	1	2	3	4	5	NS/NR (99)
A1	Stiu cum să îmi fac prieteni, îmi fac prieteni cu ușurință						
A2	Mă înțeleg bine cu colegii mei de școală.						
A3	Prietenii mei sunt de o vârstă cu mine.						
A4	Am un prieten foarte bun caruia să îi spun secretele mele.						
A5	Resimt lipsa prietenilor dacă nu ma întâlnesc cu ei o perioadă de timp.						
A6	Are cine să îmi sară în ajutor atunci când am nevoie.						
A7	Mă întâlnesc des cu prietenii pentru a îmi petrece timpul liber.						
A8	Particip la activități înafara școlii (la cercuri, cluburi de elevi).						
A9	Cea mai mare parte a timpului mi-o petrec singur.						
A10	Îmi place cum sunt, ma simt bine în pielea mea.						
A11	În cea mai mare parte a timpului îmi doresc să fiu altcineva.						
A12	Sunt multumit de felul în care fac lucrurile.						
A13	Ma simt singur.						

EXPUNEREA LA DISCRIMINARE ȘI MARGINALIZARE

	Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tau? O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadevarat si 5 complet adevarat. (Operatorul va bifa un X in dreptul raspunsului indicat.)	1	2	3	4	5	NS/NR (99)
B1	Mă simt acceptat în familia mea.						
B2	Cei din jurul meu mă plac așa cum sunt.						
B3	Cei din jurul meu se poartă frumos cu mine.						
B4	Cei din jurul meu se feresc de mine pentru că sunt diferit.						
B5	Cei din jurul meu obișnuiesc să râdă de mine.						
B6	Cei din jurul meu îmi adresează cuvinte urâte.						
B7	Mă simt în pericol în cartierul/satul în care locuiesc.						

GRADUL DE INTEGRARE ÎN MEDIUL ȘCOLAR

	Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tau? O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadevarat si 5 complet adevarat. (Operatorul va bifa un X in dreptul raspunsului indicat.)	1	2	3	4	5	NS/NR (99)
C1	Mă simt dorit la școală.						
C2	Colegii mei sunt prietenoși cu mine.						
C3	Când am nevoie de vreun ajutor, ceilalți colegi mă ajută.						
C4	Colegii mei mă caută, vor să petreacă timpul cu mine (să învățăm, să facem sport, să ne jucăm, să vorbim etc.).						
C5	Simt că fac parte din clasa mea de la școală.						

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

C6	Am momente când mi-as dori să învăț la altă școală, sau să am alți colegi.						
C7	Profesorii se poartă bine cu mine.						
C8	Cand am nevoie de ajutor profesorii mă ajută.						
C9	Dacă am o problemă la școală, există un profesor căruia am încredere să îi spun.						
C10	Mă simt apărat la școală.						
C11	Este important pentru mine să mă placă colegii.						
C12	Lipsesc de la școală.						

C13. O sa te rog sa continui tu următoarea propoziție: *Mi-ar placea mai mult la școală dacă _____*

GHID FOCUS GRUP

Analiză în profunzime a mecanismelor de excluziune socială în comunitățile/arealurile vizate de proiect

Etapa I: Cunoașterea participanților:

1. Introducere – Mesaj de bun venit participanților.
1. 2. Prezentarea succintă a proiectului, a scopului și obiectivelor urmărite în cadrul focus-grupului, durata discuțiilor
1. 3. Prezentarea participanților (date despre persoanele participante, disciplina pe care o predau, vechimea în profesie, instituția pe care o reprezintă)
1. 4. Reguli de realizare a discuției – stabilite cu moderatorul.

(Durata: 30 de minute)

Etapa II: Nevoile de incluziune socială ale elevilor

Obiectiv: În această etapă, se urmărește identificarea nevoilor specifice ale elevilor aflați în situații vulnerabile sub aspectul incluziunii sociale (diferențiată pentru cele două categorii de elevi vulnerabili care fac obiectul proiectului, în funcție de structurarea grupului).

Q1. *Care este profilul elevilor vulnerabili cu care lucreați? Cu ce dificultăți semnificative se confruntă aceștia? Ce experiență ați avut cu mediul de apartenență al elevului?*

Q2. *Ce nevoi specifice de incluziune socială au acești copii? Cum se raportează colectivele de elevi la aceștia? Dar colectivele de părinți? Cum evaluați starea lor, gradului lor de excluziune/incluziune socială în acest prezent? Există cazuri de hărțuire a elevilor aflați în situații vulnerabile cunoscute de către școală?*

Q3. *Există ameliorări ale stării de vulnerabilitate a copiilor în urma integrării lor școlare în unitatea școlară respectivă sau din contră? Cum evaluează starea emoțională sau psihică a elevilor vulnerabili?*

(90 de minute)

Etapa III: Cauzele atitudinii discriminatorii și soluțiile pentru reducerea efectelor de marginalizare a elevilor aflați în situații vulnerabile

Q1. *Care sunt factorii care determină atitudinile discriminatorii la adresa elevilor aflați în situații de vulnerabilitate? Se regăsesc în mediile școlare mai accentuat sau mai atenuat decât în comunități? Ce forme îmbracă discriminarea și marginalizarea? Are școala resorturi pentru a împiedica propagarea acestui mediu atitudinal?*

Q2. *Este potențată discriminarea și marginalizarea socială la adresa elevilor aflați în situații de vulnerabilitate de raportarea autorităților la categoriile sociale carora acești elevi le aparțin? Există și cauze instituționale? Care credeți că este ponderea lor*

în cadrul factorilor generatori de discriminare și marginalizare socială față de acești elevi? (Abordare diferențiată pentru cele nouă categorii de elevi vulnerabili care fac obiectul proiectului.)

GHID DE INTERVIU

Analiză în profunzime a mecanismelor de excluziune socială în comunitățile/arealurile vizate de proiect

Q1. În clasele unde lucrați există elevi:

1. aflați în risc de părăsire timpurie a școlii
2. de etnie rromă;
3. cu unul sau ambii părinți aflați la muncă în străinătate;
4. retromigranți, care s-au reîntors din străinătate;
5. proveniți din familii dezorganizate sau monoparentale;
6. proveniți din instituții de protecție a copilului sau beneficiari de măsuri de protecție socială;
7. proveniți din familii de imigranți /refugiați în România;
8. încadrați ca elev cu cerințe educaționale speciale;
9. persoane cu dizabilități?

Q2. Cum evaluați atitudinea mediului comunitar din orașul/comuna dumneavoastră față de copiii aflați în aceste situații de vulnerabilitate? (Detaliere pentru fiecare categorie de răspuns menționată afirmativ la Q1. Operatorul va verifica cu respondentul următoarele tipuri de răspuns:

- a) Tendință de izolare
- b) Ignoranță
- c) Respingere socială
- d) Toleranță
- e) Acceptare
- f) Sprijin

Q3. Manifestă colectivul de elevi din școala dumneavoastră comportamente discriminatorii și neincluzive față de copii aflați în situații de vulnerabilitate? Cat de severă este această manifestare?

Q4. Din experiența dumneavoastră de cadru didactic, care sunt resorturile prin care se realizează incluziunea socială a elevilor în colectivele lor de clasă și care sunt cele de excludere sau de marginalizare?

Q5. Care considerați că sunt factorii cei mai importanți care stau la baza dificultăților de integrare a acestor copii? (departajare pentru fiecare sub-categorie)

Q6. Care credeți că este principala cauză pentru care unii copii aflați în situații vulnerabile sunt marginalizați sau excluși în colectivele de elevi? Care sunt vectorii de discriminare sau de marginalizare a lor?

Q8. Ce rol joacă atitudinea colectivelor de părinți în acest proces?

Q9. Ce soluții credeți că sunt cele mai indicate pentru creșterea incluziunii sociale a elevilor aflați în situații de vulnerabilitate?

Q10. Cât de importantă considerați că este colaborarea școlii cu familiile copiilor cu situații vulnerabile și care sunt modalitățile cele mai eficiente pe care le-ați identificat pentru a co-interesa familia?

CHESTIONAR

Impactul sportului și a activității fizice asupra prevenirii fenomenului de părăsire timpurie a școlii și asupra integrării sociale

Cod chestionar _____

Cod operator _____

Data și ora completării interviului _____

Locația: _____

Q1. Încadrare CES (*Va fi completat de către operator înaintea chestionării elevului cu consultarea cadrelor didactice avizate*):

DA NU

Q2. Dizabilitate: (*Va fi completat de către operator înaintea chestionării elevului cu consultarea cadrelor didactice avizate*):

0. Fără dizabilități
1. Deficiențe locomotorii;
2. Deficiențe senzitive;
3. Deficiențe neurologice;
4. Deficiențe mintale;
5. Alte deficiențe;

CHESTIONAR

Bună, numele meu este Realizăm un studiu despre participarea elevilor la activități sportive și despre școală. Te rog să-mi acorzi câteva minute din timpul tău pentru a răspunde la câteva întrebări. Răspunsurile pe care le vom obține nu le vom comunica nimănui în această formă. Ne interesează doar numărarea persoanelor care au o părere sau alta.

PROFILUL RESPONDENTULUI

Înainte de a începe aș dori să aflu câte ceva despre tine:

1. Ești elev în clasa _____

2. Ce vârstă ai? _____ ani.

3. Gen (*va fi completat direct de către operator*): 1. Masculin 2. Feminin

4. Locuiești în: 1. Oraș 2. Sat

5. Locuiești:

1. Împreună cu ambii părinți;
2. Doar cu unul dintre părinți (15.1. Care: 1. Mama; 2. Tata.)
3. Doar cu bunicii, fără părinți;
4. La alte rude
5. Singur
6. La cămin
7. Altă situație. Care _____?

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

16. Ai frați? 1. Da 2. Nu 99 NR

Numai pentru cei care dau la întrebarea 17 au răspuns 1. și la 16 nu au răspuns 5.:

16.1. Frații tăi locuiesc împreună cu tine: 1. Da 2. Nu. 99. NR.

17. Primești bursă socială? 1. Da 2. Nu 99. NR.

Numai pentru cei care răspund 1:

17.1. Primești bursa socială deoarece:

4. Familia ta are venituri scăzute?

5. Suferi de o boală? Îmi poți spune care? _____

6. Alt motiv. Care? _____

98. NȘ

99.NR

PARTICIPAREA LA ACTIVITĂȚI FIZICE NESPORTIVE

S1. În timpul pauzelor la școală sau după școală, obișnuiești să faci activitate fizică (de ex. să alergi, să te joci cu mingea, să vă jucați de-a v-ați ascunselea sau alte jocuri în care faceți mișcare)?

1. Nu, niciodată 2. Da, uneori 3. Da, destul de des 4. Da, zilnic 99. NR

În cazul în care respondentul răspunde 1 sau NR., se trece la întrebarea S2. Dacă răspunde 2, 3, 4 se continuă cu întrebările S1.1 -S1.2E.

S1.1 Ce tip de activitate fizică îți vine în minte? _____

	Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tau? O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadeverat si 5 complet adevarat. (Operatorul va bifa un X în dreptul răspunsului indicat.)	1	2	3	4	5	NS/NR (99)
S1.2A	Îmi place să fac astfel de activități fizice (să alerg, să te joci cu mingea, să vă jucați de-a v-ați ascunselea sau alte jocuri în care faceți mișcare)						
S1.2B	Dacă nu le fac într-o zi, îmi lipsesc.						
S1.2C	Când practic aceste activități fizice mă simt fericit.						
S1.2D	Când practic aceste activități fizice mă simt mai aproape de colegii/prietenii mei.						
S1.2E	Aceste activități fizice sunt unul dintre lucrurile pentru care vin la școală.						

S2 În timpul liber obișnuiești să dansezi, să mergi cu bicicleta, să faci activități care presupun efort fizic?

2. Nu, niciodată 2. Da, uneori 3. Da, destul de des 4. Da, zilnic 99. NR

În cazul în care respondentul răspunde 1 sau NR., se trece la întrebarea S3. Dacă răspunde 2, 3, 4 se continuă cu întrebările S2.1 -S2.2C.

S2.1 Ce tip de activitate de acest tip îți vine în minte? _____

	Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tau? O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadeverat si 5 complet adevarat. (Operatorul va bifa un X în dreptul răspunsului indicat.)	1	2	3	4	5	NS/NR (99)
S2.2A	Îmi place să fac activități care presupun un efort fizic (dans, mers pe bicicletă etc.)						
S2.2B	Dacă nu le fac într-o zi, îmi lipsesc.						
S2.2C	Când practic aceste activități mă simt fericit.						

PARTICIPAREA LA ORA DE EDUCAȚIE FIZICĂ

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

S3 Participi la ora de educație fizică?

1. Nu, niciodată 2. Da, uneori 3. Da, întotdeauna 99. NR

În cazul în care respondentul răspunde 1 sau NR., se trece la întrebarea S 3.1. Dacă răspunde 2, 3 se continuă cu întrebările S3A -S3E

	Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tau? O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadevarat si 5 complet adevarat. (Operatorul va bifa un X in dreptul raspunsului indicat.)	1	2	3	4	5	NS/NR (99)
S3A	Îmi place ora de educație fizică.						
S3B	Dacă nu fac o oră de educație fizică îmi simt lipsa.						
S3C	Activitățile pe care le fac la ora de educație fizică mă fac să mă simt fericit.						
S3D	La ora de educație fizică mă simt mai aproape de colegii mei.						
S3E	Îmi place să vin la școală pentru ora de educație fizică.						

S3.1 De regulă, ora de educație fizică se face:

1. În clasă 2. În sala de sport sau în curtea școlii 99.NR

PARTICIPAREA LA ACTIVITĂȚI SPORTIVE

S4 După școală, obișnuiești să practici sporturi care presupun activitate fizică (fotbal, basket, inot, gimnastică etc...)?

2. Nu, niciodată 2. Da, uneori 3. Da, destul de des 4. Da, zilnic 99. NR

În cazul în care respondentul răspunde 1 sau NR., se trece la întrebarea S2. Dacă răspunde 2, 3, 4 se continuă cu întrebările S4.1-S4.7

S4.1 Ce tip de sport îți vine în minte? _____

S4.2 Practici sport:

1. Pentru performanță; 2. Fiindcă îți place
3. Pentru a te menține în formă 4. Pentru că așa ți-a recomandat doctorul
5. Alt motiv. Care? _____

S4.3 Practici în principal: 1. Sporturi individuale 2. Sporturi de echipă 99. NȘ/NR

S4.4 Practici sporturi în care ai contact fizic cu adversarul?

1. Da 2. Nu 99 NȘ/NR

S4.5 Ești membru al unui club sportiv? 1. Da 2. Nu 99 NR

S4.6 Ai participat la concursuri sportive? 1. Da 2. Nu 99. NȘ/NR

	Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tau? O sa te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadevarat si 5 complet adevarat. (Operatorul va bifa un X in dreptul raspunsului indicat.)	1	2	3	4	5	NS/NR (99)
S4A	Îmi place să practic sport.						
S4B	Mi-am făcut prieteni noi făcând sport împreună.						
S4C	Sportul m-a ajutat să colaborez mai bine cu colegii mei, cu cei din jur.						
S4D	Cu colegii cu care practic sport constant, mă simt ca într-o familie.						
S4E	Când practic sport mă simt mai puțin singur.						
S4F	Cand practic sport ma simt fericit.						
S4G	Sportul mă ajută să fiu mai ordonat, să nu îmi mai las lucrurile la întâmplare.						
S4H	Când practic sport să ascult de cei cu mai multă experiență.						
S4I	Simt că însemn ceva atunci când câștig o competiție sportivă.						
S4K	Cei din jurul meu (prieteni, colegi, vecini, familie) mă apreciază mai mult de când fac sport.						

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

S4L Îmi place să vin la școală pentru a face sport.

S4.7 Cum ai defini sportul într-un singur cuvânt? _____

RISCUL DE PĂRĂSIRE A ȘCOLII

A1.

+

1. Frecvent 2. Uneori 3. Deloc 99.NR

	Sunt vreunele din următoarele afirmații adevărate în cazul tău? O să te rog să îmi răspunzi dând o notă de la 1 la 5, 1 însemnând total neadevărat și 5 complet adevărat. (<i>Operatorul va bifa un X în dreptul răspunsului indicat.</i>)	1	2	3	4	5	NS/NR (99)
A1.1	Cred că faptul că am făcut școală mă va ajuta în viitor.						
A1.2	Simt că fac parte din clasa și din școala mea.						
A1.3	Familia mea crede că ar trebui să încep să muncesc pentru a câștiga bani						
A1.4	La școală mă simt apreciat.						
A1.5	Școala este prea departe de casa mea.						
A1.6	Cei din jurul meu (familia, vecinii, prietenii) nu au mers mult timp la școală.						
A1.7	Sunt bolnav și îmi este greu la școală.						
A1.8	Este important pentru mine să continui școala.						

A2. O să te rog să continui tu următoarea propoziție: *Aș veni mai des la școală dacă* _____

GHID DE INTERVIU

Impactul sportului și a activității fizice asupra prevenirii fenomenului de părăsire timpurie a școlii și asupra integrării sociale

Q1 În clasele unde lucrați există:

- a) copii cu cerințe educative speciale?
- b) copii rromi?
- c) copii care beneficiază de ajutor social?

Q2. În școala în care lucrați vă confrunțați cu riscul de părăsire timpurie a școlii?

Q3. Ați constatat o incidență mai crescută a interesului pentru sport la copiii aflați în situații vulnerabile? Există categoria elevilor care absentează la ore dar pot fi găsiți în spațiile școlii amenajate pentru activități sportive?

Q4. În școala dvs. s-au implementat programe de creștere a integrării elevilor aflați în situații vulnerabile prin stimularea participării la activități sportive? Dacă da, ce efecte ați observat? Dacă nu, cum evaluați posibilitatea implementării unei astfel de soluții?

Q5. Credeți că prin stimularea activității fizice și sportive pot fi dezvoltate trăsături de caracter și resorturi motivaționale care să îl ajute pe copilul vulnerabil să își depășească problemele? (*departajare pentru fiecare sub-categorie*)

Q6. Care considerați că ar fi importanța următoarelor aspecte pentru sprijinirea integrării copiilor aflați în situații de vulnerabilitate: participarea la competiții sportive, implicarea în jocuri de echipă, petrecerea unui timp mai ridicat în aer liber, exersarea unui control mai ridicat asupra propriilor mișcări, creșterea gradului de conștiență asupra propriului corp, ghidarea unor elevi mai tineri decât ei. **Puteți identifica și alte elemente?**

Q7. Ce soluții credeți că sunt cele mai indicate pentru creșterea incluziunii sociale a elevilor din cele trei subcategorii de vulnerabilitate prin utilizarea programelor sportive?

FOCUS GRUP

Impactul sportului și a activității fizice asupra prevenirii fenomenului de părăsire timpurie a școlii și asupra integrării sociale

Etapa I: Cunoașterea participanților:

- I. 1. Introducere – Mesaj de bun venit participanților.
 - I. 2. Prezentarea succintă a proiectului, a scopului și obiectivelor urmărite în cadrul focus-grupului, durata discuțiilor
 - I. 3. Prezentarea participanților (date despre persoanele participante, disciplina pe care o predau, vechimea în profesie, instituția pe care o reprezintă)
 - I. 4. Reguli de realizare a discuției – stabilite cu moderatorul.
- (Durata: 30 de minute)

Etapa II: Implicarea elevilor din grupuri vulnerabile în activități sportive

Obiectiv: În această etapă, se urmărește identificarea profilului elevilor sub aspectul implicării în programe și activități sportive (*se vor avea în vedere diferențiat categoriile de vulnerabilitate care fac obiectul cercetării, în funcție de structurarea grupului*) și a modalităților prin care aceștia pot fi motivați să participe la activități sportive.

- Q1. Care este profilul elevilor vulnerabili cu care lucrați? Cu ce dificultăți semnificative se confruntă aceștia?
 - Q2. Pot constitui programele sportive o soluție pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă acești copii? Poate contribui implicarea în activități sportive la creșterea integrării acestor copii sau la dezvoltarea unui atașament față de școală?
 - Q3. Cum pot fi capacitați părinții și copiii pentru a participa la programe sportive? Cum pot fi stimulați/motivați în mod eficient copiii din categorii vulnerabile să ia în considerare o astfel de soluție?
 - Q4. Cadrele didactice care au inițiat acțiuni de integrare socială prin sport, au constatat ameliorări ale stării de vulnerabilitate a copiilor care au participat la acestea? Cum evaluează evoluția stării fizice, emoționale sau psihice a elevilor vulnerabili care au luat parte la aceste acțiuni integrative?
- (90 de minute)

Etapa III: Soluții privind combaterea excluziunii sociale și abandonului școlar prin activități sportive

Obiectiv: În această etapă se urmărește identificarea unor tipare de experiență și a unor soluții privind modul în care programele sportive pot contribui la reducerea excluziunii sociale și a riscului de abandon școlar pentru categoriile de elevi vulnerabili.

- Q1. Cum considerați că ar trebui organizate programele sportive în școala dvs. pentru a răspunde eficient problemelor elevilor vulnerabili? Ce tip de soluții de incluziune socială prin sport sunt implementate de către școală? Ce tip de soluții de incluziune

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

socială prin sport ar putea fi implemenate de către școală? Cine ar putea fi partenerii școlii pentru implementarea soluțiilor? Ar fi aceste soluții eficiente? Cum poate fi îmbunătățită integrarea socială a elevilor prin activități fizice și sport în contextul de școlii dumneavoastră?

Q2. Cum pot fi loalizați elevii față de școală și față de colectivele de elevi ale școlii prin implicarea lor în echipe sportive? Participarea la competiții sportive pot constitui în resorturi de motivare pentru creșterea stimei de sine și a încrederii în soluții de viitor facilitate de către școală?

GHID DE INTERVIU

Relevanța activităților incluzive în sistemul de educație formală și cum pot fi acestea implementate

Q1. Ce înțelegeți prin noțiunea de educație incluzivă? Vă este familiar acest concept?

Q2. În școala în care lucrați se pune accent pe o abordare de tip incluziv? Considerați că incluziunea socială a elevilor aflați în situații vulnerabile este o prioritate pentru școala în care profesați?

Q3. Considerați că școala depune un efort suficient pentru incluziunea tuturor tipurilor de elevi care învață aici?

Q4. Credeti ca elevii cu background cultural și social diferit au dificultăți în a se integra în școala dvs.? Dar elevii cu situație materială precară ori cei proveniți din medii familiale dezorganizate? Elevii cu dizabilități ar putea fi integrați în școala în care profesați?

Q5. Ce soluții de incluziune ați identificat în instituția de învățământ în care lucrați pentru integrarea socială a elevilor cu situație vulnerabilă? (*Operatorul va aduce la cunoștința persoanei intervievate cele nouă tipuri de încadrări vulnerabile și va canaliza discuția pentru obținerea unui rezultat privind toate categoriile cu care respondentul lucrează.*)

Q6. Există obstacole fizice care îngreunează accesul la școala în care profesați (lipsa transportului public pentru elevii navetiști, lipsa rampelor de acces pentru persoane cu dizabilitati etc.)? Dacă da, ce soluții a implementat școala în care lucrați pentru creșterea accesibilității școlii pentru acele categorii de elevi care au nevoie de suport? Ce tip de soluții a implementat?

Q7. Au fost soluțiile de incluziune implementate de către școală eficiente? Care au fost punctele slabe și punctele tari ale acestor soluții în viziunea dumneavoastră?

Q8. Care credeți că sunt principalele obstacole pentru educația incluzivă în școala în care lucrați? (*Departajare pentru fiecare categorie de vulnerabilitate.*)

Q9. Care este atitudinea părinților vis-à-vis de elevii aflați în situații de vulnerabilitate, colegi cu copiii lor? Constituie un sprijin pentru incluziunea acestora sau contribuie la marginalizarea acestor elevi?

Q10. Care sunt soluțiile identificate de către dumneavoastră pentru a implica mediul social al copilului în acțiunile integrative?

Q11. Au fost implementate la nivelul școlii acțiuni educative cu elevii care nu se află în situații de vulnerabilitate pentru creșterea gradului de conștientizare a nevoilor colegilor lor vulnerabili? Dar pentru mobilizarea fondului lor de empatie și suport față de aceștia?

Q12. Cum credeți că ar trebui gândit sistemul de educație pentru a putea răspunde optim nevoilor de incluziune ale elevilor aflați în situații vulnerabile? (*Accent diferențiat pentru fiecare categorie de vulnerabilitate.*)

Q13. Care considerați că ar fi importanța următoarelor aspecte pentru sprijinirea integrării copiilor aflați în situații de vulnerabilitate: adaptarea personalizată a curriculei, activități și evaluare diferențiată pe tipuri de copii, încurajarea relațiilor socio-afective stabilite între elevi și între elev și cadru didactic, o implicare mai puternică a personalului specializat din școală? **Puteți identifica și alte modalități?**

FOCUS GRUP

Relevanța activităților incluzive în sistemul de educație formală și cum pot fi acestea implementate

Etapa I: Cunoașterea participanților:

1. Introducere – Mesaj de bun venit participanților.
 2. Prezentarea succintă a proiectului, a scopului și obiectivelor urmărite în cadrul focus-grupului, durata discuțiilor
 3. Prezentarea participanților (date despre persoanele participante, disciplina pe care o predau, vechimea în profesie, instituția pe care o reprezintă)
 4. Reguli de realizare a discuției – stabilite cu moderatorul.
- (Durata: 30 de minute)

Etapa II: Importanța activităților incluzive în școală

Obiectiv: În această etapă, moderatorul va urmări determinarea nivelului de implicare al instituțiilor de învățământ în soluționarea nevoilor elevilor aflați în situații de vulnerabilitate (vor fi avute în vedere toate categoriile de vulnerabilitate menționate în caietul metodologic și care fac parte din focus-ul proiectului).

Q1. Dumneavoastră, ca profesori, vă aflați în situația de a lucra cu elevi aflați în situații vulnerabile (sunt menționate categoriile avute în vedere în proiect). Ce tip de soluții a dezvoltat instituția/instituțiile de învățământ în care profesiați pentru incluziunea socială a elevilor aflați în risc de marginalizare sau de discriminare? Ce tipuri de activități au fost proiectate pentru creșterea gradului de incluziune al elevilor aflați în situații de vulnerabilitate și a gradului de conștientizare și suport prin partea elevilor care nu se află în această situație? Cine au fost partenerii școlii pentru implementarea soluțiilor?

Q2. Cum evaluați eficiența acestor activități? În ce mod pot fi îmbunătățite?

Q3. Putem vorbi despre incluziunea socială a elevilor aflați în situații vulnerabile ca fiind o prioritate în instituția de învățământ pe care o reprezentați? Dar despre creșterea accesibilității pentru elevii cu dizabilități?

(90 de minute)

Etapa III: Obstacolele de tip instituțional în implementarea soluțiilor integrative pentru elevii aflați în situații vulnerabile

Obiectiv: În această etapă se urmărește identificarea obstacolelor de tip instituțional în implementarea soluțiilor integrative pentru elevii aflați în situații vulnerabile.

Q1. Cum sunt abordate instituțional problemele elevilor vulnerabili? Ce tip de soluții de incluziune socială sunt implementate de către școală? Cine sunt partenerii școlii pentru implementarea soluțiilor? Sunt aceste soluții eficiente? Cat de mult au frânat aceste obstacole eficacitatea activităților integrative?

Q2. Care considerați că ar fi soluțiile optime? Cu ce tip de acțiuni poate și ar trebui să fie completat planul de intervenție existent pentru creșterea incluziunii sociale a acestor copii?

Etapa IV: Soluții pentru asigurarea unui sistem educațional incluziv

Obiectiv: În această etapă se urmărește identificarea unui set de propuneri de completare a cadrului educațional existent în scopul de a crește capacitatea acestuia de a asigura incluziunea elevilor aflați în situații vulnerabile (vor fi avute în vedere toate categoriile de vulnerabilitate menționate în caietul metodologic și care fac parte din focus-ul proiectului).

INTEGRARE SUSTENABILĂ SOCIALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ PRIN ACTIVITĂȚI SPORTIVE - PNP001

Q1. Cum credeți că ar trebui să fie organizat învățământul formal pentru a răspunde nevoilor de incluziune ale elevilor aflați în situații de vulnerabilitate?

Q2. Ce ar trebui completat la actualul cadru de reglementare pentru a putea crește implicarea școlii și a cadrelor didactice în sprijinul incluziunii sociale a elevilor vulnerabili și pentru a face această implicare eficientă?